

کورد ل خوراسانی

خودانی ئیمتیازی

حافظ قاضی

سه رنقیسه ر

مؤید طیب

مافین چاپکرنی د پاراستی نه

- ژمارا وهسانێ: (١٥٦)
- ناهێ بهرتووکی: کورد ل خوراسانی و پهندا کرمانجی
- بهرهمفکرن و فهژاندن: خالد صالح
- تیپلاندان و دهرهینانا ناههروکی: النذ ازاد
- سه رپهرشتکاری هونهری: نازدار جزیری
- بهرگ: به یار جه میل
- چاپا: نیکی
- تیراژ: (٧٥٠) دانه
- ژمارا سپاردنی: () ل سالا ٢٠٠٦
- چاپخانا حجی هاشم - ههولێر

ئه دریس
کوردستانا عێراقی - دهوک
ناهامیی ئیکهتیا سه ندیكایی
کرێکارین کوردستان
قاتی سێیه م
تهلهفون: ٧٢٢٥٢٧٦ - ٧٢٢٢١٢٥

www.spirez.org
www.spirezpage.net

کورد ل خوراسانی و په‌ندا کرمانجی

بهره‌فکر و فه‌ژاندن
خالد صالح

2006

سینیر

ناقھرۆك

- ۷ پيشهكى ■
- ۹ كورد ل خوراسان ■
- ۲۳ خەدا وئردى ■
- ۲۹ كورد ل پاكستان و ئەفغانستان ■
- ۳۳ پەندا كرمانجى ■
- ۳۵ تىپا (ئ)
- ۴۱ تىپا (ب)
- ۴۶ تىپا (پ)
- ۴۸ تىپا (ت)
- ۵۳ تىپا (ج)
- ۵۵ تىپا (چ)
- ۵۷ تىپا (ح)
- ۵۸ تىپا (خ)
- ۶۱ تىپا (د)
- ۶۹ تىپا (ر)

۷۱ تىپا (ز)
۷۳ تىپا (ژ)
۷۷ تىپا (س)
۷۹ تىپا (ش)
۸۱ تىپا (ص)
۸۲ تىپا (ع)
۸۳ تىپا (ف)
۸۴ تىپا (ق)
۸۶ تىپا (ك)
۹۱ تىپا (گ)
۹۵ تىپا (ل)
۹۸ تىپا (م)
۱۰۳ تىپا (ن)
۱۰۵ تىپا (ه)
۱۱۲ تىپا (و)
۱۱۵ تىپا (ى)
۱۱۹ ■ فەرھەنگۆك
۱۴۹ ■ ژۇدەر

پیشہ کی

ژ سال (۱۹۹۳) ئی و ہیرفہ من چہند بابہتہک ل سہر کوردین خوراسان بہلافہ کرن، لی یا من دیتی ئہو بابہت دریزترن ژ وی چہندی کو دروژنامہ و گوکارا دا بیئہ بہلافہ کرن، ژ بہر ہندی من وہکی پرؤژی کتیبہک بہرہفہ کر دا مفاہی وی پتر بیت ہەر چہند دبیت یی ل سہری چافی وی فہ مانشیتیی بابہتی بکہفیت و ہسا ہزر دکہت کہ بابہتہکی میژووی دیت لی یا من دقت دیار کہم ئہوہ کو ئہفہ بابہت ہەر چہند پہیوہندی یہک یا ب میژووی فہ ہہی، لی ئارمانجا سہرہکی ژ بہرہفہ کرنا وی ئہفہ دوو خالہنہ:-

۱- نیاسینی یا چہندہک ژوان کوردا کو سالہا سالہ دویری ودلات دژین و ئہو کاودانی تیدا دہرباس بووین و رەوشت و تیتالیپ وان و ئہو دہفہرین لی دژین و...

۲ - دیار کرنا وان گوتنن مہزنا (پہندا) کو تا نہو ل وی دہفہری ماین و جیاوازی کرن دگہل پەندین وی دہفہری و کوردستانی ژی و زمانی پی دناخفن.

ئیدی ہیقی دکہم ئہز شیابم روناہیہکی ہەر چہند یا کیم بیت ل سہر وان کوردا من دیار کربیت و ب ئومیدا وی چہندی کو ل داہاتی پتر ل سہر وان ہہمی کوردین بہلافہ بیئہ دیار کرن و پتر نیاسینی یی دگہل بکہین.

كورد ل خوراسان

خوراسان پاريزگهههكا پان و بهرينه مينا وهلاتهكي يه، دكهفته باكورا
روژههلاتا ئيرانا ئهفرو، ل سهر توخيبيين ئهفغانستان و ئيكهتي يا سهقيهت
يا بهري ب تاييهت ل كوومارا توركمانستان يا ئهفرو كو ئه و زي تورك
نهژادن، خوراسان دهفهههكا گهلهكا بهزفههه و مروفه دشيت بيژيت
مهزنترين پاريزگههه ب ئهردى ل سهرانسهري ئيراني، ژ بهر وي مهزنيي
گهلهك مللهت زي تييدا دژين كو ئيك ژ وان مللهتا كوردن.

ل قيده دبیت پرسيار بيينه ناراسته کرن:-

ئايا كي بهري فان كوردا دايه في وهلاتي فهفتهياي ژ كوردستانا داياك ؟
ژمارا وان چهندن؟ ل كيش دهفهرى ب دروستى دژين و ئايا هيشتا رهوشت و
تيتالين وان مايينه يان نه؟ ههمى پرسيارن و خو ل سهري مروفى ددهن.
وهلاتي ئيراني ههمى دهما توشى هيرشين دژوار دبون ژ لايبى وان مللهتين ب
رمخ فه و ئهوين ل نيزيك دژيان، مينا توركمان و ئوزبهكيا و مهغولا كو
ههمى تورك نهژدان و ئهفه بو ئهگهري وي چهندي كو شاهين ئيراني و
نيك ل دويف نيكي بهرهفانيي ژ خو و حوكمي خو و پايتهختي خو بكن، ژ
بو وي بهرهفانيي يا كو ئه وه نهدشيان سينگي وان بگرن كورد هيئانه سينگي
وان ل روژههلاتا پايتهختي ئيراني دا ئوزبهكي باژيري نهستينن و پتر ب ناف
ئاخا ئيراني فه نهجن، ههر وهسا ل چاخى ئوزبهكي يا هيرش برينه سهر

باژیری کاشان^۱ توشی کوردا بون، لی کوردا ل بهرامبهر هیرش کرن و ب سهر لهشکهری ئوزبهکی یا داگرتن و شکاندن ئیخسیرین ئیرانی ژ دهست وان رزگار کرن و گهلهک شهر و پیکدادان دنافبهرا کوردا و ئوزبهکی یا دا ههودا دنافبهرا تاران و خوراسان دا، د نهنجام دا کوردا تا خوراسان نهو راتهقانندن نهو خهبههر کههاندنه شاه عهباسی، شاه عهباس دیف دا چوو (ئوغلان بوداق خان) کره و مهزنی باژیری (مهشههد) کو نهفرو مهلبهندی خوراسانه و باژیری دووی یی ئیرانی یه، ژ بلی فی چهندی کوردین (چهمشه گزگ).

ب ریبهری یا (شاقولی سولتان) و کوردین (زیکی) ل وهلاتی (کهرمان)^۲ ب ریبهری یا (گهنج عهلی خان) راهیلانه ئوزبهکی یا وتا رویباری (جیحوت) و دوی دهمی دا (شاه عهباسی) بریار دا کو کوردا ل وی دهفهری ئاکنجی کهت، نهف ههمی رویدانه ژ سالیین (۱۰۰۷ - ۱۰۱۰) کوچی ههودا بون، ل فییره بومه دیار دبیت کو نهف کورده یین هاتینه ئاکنجی کرن دچاخی سهفهوی یا داو نهفرو زی هیشتا یین لی دژین، نهف ئاکنجی کرنه نهل حوکمی شاههکی بتنی هاتینه نهنجام دان، بهلکی د حوکمی چهندین شاها دا بگره ژ (شاه اسماعیل و شاه تهماسب و شاه عهباس)، لی کوچا مهزن

1 باژیره که ل ژیریا پایتهختی ئیرانی جههکی نافداره ب چی کرنا باشترین جورین مهحفیرا ل جیهانی.

2 کهرمان باژیره که ل ژیریا پایتهختی ئیرانی نافی وی دفلکلوری کوردی دا یا هدی کو جه باشترین جورین شیرانه:-

نی شیری منی عهسلی یه

عهسلی خودا کهرمانی یه

ناسنی وی بری یه

سهر شهقا وی ژ پیلایی یه

چل چهرخی د دهقی دایی یه هتد

3 مینورسکی دبیزیت:- نهف کورده ژ سالیین (۱۷۳۶ - ۱۷۴۷) زایینی یین هاتینه ئاکنجی کرن.

ئەو دە ل ھوكمى (سولتان مەھمەدى) بابى (شاھ عەباسى) ھاتىيە كرن ل
 سالا (۱۰۰۷) مەشەختى ژوھرامىن، ھەمى ژى ژ بو پاراستنا ئاھا ئىرانى ژ
 ھىر شىن ئوزبەكى يا، و ل دويف سەرچاويىن مېژوويى دېژن دوى دەمى دا
 (۸۰٪) ژ لەشكەرى ئىرانى كورد بوون. كوردا ھوكم ل سەر دەفەرین توخىيى
 كرن ب تايبەت ل باژىرى (دەرگەز) يا ئەفرو، (شاھ عەباسى) نافی (شاھ
 قولى) سولتانى چەمشە گزگ كرە (مىرى مىرین خوراسان)، ل دويف دا
 كوردا باژىرى (شىروان) ژى دروست كرن، لى ژ بەر ئەف جەھ يى بچويك
 بو، بەرھەف روژھەلات ژى فە چوون و ل (قوچان) ژى ئاكنجى بوون، ئەف
 جەھ يى گرنگە ژ لايى سەربازى فە و بو جەھى ھوكمى ئىليخانى يا، ل
 دوماھى يا ھوكمى سەفەوى يا كوردا باژىرى (بجنورد) ژى دروست كرن و تا
 ئەفرو ژى ھەر لى دژين، ب دوماھى فە چوونا ھوكمى قاچارى يا باژىرى
 (باجگران) ژى دروست كرن و بو مەلبەندى (زەغەرانلو يان يان
 زافەرانلويان چەمشە گزگ يان چەموشگەزەگا).

مەردوخى دكتىيا مېژوويا كورد و كوردستان دا دنقىسىت:-

ئەو كوردىن شاھ عەباسى ل سالا (۱۰۱۱) مەشەختى فەگوھاستى نە
 خوراسان ھەفت خىل بوون:-

1 باژىرەكى گەلەك نىرگژ تارانە.

2 دەرگەز:- باژىرەكى توخىيى يە و كوردا ل جەھى باژىرى (درون يان درونگر) يى
 ھاتى يە دروست كرن.

ئەف باژىرە دوو جارەكى يى كافل بووى، جارەكى ژ لايى ئوزبەكا فە ئەو دەمى
 باژىرى ب نافی (درون) و جارا دووى ل ھوكمى قاچارى يا ژ لايى توركمانافە،
 بەلى ب رىبەرى يا (ناسر الدىن شاھ ئەمىر حوسىن خانى ئىليخانى) ھاكىمى
 قوچان و ب ھارىكارى يا (حەيدەر قولى خانى) ئىليخانى بجنورد جارەكادى
 دروست كرنەفە.

3 گەلەك باژىر و دەفەر ب فى نافی يىن ھەين ل قەققاز و عىراق و لورستان.

4 باجگىران:- ناحىەكا توخىيى يە و عەشیرەتا زەغەرانلو و گەلەك عەشیرەتىن دى لى
 دژين.

زافهرانلو - نارامانلو - کیوانلو - ئەمارلو - شادلو - بەچەوهند -
باوەنورە ، لێ گەلو کوردا ئەف هەمی دەفەرە گرتی تو بیژی ژمارا وان چەند
بوون و نھو چەندن ؟

ل دویف سەرچاوەیی مێژویی دبیژن کو (۴۵) ھزار خیزان یان ژى
نیزیکی (۲۲۵۰۰۰) ھزار کەسا ل ویری ئاکنجی کر بوون، لێ ژبەر وان شەر و
کۆشتارین ھاتینە کرن ل چاخێ نادر شاھی و ئەو زیانا ف کوردا کەتی،
چارەکادی (۵) ھزار خیزانین دی تر ل ویری ئاکنجی کرن ژ بلی فان
کوردین ب زارافی (گورانی) د ئاخفن کو ئەو ژى ل کەلاتی نادر ئاکنجی
کرین. وەکی بومە رون و ئەشکەرا ژمارا کوردا نە ل کوردستانی و نە ژ
دەرفەى وان جھین کورد لێ دژین ژ ئاھا کوردستانی ژمارا وان نەھاتی یە
دیار کرن ژ بەر گەلەك ئەگەرین شوفینی و رامیاری، ئەف دەفەرە ژى ھەر
ئیکە ژ وان جھین کورد لێ دژین و ژمارا وان ب دروستی نەیا دیارە، ب
تایبەت گەلەك ژفان کوردا یین بووینە تورک و فرس، لێ دسەر فی ھەمی
را مروف دشیت بیژیت ژمارا وان نەکیترە ژ (۱) مەلیون کەسا . نیزیکی
(۱۶۰۰) گوندا یین ھەین و ھەمی ژى ب زارافی کرمانجی د ئاخفن، ژ بلی
ئەف کوردین ل چەندن باژیرین دی یین وەلاتی خوراسان دژین وەکی
(بجنورد - جاجرم - سەبزهوار - نیشابور - شیروان - قوچان - دەرگەز
- کەلات نادر و مەشھەد) کو ئەفرو مەزنترین مەلبەندی کوردایە ل
خوراسان کو ژمارەکا مەزن لێ دژین، ژ بلی فان ھەمی یا نیزیکی (۵) ھزار
خیزانا ب حالی کۆچەراتی دژین ل دویف تەرش و تەوالی و خودان کرنا
پەزی وەکی خیلین (توپکانلو - پەروانلو - قارەمانلو - وەرانلو - باژکانلو

1 ژ بلی وان نادر شاھی دوو ھزار مال فە گۆھاستنە دەفەرا (گەیلان) ل نیزیکی دەریا
خەزەر (قەزوین) دا ئەو ژى ل سینگێ روسا راوستن و تا ئەفرو ژى ھیشتا یین ل
ویری دژین و نیزیکی (۶۰) گوندا یین ھەین و گەلەك گورانکاری ب سەر ژيانا
وان دا نەھاتینە کرن.

— ملانلو — روکانلو — بریمانلو — کاوانلو — قاجکانلو — عهمرانلو — بادلانلو — هیزلانلو — کوردی ههشت مورگی — شهروانلو — ملایان — رهشوانلو).

هندهک ژ فان خیل دبنه تایفه ژی، بو نمونه توپکانلو دابهش بن ل سهر چهندین تایفا مینا (نووژ — کورکانلو — سمکانلو — ئالوو — کنوو — موساخانی — عاشق — ئاغا مهحه مهدی)

کوردین خوراسان د دابهش کری نه ل سهر چهندین خیل و تایفا ژ وانان: — ئەمارلو:— (هینری فیلد) ل سهر فی خیل دیژیت نیژیکی (۵۰۰) مالانه و ل دهشتا مرووس ل باکوری روژ ئافا نیشابور دژین شیعنه و زمانی خوی پاراستین.

نقیسه ری (مطلع الشمس) دیژیت:— دهشتا ماروس ب دولا سیی یا نافداره چونکی خیل ئەمارلو یا لی ئاکنجی یه لهوما دیژنه فی دهقهری عهمارلو، یان کوردستان.

ئیزانلو:— یان ئوستانلو یان ئوستانلو یان ئەصانلو، ژمارا وان (۱۲۰۰) مالن، زمانی وان کوردی و ب تورکی و فارسی ژی دئاخفن.

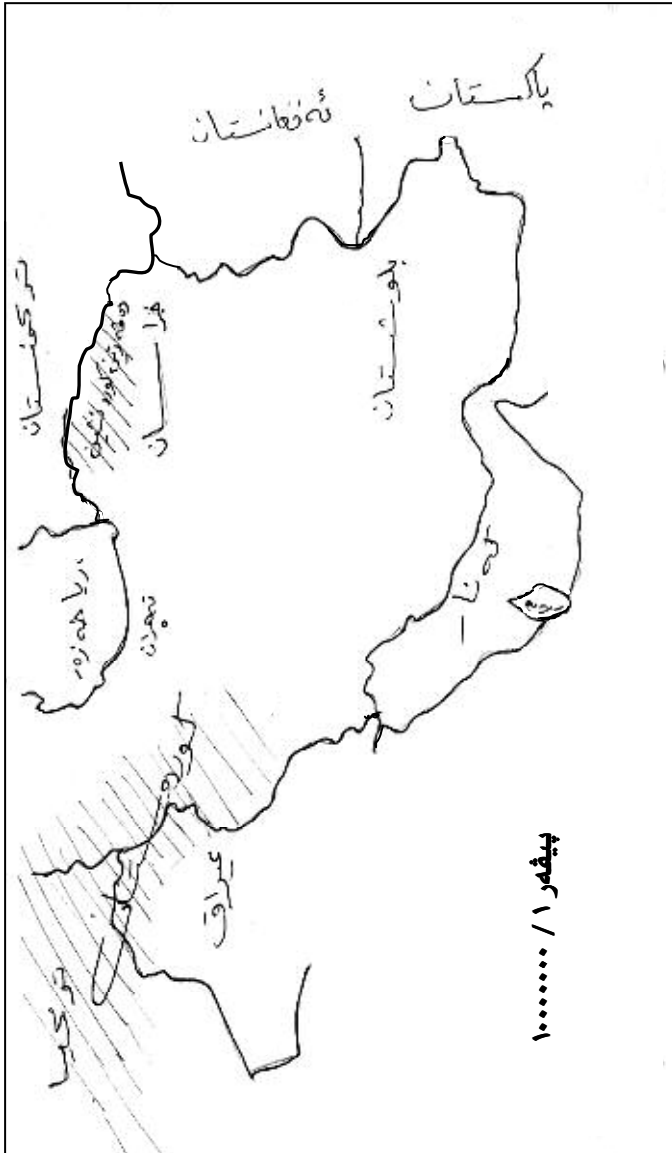
بیچرانلو:— خودان مروفین شهرکهرن، زمانی وان کوردی یه و ب تورکی و فارسی ژی دئاخفن.

بادلانلو:— یان به هادرانلو ئاغایین وان ب دهست ههلات بووینه و خو ب ههقهه یمان دگهل زافه رانلویا دزانن.

پالکانلو:— ل دهقهره گیستان ل سهر توخیی دژین، کاری وان جوتیاری و ب خودان کرنا پهزی یه زمانی وان کوردی یه و ب تورکی و فارسی ژی دئاخفن.

په هله وانلو:— ل باجیگران و بجنورد دژین، مروفین رهوشه نبیر یین ژی رابووین گو هندهک بووینه ماموستا ل زانکویا.

توپکانلو:— ل سه رانسه ری باکوری خوراسان دژین، کاری وان جوتیاری و خودان کرنا پهزی یه.

نہ خشتن ئیرانا نھ فرو

ژبلی ڤان چه‌ندیڼ خیلین دی تر ژی یین هه‌ین کو هه‌ر ئیک دبیته
 چه‌ندیڼ تیره بو نموونه (ره‌شوانلو - روودکانلو - زهیدانلو - سیفکانلو -
 سیل - سپرانلو - شه‌رانلو - شیخکانلو - قاچکانلو - قاسمانلو - قارده‌مانلو
 - کاوانلو - گوران - که‌یکانلو - میانلو - کیوانلو - وه‌رانلو - هودانلو -
 مژدکانلو - میلانلو - نامنلو.... هتد).

نمونه‌ک ژ کۆچریا کرمانجا ل بجنورد

1 پاشگری (لو) تورکی یه و گه‌له‌ک کوردا نه‌ژادی خو یین ژ ده‌ست داین و یین بو‌ینه تورک.

نمونهك ژ جلكين كوردى ل وى
دمفهري تدارمكىن دمفهره بجنورد

كوردین فی دمفهري دوركى
گهلهك گرنگ ههبو تا بهرى رژيما
پههلهوى بيته سهر حوكمى، زمانى
كوردى رهواجا خو ههبو دناف تورك
و فارسا دا ، لى هه ر ل هاتنا (رزا
شاهى) بزاف كرن بو پاش ئيخستن و
ژناف برنا زمان و كهلتورى كوردى،
بو نموننه جلكين كوردى ل
خواندنگهها قهدهغه كرن و زمانى
فارسى كره زمانهكى رسمى و
ئاخستن ب كوردى قهدهغه كرن و...
ههر وهسا ل سهر حوكمى كورى وى
(محهمد رزاي) ژى ههر ئه و بيكول
دكرن و ئهف بازيين پترى يا وان
كورد بزاف كر كو ب هنده مللهتين
دى ب گوهوريت و چ پويته پى نهكر
ژلايى ئابورى و رهوشهنبيري و
ساخلمه ميب قه كو بو ئهگهرا كوچ
كرنا گهلهك كوردا و گهلهك ژى
چوونه سيستان و بلوشستان و تا

1 ژيهر زيهركى و چهلهنگى يا كوردا و زيدهبارى پويته پى كرنا شاهين ئيرانى ب
كوردا ژ بو بهرزه وهندى يا خو، ههر وهسا دهوله مهندى يا فلكلورى كوردى.

2 سيستان و بلوشستان: - پاريزگه ههكا ئيرانى يه، خهلكى وى بلوشن و دكهفته
سهر توخيى پاكيستان ل باشوورى روژه لاتا ئيرانى، بلوشنانا ئيرانى يا فهفتهيا يه ژ
بلوشستانا پاكستانى، واته ئهف وهلاته ژى پى پارچه كرى يه، مهلبه ندى بلوشستانا
ئيرانى بازيى زاهدانه و پى بلوشستان پاكستان بازيى كوينا يه.

ئەفرو ژى ھەر لى د ئاكنجى نە، ھەر وەسا ھندەك چوونە دەفەرئىن جدا جدا، كورد ل خوراسان يان وەكى ھندەك دىيژنى (كوردستانا بچويك) حالى وان خوشتر نەبويه ژوان كوردئىن ل كوردستانا مەزن، كوردستانا دەيك دژيان بەلكى ئەو ژى ھەر يىن توشى نەخوشى و گرفتارى و درندترين رەنگيىن تەپەسەريى بووين ژ بەر كو كورد نەژادن، ئەف رەفتارە ژى بەرى ھەمى كەسا ژ لايى توركافە دەھاتە كرن و ئاخفتنەكا فەبرى دا بيژن... ئەو ژى:-
(چ كورد ل خوراسان نينن)..

ئەف رەفتارە بو ئەگەرئ وى چەندئ كو گەلەك كورد نەتەوا خو ژ دەست بەدەنو ھەمى تىكرا يىن بوينە (شيعە) ل جەھ وى چەندئ كو ھەمى سون وەكى سەيدا (كەلىمەللا تەوہوودى) دىيژيت:-

ئەف رەفتارا نەژاد پەريسى ل بەرى ھەمى يا ژ لايى پاريزگارئ وان فە دەھاتە كرن ئەو ژى تورك نەژادا بو، نافى وى (وليان) بو، لى دسەر ھندئ را كورد شيان گەلەك ژ كەلەپور و رەوشت و تىتالين خو ب پاريزن و پشتى سالىن (۱۹۸۰) ئ چەند رەوشەنبرين وى مينا (كەلىمەللا تەوہوودى) شيان

1 سەرۆك عەشیرەتین كوردا ئەقین كوچ كرى نە خوراسان گەلەك ھەز ژ شاھین سەفەوى دكرن و دناقبەرا وان دا گەلەك يا خوەش بو، دوستینیا وان ئەو گەھاندنە وى چەندئ كو بىنە شيعە و زمانى خو ژ دەست بەدن و پشقى چەند قوبناغا گەلەك ژى بوونە تورك مينا عەشیرەتین (ئاريانلو - بەلكانلو - پيسرانلو - چركتانلو - بادانلو...).

2 ژبەر كارى فى نقيسەرى يى گرنىگ دقئ دەفەرى دا فەرە بەدینە نياسين:
- كەلىمەللا تەوہوودى

- ل سالا (۱۹۴۰) ى زابنى ل گوندئ (ئوغاز) يى ژ داىك بووى.
- ليسانس ب (معارفى ئىسلامى) ل زانكويما مەشھەد يا وەرگرتى.
- چەندىن كىتېب و بابەت يى ھەين، بو ئمونه: (حرکت تاريخى كرد بە خراسان) ب زمانى فارسى (۶) بەرگ، چەند بەرگ ژى ھاتىنە چاپ كرن.
بابەتین جورا و جور ل سەر رەوشەنبرى و ئەدەب و ھونەر و مروف نياسينى ... يىن مایى. ب كورتى تەوہوودى دىيژيت (من ۲۴ كىتېب ھەنە، لى ژ دەست كورتى يا خو نەشىم چاپ كەم).

گهلهك ژ رهوشهنبیری یا فئ دهفهرئ و میژووویا وان دیار کهن ههژی یه دیار کهین کول بهری سالا (۱۹۸۰) ئ ژ بلی رادیویا مهشهد — پشکا کوردی چ دهمزگایین رهوشهنبیری ل وی وهلاتی نهبووینه، ئەف رادیویه ژ ل دویف پشینیارا (خان قارچورلو) فه هاتبو دانان کو ئەو ژ ی نوینهرئ (بجنوردئ) بول (جفاتا شورای ملی). راسته دبیت فئ رادیوی گهلهك دهورئ خو نه دبیت بیت و ئهركئ کهتی یه سهر ملا ب دروستی نه راکریت لی دسه رهندي راشیا گهلهك ژ ستران و کهلهپورئ کوردی یی وئ دهفهرئ ب پاریزیت و ژ مرنئ رزگار کریت، ب تایهتی کو ئەف دهفهره ژ مینا ههمی کوردستانی یا دهولهمنده ب کهلهپورئ سترانا و کوردا ل جهژنا (طوس) ل بهری سه رکهتنا شورهشا ئیسلامی ل ئیرانی ئەو ستران ل سهر گورئ هوزانفانی مهزنی ئیرانی (فیردهوسی) د گوتن و یاریین کوردی دکرن و..... ، رهگهز په رپسا گهلهك بزاف و پیکول کرن و یین دکهن ژ بو ژناف برن و نه هیلانا دیروک و رهوشهنبیری یا کوردی تا رادهیهکی یین شیاين ئەزمانئ وان ژناف ببهن لی تا نهو نهشیاینه ههستا وان یا نهتهوایهتی بکوژن و ئەفرو ئەگه ر دبئ دهست ههلات ژ ی بن روژهك دئ ههر هیئ کول خو هشیار بن وهکی چهوا گهلهك مللهت هشیار بووین و های ژ خو بووین لی بوو ب کوردی نا ئاخفتن ؟ گهلهك کهسین خه لکی وئ دهفهرئ دابینی ئەگه ر زانی با تو کوردی دا بیژیت (من کرمانجم) یان ژ ی دا بیژن (خه لك دبیزنه مه کرمانج).

1 طوس:— باژیره که دهقیته ژووری یا باژیری مهشهد و گهلهك نیریکه.

2 فیردهوسی:— هوزانفانی مهزنی ئیرانی یه.

بى گومان روژەك دى ھىت كو زەلامىن زىرەك مىنا (جەجو خان^۱) و
 (خودا وىردى) و گەلەكەين دى زى رابن. خو ل جەنگا عىراق – ئىران زى
 دەمى دگوتن (گوردانى قوچان – فەوجا قوچان^۲) يا پشكدارە، واتە شەرىن
 مەزن و دژوارن چونكى ئەف گوردانە يا ب ناف و دەنگ بو بو شەرکەرى و
 زىرەكى يا خو، ئە فە زى ب راست دىتە ترسا دوژمنا ئەگەر روژەكى وان
 ھەست ب كوردابەتى يا خو كرن، د سەر وئ ھەمى يى را ھىستا گەلەك ز
 زمان و رەوشتىن خو يىن پاراستىن و گەلەك زى ھەر ئاخفتنا زكماكى
 (كرمانجى يا ژوورى) د ئاخفتن.

نموونه ل سەر چەند پەيھەكا ئەو بكار دەينن:-

ئادەم: مروف

ئارام: ھىدى

ئاژنى: ھوستا

ئاسان: سانھى

باڤ: باب

بروش: ھازان

1 جەجو خان:- ئىكە ژ قەھرەمانىن سەد سالىن دوماھىي.

2 قوچان:- باژىرەكى كورد نشىنە، ھەقالەكى گوت دەمى جارا ئىكى من ئەف باژىرە
 دىق ئەز ل سەر دەھواتەكى ھلبووم، دەھوات كوردى و ئاواز كوردى، لى پەيف
 فارسى، گوت ئىكسەر من زانى خەلكى فى باژىرى كوردە، ھندەك ژ پەيفىن
 ستانى ل بىرى بوون:-

امروز دو روزه	(ئەفرو دوو روژە)
فردا سە روزه	(سوبا سى روژە)
رشيد نيومد	(رەشىد نەھات)
دلم ميسوزد	(دلى من دسووزىت)
ھای ھای رەشىد خان	(ھای ھای رەشىد خان)
سەردار كورد قوچان	(سەردارى كوردىت قوچان)

بهره: جهنجهر

پان: پهحن

پرئ: پر (جسر)

پارسو: پهراسی

حنا: خهنا

خان: مهزنی عهشیرهتی یان سهروک نیل

خزان: بچویک

دالان: بهرسف (ئهوان)

دراف: پاره

رند: جوان

رو: روژ

سیس: سپی

سول: پیلاڤ

سو: سیه (سیهر)

سپپی: سی پیک (ژ دارا دروست دکهن

بو هلاویستنا مهشکا).

کوم: کولاف

کاسنی: گیایهکه

کالان: گوندور

کوئی: خراب

هیفالهک: گپسک یان ژی جهریفک... هتد^۱

ههر وهسا هیشتا کارین خو یین دهستی ژی ژ دهست نه داینه و

(جاعمین^۱) کرمانجی ل وی دهفهری ب ناف و دهنگن، ژن و کچین کوردا ب

1 پدیفا (هیفالهک) من ژ برادهره کی بهیست کو بو دهمه کی درپژ ل وی دهفهری بی ژ یای.

رېستنا جاجما گهلهك د هونهرمه نندن و چ كارخانه نه شپن وان جاجما ب
رېسن نه وپن نه و درېسن و يپن هاتينه نياسين كو ژ نارميشي باستر و
بها ترن.

ل في دده رې هوزانقان يپن ژي رابووين بو نمونه (جه عفر قولى خانى
زهنگول^۲).

نمونهك ل سهر پارچه هوزانه كا وي:-

بسم الله نهمز دفيژم	دفييم نافي پينغممبهر
ل خهلكى ب ناگاه في	ته چ گوتى يه دافهر
محمهد (ص) مستهفا	هميه ناخهرين سهرورم
بعده نه زوى عهلى (ع) ئيمام	له شيعه كولى ياومر

قول بكه عمزير و شاعر دهرمه نافيژه
ته ندور نه گهر داغ نه في ، ناني گهنم ناپيژه هتد

ل دوماهى هيفى دكهم نه و ژى ل سهر ناخا چار سهد سالى كو خوين ل
سهر ريتين سهر بهست و ناذا بژين يان ژى چاره كادى فه گهر يينه فه سهر
ناخا باب و كالا ل كوردستانه كا رزگار كرى سهر بهست و ته نا بژين.

1 جاجم:- يان هندهك ديبژنى جاجيم، ژ ميژه ركا مهزنتون و ژ ريسى دروست دكهن
و بو گهلهك كارا ب كار دهينن وهكى پهدا و پهر يا و ل سهر نفينا داددهن و
داننه سهر ملي خوه.... و گهلهك كارين دى.

2 ته وه حودى ل سهر في هوزانقانى ديبژيت:- پشتي من (قرض الحسنه) وهر گرتى،
كو نه و ژى هاريكاري يه كه ژ لابي دهوله تي فه، شيام ديوانا وي بيخمه ژير
چايب.

خودا ویردی

خودا ویردی یان ئەوئ دبیژنی (خديو) ل سالا (۱۸۶۸) ز ل گوندئ (توكور) ل دهفەرا (تەكمەران) سەر ب شێروان فە ژ دایك و بابەكین بئ ناف و نیشان و ژ بنەمالەكا ژار یئ هاتیه سەر دونیایی لی ژبەر كو خەلكئ فی دهفەری سەر ب عەشیرەتا رەشوانلو فەنە وەسا بو دچن كو خدو ژى هەر ژفی عەشیرەتی یه كو دبنەرەت دا ژدەفەرا ئەرزەرومی یین فەگواستی نە خوراسان.

هینگی ل فی دهفەری برس و خەلایەكا گران هەبو، دەبابین خدوی نەشیان زاوینن خو ب خودان کەن فیجا هەر ل دەمی خدو چەندەکی فەرمووده بووی مالا خو هیلا بەری خو دا (کەلا باغچیح) ل ژووریا باژیری بجنورد ژ بو پەیدا کرنا پارێهکی نانی و چوو دناف مالەکا کورد دا ژ عەشیرەتا (زاخورانلو)، فی مالی گەلەك قەدرئ خدوی دگرتن و چافی خو ددانئ ب تایبەت کابانی یا مالی (مەلەکان خاتونی) فیجار خدوی ژى ل بەرامبەر فی چەندئ ئەو ژبیر نەکرن، خو دەمی دەست هەلاتیەکا بەرفرەه ژى کەتیه دەستادا هەر سەرا فی مالی ددا و (مەلەکان خاتون) وەکی دەیک دنیاسی.

دەمی خدو بوویە تولاژەکی باش بەری خو دا (ئیسفەرانی) و گەهشە سوارین (محمد ئیبراهیم خان زەعفەرانی) و جهئ خو دناف وان دا گرت و دەوری وی گەلەك یئ دیار بو ب تایبەت دوان شەرین دگەل تورکمانا دا هاتینه ئەنجام دان.

پشتی دهمه کی (مهحمهد خان) بو حاکمی شیروان، خدو ژى دگهل هاته باژیړی شیروان و ل ویری ئاکنجی بو، لی نهفس بلندیا خدوی قه بیل نه کر هه ر دخزمه تا مه زنا دابیت له و ما چافی وی ما ل دهلیقه کی کو وی چه ندی بهیلت و نه و دهلیقه ل سالا (۱۹۰۶) ی بو هله که ت چاخی پوستی بجنورد بو شیروان قه دبرن، خدو دگهل دوو برابرین خو ب شهف بیسه ک ل بهر وی پوستی دانان و شبان دهستی خو ب داننه سه ر و شه ش هزار تومان ب دهست قه هاتن، ب وی چه ندی خدوی نه یاریا خو بو حوکه مه تی دیار کر و حوکه مه تی ل بهرام بهر (مهحمهد ئیبراهیم خان) گونه هبار کر هه ر چه ند دو ی دهلیقی دا (مهحمهد خان) ل قوچان بو.

خدو ب وی دهراقی شیا گه له ک باغ و بیستانا ب کریت و خه لکه کی مشه یی ژار و ته په سه ر ل دورقه خر بوون.

پشتی فی رویدانی مهیدانا چه له نگیین خدوی قه بو، خدو چوو (ئشق ئه بادى) و چافی که ته ک دگهل کومونستین وی دهقهری کرن و وان قه ول دان کو هاریکاریین دهراقی و چه کی بدهنه خدوی.

(عهلی بهگی بوزانلو) کو ئیک بو ژوان که سین شه ر دژی خدوی کرین ل سالا (۱۹۸۴) ی دا دبیزیت:-

خدوی ل (ئشق ئه بادى) ب هاریکاری یا مروقه کی تورک په یوه ندی دگهل کومونستا کر و روسا ژ بو دانانا کومارا سوشیالیستا خوراسان قه ول دانى کو هاریکاری یا بدهنی و هه ر دو ی سه ره دانى دا (۲۰۰) سندوقین فیشه کا و (۵۰) سندوقین زیر و زیقا دگهل خو هینان ، پشتی هینگی خدو قه گه ریافه خوراسانی و قومانداریا خو دانا گوندی (گیان) ل باشورئ شیروان و دهست دا کوم کرنا گومرکا، خه لک هاندا کو دژی دهوله تا ئیرانی راوهستن و شه ری بکن، ب فی چه ندی نافی خدوی ل سه رانسه ری ئیرانی به لاق بو.

دقی دهمی دا (نهمیر تهیمور) داخواز ژ (قوام السلطنه) ی کر کو چارهکئی بو فی گرفتاریی ببینن نهگهر ئیران دی هیته پارچه کرن و هینگی په شیمانی یا بی مفایه.

(قوام) ی ژی ل دهسپیکئی فیبا ب نهرمی بجیتی، رابو شیرهکئی باش دگهل سهروک عهشیرهتین (بجنورد و شیروان و قوچان و باجگیران...) بو خدوی هنارت، لی ههمی تشت ژ دهست چوو بونه دهر، خدوی خهلاتی وان زفراند، (قهوام) نهچار بو ژ مهشهد چوو شیروان (قوچان) و ل ویری کومبونهک دگهل سهروک عهشیرهتین وی دهفهری کر ژبو دیتنا چارهکئی و نههیلانا دهست ههلاتی یا خدوی ل وی دهفهری.

د هافینا سالا (۱۹۲۰) ئی دا لهشکهری (قهوام) ی هیرش برنه سهر(کهلا گلیان) لی ههر ل روژا ئیکئی لهشکهری (قهوام) ی شکهستن خوارن و گهلهک کوشتی دان و خدوی دناف بورجین کهلی دا ب تهلهفونی فهرمان ددانه شهرکهرین خو.

روژهکئی ئیکئی دبیزنی (سهید چهیدهری بهربهری خهزاری) کو ب نافی (شاه چهیدمر) دهیته نیاسین فیبا خو ل نک (قهوام) ی شرین کهت، رابو چوو نک (قهوام) ی و گوتی ئەز دی چم بوته خدوی ساخ گرم و هینمه فییره، بهلی دهمی هیرش برین خدوی بریار دا کو چ بهرگری نههینه کرن تا گههشتینه بن دیوار و چهپهرین کهلی، ژ نوی خدوی بریارا شهری دا، ههمی رهفین و گهلهک هاتنه کوشتن، چهیدمر بهربهری دگهل چهند زلامین خو ب ترس و لهرز فه گههشتنه نک (قهوام) ی، ئیدی ههمی پی دکهنن و ترانا پی دکهن. ب فی رهنگی خدو سی ههیفبا بهرگریی دکهت و (قهوام) ی چ نهنجام ب دهست فه نههینان لهوما فی جاری بریاری ددهت کو هیرشهکئی ب جهندرما

ب بهته سهر كه لئى لئى ئهو هيڤرش ژى دشكښن و هيږا جه ندرما به لاف دبیت
 پشتي گهلهك ژى كوشتين و يى دى ههمى ب ترس و لهرز فه راته قين.
 دفان هيږشا دا خدوى سهرپهرشتيا وان دكر، خدو مروقه گى زيرهك و بى
 ترس بو، دهمى هيږش دهاتن ب كرمانجى گازى دكر:-

ژاندارم بيوى دوو سهد هزار ناتي دهقان دكم قهتار

واته نه گهر جاندرمه ببنه دوو سهد هزار ژى نه ز دى وان وهكى حيشترا
 پيڅمه گرى دم مينا شه مه نده فرا.

هيږا خدوى راهيلا نه جاندرما تا باژيري شپروان و گهلهك دست كهفتى ب
 دهست فه هاتن، ل بهرمبهر (قهوام) شه همزار دهر كهت و زانى نه فه ههمى
 شهره دى مفا نه، ئينا رابو ل هنده ريكيښ دى گه ريا كو چاره گى بينت،
 رابو هنده سويارين خو هنارتنه (اسفراين) داکو (مه حمهد ئيبراهيم خان)
 دگهل خو بينن، دهمى نهو سويار گه هشتينه ويږى، (مه حمهد خان) ي
 سهرى خو دشويشت و خولاميت وي هه سپى وي دهرمان دكرن، سويارين
 (قهوام) ي شيان وي دسهر شويى ب دزى فه ببهن بى كو خولام و زيږه فانا
 هاى ژى ببت، دهمى (مه حمهد خان) برينه نك (قهوام) ي، (قهوام) ي گهف
 لئى كرن كو يان خدو خو ب دست (قهوام) ي فه بهر دت يان كه لا خو
 بهيږيت و بچيت دا بهس خوين ب ريژيت، لئى (مه حمهد خان) نه شيا چ كار
 تى كرنى ل خدوى بكهت.

پشتي (قهوام) ي زانى كو (مه حمهد خان) ژى نه شيت چ بكهت رابو ل
 خاپاننده كا دى گه ريا نهو ژى پشتي گوهداريا شيره تين (مه حمهد خانى
 بادالانو) كرى دهمى گوتى يى (حه جى ته ته رى) فرى كه نك خدوى،

(حهجی تهتهر) دوستهکئی نیژیکی خدوی بو، خدوی گهلهک فهدری وی دگرت، (قهوام) ی (حهجی تهتهر) رازی کر کو بچیته نک خدوی و بیژیتهی:- کو میری بالونه یین ژ نهوروپا هیناین و سوباهی سپیدی یان سوباهی نیقاری دی بهرهنه هنداشی (گیان) و دی پهقینن و تهر و هشک دی پیکمه سوژن و گوننهها وان ههمی یا دی کهفیته ستوی خدوی.

(حهجی تهتهر) ی نهو ناخفتن باور کرن و چوو گوته خدوی، خدوی ساویکه زی نهو ناخفتن باور کرن و ب ساناهی رابو کهلا خو بهردا و لهشکهری وی بهرهف روز نافی شیروان فه چوون پشتی هنده چهکی خو ژ کار نیخستین و هنده چهکی دی فهشارتین ب وی نیهتهی کو دی ب شورهشهکا دی رابیت.

روژا پاشتر خهبر گههسته (قهوام) ی کو کهلا یا هاتی یه فالاکرن و خدوی یا بهردای، هیزا خدوی بهلاف بو نهو بخو زی بهرهف سوفیهتی فه چوو، جارهکادی فهگهریافه خوراسان ژ بو ههودانا شورهشهکا دی، لی فی چهندی گهلهک نهفهکیشاو سوفیهتهی پشتگریا وی نه دکر، نینا نیخسیر کهته ددهستین هیزا ئیرانی دا ل سالا (۱۹۲۱) ی (ههر چهند برایی وی (ههسن) ههر زوی دهست دا چهکی سهربازهکی و فیا شهری بکهت، لی د جه دا هاته کوشتن) و ل بهارا وی سالی خودا ویردی ل (کوده سهنگی) یا باژیی مهشهد ل سیداری دان و ژنوی مالا وی و مالا برایی وی (ئهلالا ویردی) بهردان.

كورد ل پاکستان و ئهفغانستان

وهكى رون و ئهشكهره كو كورد دمىژوويا خودا يى دگهلهك كاودانادا دهرباس بووى و يى تووشى چهندين دهردهسهري يا بووى و يى كهتى يه بهر فهبراندن و نهمانى، ههر وهسا گهلهك زى يين دگهل لهشكهريين بيانيا يين چووى و يين ل وان وهلاتا ئاكنجى بووين، ژبهه فى چهندي ئهفرو ئهه كوردا ل چهندين وهلاتان دبيني وهكى (لبنان - و يونانستان - قبرس - بلگارستان) و گهلهك دهفهرين ئيرانى مينا خوراسان و مازندهران و بلوشتان، ههر وهسا گهلهك دهفهرين توركيا و گهلهك كومارين سوفيهتا كهفن مينا (نهرمه نستان - نازربايجان - گورجستان و كازاخستان و.....)، گهلهك وهلاتين نهووروى ژبلى وان كوردين ل فان ههر دوو وهلاتا دزين (پاكستان و ئهفغانستان)، ههلبهت فان كوردا ل روژهكى پهيوهندي ب كوردين خوراسان فه ههبوويه لهوما مه ئهف بابته ل سهه كوردين خوراسان زيده كر.

كورد لفان ههر دوو وهلاتا گهلهك زميژه لى دزين، كوردين پاكستان پتر ژ (٦٠٠) سالا يين لى ئاكنجى بووين و دبىژنه زمانى وان (بروهى)، بروهى كوردن و ب زارى كرمانجيا ژوورى دئاخفن ههر چهند گهلهكا زمانى خو يين ژدهست داين، پترى يا كوردين پاكستان ل بلوشتانا پاكستانى دا دزين و دههفپشكن دخوشى و نهخوشيين مللهتى بلوشى دا، دبیت ئهف كورده و

ژبهر گهلهك ټهگهرا ههر ژ خوراسان ټهټهټيا بن و ل ټيټره ټاكنجي بووين،
ژمارا وان مينا همي كوردا ب دروستي نههاتي يه زانين لي وهسا بو دچن
كو دبببب (٣٥) هزار كهس ل بلوشستانا پاكستان دا ههبن، ژ بلي وان كوردپن
ل دهټهټرين جدا - جدا ژ پاكستاني وهكي (سند - لاهور و كشمير). ريژا
نهخويندهواريي ټيټكچار يا زوره دناټ وان كوردا دا و پتر ژ (٧٥ %) نزانن
بخوينن و بنټيسن، رهوشهنبير با وان ژي ب زماني (ټوردی) يه كو زماني
رهسمي يي وهلاتي پاكستانه و شيوازي خواندن و نټيسيټا ب زماني كوردي
دناټ وان دا نينه ههر چهند گهلهكا هيټشا زماني خو يي پاراستي.

ل سهر كوردپن ټهټغانستان ژي وهكي ديار كو پتر ژ (٣٠) نهتهوا يين ل
ټهټغانستان ههين د دابهش كرى نه ل سهر (٣) پشكا:-

پشكا زماني توركي و پشكا زماني هندي و پشكا زماني فارسي كو ټهټه ژي
چهندين زمانن وهكي پشتو (ټهټغاني) - فارسي - ټورموري - پاراچي -
پاميري - كوردي (كرمانجي يا ژووري)، لي چار پشك ژ پينجا ب ههر دوو
زمانين ټهټغاني و فارسي دناخفن و تا سالا (١٩٣٦) ئ زماني فارسي زماني
رهسميي وهلاتي ټهټغانستان بو، لي پشتي هيټگي زماني (پشتو) بو زماني
رهسميي وهلاتي، ههر دوو زمانين ټهټغاني (پاميري و پشتو) ل باكورئ
روژههلاتا ټهټغانستان پي دناخفن، فارسي ل باشورئ روژټاټا، واته ههر
دريژاهيا زماني فارسي يهل ټيرانئ و دههټ سنورن، لي زمانين (پاراچي -
ټورموري - بلوشي - كوردي) ل باكورئ روژټاټا ټهټغانستان پي دناخفن و
كورد ل دهټهټرا (گوريان) ل ههرپما (گيراد) دا دزين.

پهيفا كورد نهټهټهټهكا نوي يه ل ټهټغانستان بهلكي نافي وان د پهټرتوكا
(بابل نامه) يا نټيسهر (زين الله عابدين بابل) دا ل سهټئ شازدي زاييني دا
ل بن نافي و نيشانين (گهريانهك ل ټهټغانستان) دا هاتي.

هەر چه‌نده ب سه‌دا س‌اله كورد دڤى وه‌لاتى دا دژين، لى تا نهو ئاكنجى نه‌بووینه و هيشتا ژيانا ره‌ڤه‌ندی و نيڤ ره‌ڤه‌ندی دبه‌نه سه‌ر و ژيارا وان ل سه‌ر خودان كرنا په‌زى و چاندى يه و ئه‌ڤه نه تشته‌كى سه‌يره ل وه‌لاته‌كى وه‌كى نه‌فغانستان كو تا نهو زى هيشتا (۲) مليون كه‌س ژيانا ره‌ڤه‌ندی و نيڤ ره‌ڤه‌ندی دبه‌نه سه‌ر.

ل سه‌ر هژمارا كوردین نه‌فغانستان وه‌سا ده‌يته گوتن كو نيژيكى (۱۵) هزار كه‌سا لى دژين، لى ژيدهرين سوڤيه‌تى ييت سالا (۱۹۵۲) ى دا دببژيت (۲۰۰) هزاركورد ل نه‌فغانستان و پاكستان دا دژين، لى نهو بڤو وه‌سا بو دچيت كو (۲۰۰) هزار كورد ل نه‌فغانستان و توخيپين ئيران – نه‌فغانستان و بلوشستان دا يين هه‌ين.

هه‌لبه‌ت نه‌ڤ سه‌رژميرى يه چ بنياطين زانستى بو نينن چونكى تا نهو چ وه‌لاتا ب دروستى ژمارا كوردا ل چ وان جهين كورد تيدا دژين ب دروستى ديار نه‌كرى نه و ديار كرنا سه‌رژميرى يا وان دمينته ل سه‌ر بارى راميارى.

په‌ندا کرمانجی

چاخۆ مروفی نافۆ فه‌ژاندنۆ گوھ لۆ دبیت، ئیکسەر مروف وهسا هزر دکهت کو دهست نفیسه‌کا کهفن دۆ هیته نویژهن کرن، لۆ فییره کتیبه‌که سالا (۱۹۸۸) ئۆ یا ده‌رکه‌تی ل ژیر نافۆ و نیشانین (پند کرمانج.... گویشی ضرب المثل مانند از کردان شمال خراسان، یا ترجمه فارسی) یا نفیسه‌ر (أحمد عضدی)، واته (په‌ندا کرمانجی.... گوتن ژ په‌ندین کوردا ل باکورا خورسان)، دگهل وەرگیران بو زمانۆ فارسی.

مه‌به‌ستا سه‌ره‌کی ژ فۆ فه‌ژاندنۆ وەرگیرانا په‌ندایه بو سه‌ر رینقیسا کوردی یا نه‌فرو کو ب تیپین عه‌ره‌بی دخوینن و دنقیسن. ب راستی ده‌مۆ مروف فان ره‌نگه کتیباً دبینیت، مروف گه‌له‌ک به‌خته‌وهر دبیت کو هیشتا ئه‌ف په‌نده دناف هنده کوردا دا مابن کو سالاها سالا ژ کوردستانی دقه‌ته‌تیا.

دفۆ کتیبۆ دا نیزیکی (۶۷۰) ئۆ گوتنانن، کو ژ بپ (۹۹ – ۱۹۶) ئۆ فه‌دگریت کو ئه‌و بخو (۲۰۷ بپ) و پتری یا وان گوتنا یین هاتینه نویژهن کرن و چه‌نده‌کین کیم یین ماینه دناقبه‌رارا ئه‌و ژۆ ژبه‌ر چه‌ند نه‌گه‌ره‌کا، هیفی دکه‌م ئه‌ز ده‌رحه‌ق ده‌رکه‌تیم ب تایبه‌ت ژلایۆ ئاخفتنۆ فه (فونوتیک) و هیفی دکه‌م فان چه‌ند خالا به‌رچاڤ بگرن:-

- ۱- دبیت ل هنده جها دہست کاری ژ نہ چاری تیدا ہاتبیتہ کرن.
 - ۲- دبیت تیپا (و) ل گہلہک جھا (ف) بیتہ خواندن یان بہروفاژی.
 - ۳- ل دویف شیان فہرہہنگوک یا بو ہاتی یہ دانان و گہلہک پھیپین بیانی جھیٰ خو یین دناف وان گوتنا دا گرتی.
- ل دوماہی یی جارہکادی ہیقی دکہم کو ہندی شیابم شاشی تیدا دکیم بن و نارمانجا سہرہکی ژ فی نقیسینی وہکی ل سہری دیار کری ہہر بو نیاسینا وان کوردایہ نہپتر.

تیپینی:

- ئو گوتن یین ہاتبنہ نقیسین وہکی چہوان د پہرتوکی دا و کا چہوان دپہرتوکی دا چاپ بۆینہ و دبیت ہندہک ژوان ہہر ب ناف پەندبن وہکی
- سوللی لاستیکی چافی یہکی خراف دکہ.
 - صاندوقی دللی خوه صاف کہ.
 - ل ناف فہرمانی ماشینی جامی نہترسی دانینہ و.... گہلہکین دی.
- ل بہرامبہر فان ہندہ گوتن و پەندین ب ہیز یین تیدا.

(ئ)

- ۱- ئەۋەل كە سفرى خوه قەكرى (بسم الله) بقیژە، هەقالى دۆرى خوه میردۆمهكه.
- (ئەۋەلى) كو تۆ سفرا خو قە دكهى بیژە (بسم الله)، هەقالىت دۆرى خو دعوەت كه (بیژى كەرەمكه).
- ۲- ئادەمى سەخت، سەقى كولینجەك، خوه دافیژە تیندۆر.
- مروقى پيس، ژ بو كادهكى، خو دهافیته دته نویری دا.
- ۳- ئادەمى شهر، نۆسهكى ناف باغانه، ژوى برهف.
- مروقى شهرخواز، نویسهكى ناف باغانه، ژوى برهف.
- ۴- ئادەمى دز رۆرەشه، بەد پا قەدەمى كەرى بەشه.
- مروقى دز یی پوی رهشه، پى كور قەدەمىت كەرى سپى نه.
- ۵- ئادەم كۆر هەیه بى (مەنظۆر).
- مروقى كۆره یی بى مەخسەده.
- ۶- ئادەمى كال ژ مرنى دترسه.
- مروقى پیر ژ مرنى دترسیت.
- ۷- ئادەمى تەمەل وهقه چل وهزیران دزانه.
- مروقى تەمبەل وهكى چل وهزیران دزانیت.
- ۸- ئادەم كارى نانى خوه ژ بن كیقر وەردخه.
- مروقى هونەر مەند نانى خو ژ بن كەقرى دەر دىخیت.
- ۹- ئادەمى دز ترسوکه.
- مروقى دز ترسنوکه.

- ۱۰- ئادەمى سادە، د رەنگ كال دڧە.
- مروفى ساويلكە درەنگ پير دببیت.
- ۱۱- ئادەم كە ھەي پير دڧى، ل مال خوارن شير دڧى.
- مروفى دەمى پير دببیت، ل مال خوارن شير دڧىت.
- ۱۲- ئادەم كار ناگىنە سەرى، نالا مانگان نوكو زەرات كە.
- مروفى كارى نەگەھىنتە سەرى، ۋەكى ۋى چىلا نەشپت جووتى بكەت.
- ۱۳- ئادەمى ۋەزۆر تەمىشە سەرى كەرى دادگرە.
- مروفى ب ھىز ھەمى دەما سەرى كەرى دگریت.
- ۱۴- ئادەمى ەمەلى ۋە رۆزى يە، بنى جىقى كونە.
- مروفى (ترياكچى) پر رزقە، بنى بەرىكى يى كونە.
- ۱۵- ئادەم تىشتى خۋە ۋەناز دڧرۆشە، سىرى ۋى ھەفت سىرە.
- مروفى تىشتى خۋ ب نازى دڧرۆشپت ، سىراۋى ھەفت سىرە.
- ۱۶- ئادەمى دز خۋە ڧەدشپرە.
- مروفى دز خۋ ڧەدشپریت.
- ۱۸- ئادەمى سڧك ، كەف كەڧۆكى ھشكە.
- مروفى سڧك، كەفا ھشكە.
- ۱۹- ئادەمى پەست ھىلەيە.
- مروفى كورت ھىلەيە.
- ۲۰- نار دىشەۋتە، شون خۋە رەش دكە.
- ئاگر دىسۆزپت، شوپنا خۋ رەش دكەت.
- ۲۱- ئاش خولو، دو توزەيە.
- ئاشى ڧالا دوو كرى يە.

- ۲۲- ئاف بەرفه کو تهل نارە^۱ .
- ئاف بەرفه چيا و گرافه ناچيت.
- ۲۳- ئاف ناف گورمى زهلال نابه.
- ئاف ناف گورمى زهلال نابيت.
- ۲۴- ئاف بەرفه کو تهلى هلاين، ل خودى خاش نى^۲ .
- ئافا بەرفه چيا گرا دچيت، ل خودى خوش ناييت.
- ۲۵- ئاف کهل گوللى ما، وهبين دکهفى^۳ .
- ئافا ل گوللى دمينت، بيهن دکهفيتى.
- ۲۶- ئاف لوش ل زراتى مهگر.
- ئافا ب ههري ل چاندنى نهگره.
- ۲۷- ئافى بن کايى مهوه^۴ .
- نهبه ئافا بن کا،
- ۲۸- ئاهى بزنى کول ل يى وهشاخ نامينه^۵ .
- ئاها بزنا کوچ ل يا ب شاخ نامينت.
- ۲۹- ئافاتى مير مهراوه، رندى بيغ زى ناره.
- ئافاتا مارا (پهز کيشى) نه، جوانيا باغا زى هنارن.

1 ئاف سهر ئهفراز ناچيت. (نهخسى - بپ ۱۵)

2 ئهو ئاف ئافا زوردارايه ل نك مه ديپون:

ئافا خورتا سهر ئهفراز دچت. (مشتاخ - بپ ۱۴)

3 ئاف دگوليدا دمينه كهنى دبه (كوردو - بپ ۲۲۲)

ئاؤ ل گولا دا مينت وي گهنى بت (مشتاخ - بپ ۱۸)

4 ئافا (نهرمكى) ل بن كايى دايه (مشتاخ - بپ ۲۸۱)

5 ئاهين بزنا کوچ بو بزنا ب شاخ نامين (نهخسى / بپ ۱۷).

يان: حدى بزنى كول به سهر شاخداره وه نامينى (خال / بپ ۱۸۲).

- ۳۰- ئاپى عزرائيل حسيبى قهول ناكه.
- مامى ئزرائيل حسيبى قهول ناكهت.
- ۳۱- ئەسپ د خوازى ناس كى، بده دەستى ئادهمهك جاييل.
- ههسيبى ته دقيت بنياسى، بده دەستى مروقهكى ججیل.
- ۳۲- ئوستويى خوار شوور نابره.
- ستويى خوار شير نابريت.
- ۳۳- ئەسبان دهونه ئافى، فیتك بارى دلانه.
- ههسپان دبهنه ئافى، فیتك بارى دلانه.
- ۳۴- ئەز وهقه ل خيزانى خوه دخم، تا جيرانى من بدره^۱.
- ئەز وهكى ل زاروكييت خو ددهم، دا جيرانى من ب دريپن.
- ۳۵- ئەللى و بهلى گۆت من نيا چافى تى كۆر.
- ئەللى و بهلى گوت ئەز (هۆ هۆ....) ل چافى ته يى كۆره بكه م.
- ۳۶- ئەز ل خيزانى خوه ليخم، جينارى من ژ ههف وهردكه فه.
- ئەز ل زاروكييت خو ددهم، جيرانى من ژيك دهيتته دهر.
- ۳۷- ئەوركى كهري خوه، بلند گرى مهده.
- كنفاه كهري خو، بلند گرى نهده.
- ۳۸- ئەجهلى ميى كه تى، پهر وهردخه^۲.
- عهجه لا ميى دهيت، پهر دهرديخت (دهين).
-
- 1 ژنك بچويكيت خوه دقوتت، دا.... جيرانى بيتهفه (نهخشى - بپ ۶۵)
- 2 ميروى عهجهل تى چهنگ و پهرتى (مشتاخ - بپ ۲۷۲).
- يان: خوا غزه ب بگري له ميروله بالى نه داتى (خال - بپ ۱۹۱).
- يان: نهجهلى (عهجهلى) بزنى تى نانى شقان (شقين) دخوه. (كوردو - مشتاخ - بپ ۲۲۳/۲۲۰).

- ۳۹- ئەسپى رند، جىٰ خوہ زىدە دکە^۱ .
 - ھەسپى باش، جەھىٰ خوٰ زىدە دکەت.
 ۴۰- ئەوہل پەرس کە ھىنگا بکوژ.
 - ل سەرى پەرسىيار کە ژ نوى بکوژە.
 ۴۱- ئەسپان نال دکرن، کەران لنگىٰ خوہ ل ھەوا دگرتن^۲ .
 - ھەسپ نال دکرن، کەران لنگىٰ خوٰ ل ھەوا گرتن (بلند کرن).
 ۴۲- ئەز دويم نىرە، دوى بدوش^۳ .
 - ئەز دىيژمىٰ نىرە، دىيژت بدوشە.
 ۴۳- ئەول چال بکوٰل، ھىنگا منارە بدز.
 - ئەولى چالىٰ بکوٰلە، ژ نوى منارىٰ ب دزە.
 ۴۴- ئەرشتىٰ گوٲ جەعفەریمە.
 نخۆت گوٲ پەس ئەز جىٰ مە.
 - ئەرشتىٰ گوٲ: ئەز جەعفەرى مە^۴ .

1 ئەسپى چاڪ (بەراکردن) ئالىكى خوٰى زىاد ئەكا (خال - بپ ۲۷)
 يان: ھەسپى جىٰ (دەوارىٰ باش) ئالىكا خوٰ زىدە دکەت. (مشتاخ گوٲن - بپ ۴۹/۲۸۹).

2 لەك دىيژن: ئەسپ نال دکرن، بەخشە كورە لنگ بلنگ كرى.
 واتە: ھەسپ نال دکرن، مېشا لنگىن خوٰ ل با گرتن.
 ئەسپيان نال ئەكرد كەرىش بىٰ ھەلبىرى ووتى منىش (خال - بپ ۲۸)
 يان: ئەسپ و ماين نال ئەكردن، قرژال و كيسەل قاچيان ھەل ئەبىرى ئەيان ووت
 ئىمەش (خال - بپ ۲۸)
 يان: نالەندا كچىل نال دکرن، كىقژالىٰ گوٲ ئەفە لنگىٰ مژى (مشتاخ - بپ ۲۸۱).

3 ئەز دىيژم نىرە، تو دىيژىٰ (بگرە) بدوشە (مشتاخ - كوردو - بپ ۷ / ۲۲۳)
 يان: ئەلىٰ نىرە، ئەلىٰ بدوشە (خال - بپ ۳۹).

4 ئەرشت: جوړە گياپەكە.

نۆكى گۆت: باشه پا ئەز چمە؟

۴۵- ئافەكى زراف و زەلال كە ھەمىشە بېود، ژ لەوى زۆر چپترە.

- ئافەكا زراف و زەلال كو ھەمى دەمابىت، ژ ئافا بۆش باشتەرە.

۴۶- ئەگەر كەر تونەفە، قاتر لە كو ؟!

- ئەگەر كەر نەبىت، ھىستر دى ژ كىفە ھەبن.

۴۷- ئەساس كار دكە، ئوستا لاف دكە.

- تشت (اثاث) كارى دكەن، ھۆستا بەر نىاس دبىت.

۴۸- ئەسپى رند قامچى ناگىنە خوە.

- ھەسپى باش قامچى ناگەھىنتە خۆ.

(ب)

- ۱- با خودی یارڤه، دوشمن وهسهیی هاربه^۱.
 - بلا خودی یار بیت، دوژمن سهیی هاریت.
 - ۲- بهندی په خيله، خودی په خيل نينه.
 - مروقی به خيله، خودی یی به خيل نينه.
 - ۳- بی ئیجازه مه ره مالی کسه.
 - بی دهستویردان نه چه مالا کسهی.
 - ۴- بی چاق مه گهر ژ زیرڤه، گهره وه زکی خوه دا لیخی.
 - چه قو نه گهر ژ زیری بیت، فهره ل زکی خو بدهی.
 - ۵- بترس ژ نار بی تتون.
 - بترسه ژ ناگری بی دیکیل.
 - ۶- بترس ژ نافی بی خیچاڤ^۲.
 - بترسه ژ نافی دهنګ (بی پیل).
 - ۷- بترس ژوی که ژ خودی ناترسه.
 - بترسه ژوی یی ژ خودی نه ترسیت.
 - ۸- بیگاننه گهر بو پر، ژ سهر رهد مه وه.
 - بیانی نه گهر بو پر، ژ سهر دهرباس نه به.
-
- 1 وه کی وی گوتنی به کو دبیریت: بلا خودی یار بیت، دنیا هدی بلا نه یار بیت (مشتاخ - بپ ۴۸).
- 2 ژ نافی پیل نه ترسه، ژ نافی نه رم (سه کنی) بترسه. (کوردو - مشتاخ - بپ ۱۳۸ - ۲۲۲).
- یان: له ناوی خور مه ترسه، له ناوی مه نګ بترسه. (خال - بپ ۲۸۳)

- ۹- باری دزان گرانه، خانی وان خراوه.
- باری دزان یی گرانه، مالا وان یا خرابه.
- ۱۰- بهران ههر چی مهست دوه، ل شوئی قهلهو مهخهل تی.
- بهران چهند پهیت دبیت، ل جهیت خووش مهخهل دبیت.
- ۱۱- بی حساو کییم مهکه، بی شوین دین مهکه.
- بی حساب کییم نهکه، بی شوین قهر، قهر نهکه.
- ۱۲- بزن و لنگی خو، میشین و لنگی خو^۱.
- بزن و لنگی خو، پهز و پیپکی خو.
- ۱۳- بروشتی گوت بنی من زیړه، کفگیر گوت نهز ل کومه^۲.
- دیزی گوت بنی من زیړه، کهفگیری گوت پا نهز ل کیفه مه؟
- ۱۴- بی دهرپی ژ دهریی ناترسه.
- بی دهرپی ژ دهریایی ناترسیت.
- ۱۵- باسهرهفه، کوم پره.
- بلا سهر ههبن، کولاف دمشهنه.
- ۱۶- باغ بی گول، گول بی تیکان، کونی پلنگ بی ههستی، ناوه.
- باغ بی گول، گول بی ستی، کونی پلنگا بی ههستی، نابن.

1 ههر پهزهك (مهو) لنگی (بی بی) خو، بزن و لنگی خو ههر كهسهك (ئيك) عهملی خو. (گوتن - مشتاخ نهخشی - بپ ۱۰۱ - ۲۶۹ - ۱۰۵).

یان: بزن بهبی ی خوئی نهکری به دارا و مهړیش به بی ی خوئی. (خال - بپ ۸۴).

2 بهرؤش گو بنی من زهرینه، ههسکی گوت ما نهز ژ کومه(کورودو).
یان: دیزکی گوت نهز تهژی زیړم، ههسکوی گوت من تو حهمی سهحکری (مشتاخ - بپ ۱۰۳).

یان: دیزه ووتی من بنم زیړینه، نهسکویش ووتی نهی من له کوی بووم (خال - بپ ۲۴۶).

- ۱۷- برۇش دگەرە، دەر خونى خوه دىبىنە.
 - ديز دگەرىپىت، دەرپۇشا خۇ دىبىنت.
- ۱۸- بەندى چىرخى مو مەكە، لەرى وەقە زۇ مەكە، پىر تۇ تەماشى دو مەكە.
 - بەندىكەت كالكا ژ موى چى نەكە ، ل رىكا لەزى نەكە، پىشت سەرى خۇ
 نە زقرە.
- ۱۹- بورجەك كۆنە دكەفە، چەند خانىيان ئافا دكە.
 - بورجەكا كەفن دكەفەيت، چەند خانىيان ئافا دكەن.
- ۲۰- بى بقر مەرە جەنگەل.
 - بى بقر نەچە دارستانى.
- ۲۱- بى سەواد ناوينە^۱.
 - نەخويندەفان نابىنت.
- ۲۲- بارى خوار ناگىنە سەرى^۲.
 - بارى خوار ناگەهينتە سەرى.
- ۲۳- بارى زكى ئادەم زۇ ھا دكە.
 - بارى زكى مروقى مروقى زوى فىر دكەت.
- ۲۴- براىى درەوين جارەك نارى دكە^۳.
 - براىى درەوين ئىك جار فراقىنى دخوت.
- ۲۵- بى ئىرەك ژ خوه دنىى تشت فام ناكە.
 - بى غيرەت تشتەكى ژ خۇ دونىايى فام ناكەت (نزانىت).

1 چونكى: خواندن رۇناهيە، نەخواندنى تارى يە. (گۆتن - بپ ۴۵).
 2 بارى خوهەر، ناگەهت مال (نەخشى ۲۲).
 3 لاوى درەوين، دخوت جارەك فراقىن (مشتاخ - بپ ۲۵۰).

- ۲۶- بى كار، خودى ژى ههيه بى زار.
- مروقى بى كار، خودى بى ژى بى زاره.
- ۲۷- باقى كهزه خولقى لاوان دلگير دكه، لاو كوتى باقى زمين گير دكه.
- بابى خراب رهوشتى عهيالى دلگرتى دكهت، كورئ خراب بابى بن ئاخ دكهت.
- ۲۸- براى فاما يىك شير دكهن.
- برايت زانا ئيك و دوو دكهنه شير.
- ۲۹- بى مهيا فهتيره، بى ميرگين ژى نيچيره.
- بى (ههفير ترش) نان فهتيره، بى نيچيرفانان ژى نيچيره.
- ۳۰- بهرخى نير ژبو سهرزىكرنى رند^۱.
- بهرخى نير ژبو سهرزىكرنى بى باشه.
- ۳۱- پهزى كنيرئ، گورگى دقى^۲.
- پهزى كنارا (رهخا)، گورگى دقيت.
- ۳۲- بهرقى سيس، توله وهسهردا دهري.
- بهفرا سپى، سه دسهرا دچيت.
- ۳۳- بى سهخاوت، گوزى كوره.
- مروقى نهمهرد، گوزا (كويره).
- ۳۴- بزن ژ عاجزى و ژ سارى كار داقيزه.
- بزن ژ عاجزى و ژ سارى ژبهر دهافيتن (كارك ژبهر دچيت).

1 بهرخى نير (ديكل) سهبا (بو، هدر) كير (سهر). (كوردو - مشتاخ - خال - خال - بپ ۲۲۷ - ۴۰ - ۱۰۹ ۲۴۶).

2 مەر ئه گەر دوور بکه ویتنه وه گورگ ئه یخو (خال - بپ ۴۲۹).

یان: بزنا ب شوئندا بمنت (لهنگ) بههرا (شيفا) گوره (گورگى یه) (مشتاخ - گوتن - بپ ۴۵ - ۱۹).

- ۳۵- بزنى گۆرى سەرى جويى خور دقئ.
- بزنا گورى سەرى جويى فەخوارن دقئت.
- ۳۶- با خودئ خيزانى بده گورى وه.
- بلا خودئ زارۆكى بدهت، بلا يى گورى بت.
- ۳۷- بادار ههفه بهلگ، وهپاش بريؤئ.
- بلا دارئ بهلگ ههبن، پاش بلا ب وهرينت.
- ۳۸- بى حوكمى خودئ بهلگ ژ دىر ناريزه^۱.
- بى حوكمى خودئ بهلگ ژ دارئ ناوهرييت.
- ۳۹- بى چاق دهستى خوه نابره^۲.
- چهقو دهستكى خو نابريت.
- ۴۰- بارئ لافوك كايه، ههفانى وى تژى بايه.
- بارئ (فالنه كهسى) كايه، هومبانا وى تژى بايه.
- ۴۱- بؤك كه ل ئەسپى يه، بشين قسمهتئ كئ يه^۳.
- بويكا ل ههسپى سوياره، ببينه كا قسمهتئ كئ يه.
- ۴۲- بهق وه ئاف چاغ نافه.
- بهق ب ئافى قهلهو نابيت.

1 بى گوتنا خودئ بهلگى (بهرى) دارئ ژ دارئ ناكهفئت (گۆتن- كوردو - بپ ۲۳ - ۲۲۵).

2 چهقوك چو جار دهستكى خوه نابرت (نهخشى- بپ ۴۳).

3 بويك (بووك) سوار بو (ل سەر پشستا ههسپى يه) (ل سەر زيني). تو كهس تو نراني ل كو داكهفى (قسمهتئ كئ يه - يا رسق و يانسيب). (كوردو- مشتاخ - پەند - بپ ۲۶۳ - ۴۸ - ۹۳).

(پ)

- ۱- پهس سی چی دوین، ژ شیرى تاپیری ؟
- باشه ژ بو ج دبیژن ژ شیرى تاپیری؟
- ۲- پانیی کفشان دریایه.
- پهحنیا پیلاخان یا دیاریه.
- ۳- پارسوی ژنان خواره، راست کی دشکی .
- پهراسیا ژنکا یا خواره، راست کهی دی شکیت.
- ۴- پ دزان ههفاله تیئ مهکه.
- نه به ههفالی دزان.
- ۵- پشیک نه ل سهر زکی، نه له سهر پشتی.
- پشیک نه ل سهر زکی، نه ل سهر پشتی.
- ۶- پشیک تا دزی نه که، فانهاوی ناشکی.
- پشیک تا دزی نه که، بیهنا وی ناهیت (تیهناوی ناشکیت).
- ۷- پیقاز دوو ناف خوه تونه.
- پیقازی دوو ناف نین.
- ۸- پ ئادم وه که پی ژنی خوه یه ماملی مهکه.
- ب وی که سی ب ئاخفتنا ژنا خو دکهت، بازاری نه که.
- ۹- ب سی نه فهران ههفال مهوه:
نادان، نوکیسه، نوکه ری دهولهت.
- نه به ههفالی سی نه فهران:
نهزان، داهینر، کری گرتی دهولهتی.

1 ژن پهراسی خاره. (مشتاخ - پ ۶۳)

- ۱۰- پشيك سى ھەۋاۋى خودى مشك ناگرە.
- پشيك ژ بو رازى بوونا خودى مشكان ناگرىت.
- ۱۱- پەزدار، كەچك دار، نيمە كار، گونەكار، ژ خوە بيزار.
- خودان پەز، خودان كچ، كارى نيفەرو، گونەھكار، ژ خوە دببىزارن.
- ۱۲- ب شاخى گى لىستك ناتى يە.
- سەمايى ب شاخى گاي ناكەن.
- ۱۳- پەرندى شكارى چىنك، ھەيوانى نيچىرى نينك، خوارە.
- فەرندى نيچىرى يى نكل خوارە، گياندارى نيچىرى يى نينوك، خوارە.
- ۱۴- پ ئادەمى چىنك، ھىرۆك، ھەقالەتتى مەكە.
- نەبە ھەقالى مرۇقىت جەمباز، مرۇقىت ھىر.
- ۱۵- پائىنى بىرقى دوو جۆرە، چافى (ظالم) كىم نۆرە.
- بى بركى دوو جۆرە، چافى زۆردارى كىم روناھى يە.
- ۱۶- پەز رىقى يى رىخى يە، ژ دو ھەف نابزەدە.
- پەز رىقىكا رىخى يە، ژىك ناھىتە بزاندن.
- ۱۷- پۆستى نىرى تو كەس ناكە مەشك.
- كەفلى نىرى چ كەس ناكەنە مەشك.
- ۱۸- پىقاز ئاقروى مالا، يى خانىان دالانە.
- پىقاز ھەتكا مالا، يى خانىان بەرسفكن.
- ۱۹- پىشى كشاندى نىرى، دوو مابىن خوە ژى ھەيە.
- نىرى كەتنە پىشى، دوو ماھىنىت خۆ ژى پىت ھەين.

1 تەيرى نيچىرى دىمى ۋى خارە. (گوتن - بپ ۳۰).

(ت)

- ۱- تا نهفی جینار، مهوه خه ریدار.^۱
- تانهبی یه جیران، نهبه بکر (بکرئ خانی).
- ۲- تا ب ئاقل هوّشی خوّه بهرههف که، دین ژ ئاف رهدهف.
- تا یی ب ئاقل هوّشا خوّه بهرههف دکهت، دین ژ ئافی دهریاس دبیت.
- ۳- تا با نهوی، دار نالقه.^۲
- تا با نههیت دار نالقیّت.
- ۴- تا بیّرغه گیر نه‌دای، ئافی خوّه بهرمه‌ده.
- تا برکی نه‌گری، ئافا خوّه بهرنه‌ده.
- ۵- تا فکری ئافی نه‌گری، دار مه‌چین.
- تا هزرا ئافی نه‌که‌ی، دارا نه‌چینه.
- ۶- تا ب یه‌کی مامله، هم پړئ، هم سفرئ نه‌وی، ناس ناکۍ.
- تا بازاری، کاروانی، پیکفه خوارنه‌کی دگهل ئیکئ نه‌که‌ی، نانیاسی.
- ۷- تا نه‌فی دئ و باف، قه‌درئ دئ و بافان نزانۍ.
- تا نه‌بی یه دهیک و باب، قه‌درئ دهیک و بابان نزانۍ.
- ۸- ناخیزان نه‌گری، دئ شیر نادئ.^۳
- تا زارو نه‌گریّت، دهیک شیری ناده‌تئ.

1 خانو مه‌کره تا دراوسی نه‌ناسی. (خال - بپ ۱۸۵).

یان: پسیارا جیرانی بکه بهری خانی ئافاکه‌ی. (گوتن - بپ ۲۸).

2 یان: چ دار نینن بای نه‌هه‌ژاندین.

3 هه‌که بچویک نه‌گریّت، دایک شیری ناده‌تئ (نه‌خشی - بپ ۱۰۸).

- ۹- تامشك نهكهفه ناف ههفین، خرت خرتی گوزان وهرناكهفه.
- تامشك نهكهفیتته ناف هومبانکی، خرت خرتا گویزان دهرناكهفیت.
- ۱۰- تا نانی جی نهخوی، قهدری نانی گینم نزانی.
- تا نانی جههی نهخوی، قهدری نانی گهنمی نزانی.
- ۱۱- تا صهغیر نهوی، قهدری دئی و بافا نزانی.
- تا نهبی یه ئیتیم و سیوی، قهدری دهیک و بابان نزانی.
- ۱۲- تا فضول ههفن، کور ژی وی قوماری دئی لهیزن.
- پرییژ ههبن، کوره ژی دئی قوماری گهن.
- ۱۳- تا خراو نهکی، نوکوی ناغات کی.
- تا خراب نهکهی، نهشی ی ئافا کهی.
- ۱۴- تا نهفی کارگهر، نزانی ژ سهری وان چی رهد دفه.
- تا نهبی یه کارگهر، نزانی چ دهیتته سهری وان.
- ۱۵- تا ژ گهوریئ ئیش رهدنهفه، ژ گهوریئ ته رهدنافه.
- تا ژ گهوریا ئاشی دهرباس نهبیت، ژ گهوریا ته دهرباس نابیت.
- ۱۶- تا ل جهم دینان رونهنی، قهدری ب ئاقلان نزانی.
- تا ل نك دینان نهروینی، قهدری مروقی ب ئاقل نزانی.
- ۱۷- تا نهری واری پاشیی، قهدری واری پیشیی نزانی.
- تا نهچییه واری پاشیی، قهدری واری پیشیی نزانی.
- ۱۸- تا وهسهر ته باران لیکه، وهسهرمه‌دا ژی دلۆپ دکه.
- تا باران ل سهر سهری ته دباریت، سهری مه دلۆپان ژی دکهت.
- ۱۹- تا دهستی ته نهلقه، فهکی ته نالقه.
- تا دهستی ته نهلقیت، دهقی ته نالقیته.

- ۲۰- تا دكەفى ژى ، مرافە برەف.
- تۆب كەفى ژى، رابە و ب رەفە (ھندى تۆ دىشى ى).
- ۲۱- تۆلى زەر برى گورە، مەستى دىقن چۆغى سۆرە.
- سەيى زەر برايى گورگى يە، خۇشيا گونديان چۆخى سۆرە.
- ۲۲- تۆلى كەتى ل خوە رامەكە.
- سەيى كەتى نەراكە خۆ.
- ۲۳- تەميشە چاهى كون وە چالى دايە.
- بيرا كون ھەردەم يا د چالان دا.
- ۲۴- تەماشەى ئاخري كىركە، ل چۆلى فكري ئىركە.
- بەرى خۇ بدە دوماهيا كارى، ل چۆلى ھزرا ئاگرى بكە.
- ۲۵- تريى رند يى ريشى يە، گۆشتى لەذيد ژى كيشى يە.
- تريى باش يى ريشى يە، گۆشتى خۇش ژى كيشى يە.
- ۲۶- تشت تە ھەيە ديدارى دۆستان ، وەقتى تونە ھەرە قەورستان.
- مالدار ياتە چاڧىكەتتا دۆستانە، ئەگەر نەبو ھەرە گورستانى.
- ۲۷- تشتى كوتى داگرە سى رويى كوتى.
- تشتى خراب ھلگرە بۆ رۆژيت خراب.
- ۲۸- تۆلى رند لە ئادەمى كوتى شەرفى خوە ھەيە.
- سەيى باش شەرفە بۆ خودانى خراب.
- ۲۹- تەماشە كرى وە زۆرە، شيفى داوەتى ژى شۆرە.
- تەماشەى (خوارنى) كر گەلەكە، شيفى دەھواتى ژى يا سوپرە.
- ۳۰- تۆتى گىزنىجى^۱ باقى كولى تۆتانە.
- توى يا گىزنىجى بابى ھەمى تويانە.

1 گىزنىجى: جورە كى تويانە.

- ۳۱- تەرى ئاف باغى ھەر كەسى ، فە ئىنصاف بەلى.
- تو بچىيە ئاف باغى ھەر كەسەكى، دناف دايى ب وجدان بە.
- ۳۲- تۆلى زەر براكى شەغلى يە.
- سەيى زەر (براماكى) تويرى يە.
- ۳۳- ترسۆك تەميشە سالە.
- ترسنۆك ھەردەم يى سەرساخە.
- ۳۴- تتونى ئادەمى بەخيل، چافى جيناران كۆر دكە.
- دىكىلا مروقى بەخيل، چافى جيرانان كۆرە دكەت.
- ۳۵- تشت ريتن نەمەك زەوالى يە.
- تشت ريتن نيشانين بريانى يە.
- ۳۶- تۆلى رند، پيز دادگرە.
- سەيى باش، پەزى رادگریت.
- ۳۷- تۆلى گریدای، پيفانىي ناكە.
- سەيى گریدای پيفانىي ناكەت. (زيرەفانىي).
- ۳۸- تۆلە و پشيك ئەگەر ئاشتى كن، جيمندى كوللى ب ھەف رند دفن.
- سە و پشيك پيك بين، ھەمى گياندار دى دگەل ئيك باش بن.
- ۳۹- تشت نەدى، ناتى كۆرى كىچ كەتە مستى، دمینه .
- نەدىتى، ھەكى كۆرى كىچ كەتە لەپان، دمينت (نابەردەت)
- ۴۰- تەسى چى بيلمە، مالا خوە، فلان دەرى ديا من بويىنى.
- ژ بو چ تە بەيلمە ل مالا خۆ، (فلان دەرا) دەيكا من ببينى.
- ۴۱- تشت نەدى ئەگەر مالى خوە پر ھەبا، چاف و مردخست.
- نەدىتى ئەگەر گەلەك مال ھەبا، دا چاقان دەرىئخيت.

1 گۆرى كىچ گرتى (گۆتن - بپ ۸۴)

- ۴۲- تا پەز بووہ سەد، پۈستى ۋى دوہ ھەزار.
- تا پەز بۆينە سەد، كەقلى ۋى بۆنە ھزار.
- ۴۳- تو ھەقال ناگينە بران، وە تو برا ناگينە جوانىي.
- چ ھەقال ناگەھنە بران، چ برا نا گەھنە ججىلينيي.
- ۴۴- تىشتى خوە مەكەم داگرە، جينارى خوە دز مەكە.
- تىشتى خۆ موكم ھلگرە، جيرانى خۆ نەكە دز.
- ۴۵- تۆ لە ژ كوچى تيدا^۱.
- سە ژ كويچكىنى.
- ۴۶- تىشتى كيم وە، قەدرى بېنى رندى عطرە.
- بەھاي تىشتى كيم وەكى بەھاي بېھنا خۇشا گولاقى يە.
- ۴۷- ترسونك كەپى خوە ميړ دوى، ل وەر دەرى دوى گېرمى دوو جار شور^۲.
- ترسونك ل بەر دەرگەھى (دەرازينكى) دىبىژىت ئافكا سوپرە ئافكا سوپرە.
- ۴۸- تۆ چ دكەى ئەل - ئەل، ئەزى نادم كيم ژ چل^۳.
- تۆ چ دكەى ئەل - ئەل - ، ئەز نادەم كيمتر ژ چل (تومانان).

1 واتە پەرور دەكرن.

2 وەكى ۋى گۆتى يە كو دىبىژىت: ماست سەد جارا ماست (مشتاخ - بپ ۲۷۴)

دىبىژن ئيك گەلەك ژ ژنا خۆ دترسىيا، ژنا ۋى جارەكى ئافكەكا سوپر دانا بەر، لى نەوئىريا باخقىت، دوماھىي رەفى چوو بەر دەرگەھى و ب دەتگەكى بلند ھەوار كر: ئافكا سوپرە... ئافكا سوپرە.

3 دىبىژن ئيكى كورد پەزا خۆ برە بازارى بفرۆشيت، ئيكى تورك كەتە بەراھىي پرسیار كر ب چەندى يە؟ بى كورد گۆتى: ب چل تومانا، بى تورك گۆتى (ئەل) واتە (پىنجى) ؟ بى كورد گۆتى ئەز كيمتر ژ چل تومانا نادەم.

(ج)

- ۱- جامهك ئاف شیلی دوه، دوو ساعهت دکشینه زهلال وه،
وای ل وی روی کانی یا گۆل شیلی وه.
- پهرداغه کا ئافی شیلی دبیت، دوو سههتا دکیشیت تا زهلال دبیت،
وای ژوی رۆژی نهگه سهرکانی شیلی بت.
۲- جوئی گه دان بی خورده ناوه.
- بهریکا پارسهکا بی هویرده نابیت.
۳- جیناری رند ژ باق و بران پیشه.
- جیرانی باش ژ باب و بران باشتره.
۴- جیناری کوتی، رهئیس و مهزنی لۆتی، ناتى ههفن.
- جیرانی خراب، سهروک و مهزنی ب کیر نه هاتی وهکی ئیکن.
۵- جینار که خهفه ری جینیر نهگرت بی دینه.
- جیران ناخفتنا جیرانی نه پاریزیت بی دینه.
۶- جارنی، دریش کار، موسهلسهل دکه.
- هنده جارن، بریسقینا کاری دریز دکهت.
۷- جهنگه که نار گرت، ته ماشه هسک، تهران ناکه.
- دارستانی نهگه ناگری گرت، ته ماشه هسک و تهران ناکهت.
-
- 1 جیرانی باش ژ دهبابا لیتزمه (چیره ژ برای دوبر) (نهخشی - گۆتن - بپ ۳۷ - ۳۳).
 - 2 ناگر بگرت دهحلی (ریلی)، تهر و هسک پیکفه دسۆژن (دشهوتن). (گۆتن - مشتاخ - بپ ۱۰۸ - ۶).
 - یان: که ناگر کهوتهوه، تهر و ووشک پیکه وه نهسووتن (خال - بپ ۲۳۴).

- ۸- جہنگہل تو وہقت ژ شیران، کہلہ تو وہقت ژ میړان وھتال ناوہ.
- دارستان چ دہم ژ شیران، کہلا چ دہم ژ میړان ڦالا نابن.
۹- حیث کہ بو وھتال، وہقت دوہ تال. ل زندگی دوی بی حال.
- بہریک ئەگەر ڦالا بو، دہم تال دبیت، ل ژیانئ بی حال دبی.
۱۰- جووت (گا) ن یهک ناوہ.
- جوئی گا نابیتہ ئیک.

1 یان: بہ یهک گا گئیرہ ناکری. (خال- بپ ۱۲۶).

(چ)

- ۱- چ کار ته ههيه وه خهلكى، تۆ كومى سهرى خوه مهكهم داگره.
- ته چ كار ب خهلكى ههيه، تۆ كولافى سهرى خۆ موكم ههلگره.
- ۲- چافى خوه كۆر كه، رى خوه كۆر مهكه.
- چافى خۆ كۆره كه، رىكا خۆ كۆره نهكه.
- ۳- چافى ته وهركهفه نه نافى ته.
- (بلا) چافى ته وهركهفیت نه نافى ته.
- ۴- چافى كۆره كل مهكه.
- چافى كۆره كل نهكه.
- ۵- چافى ل دهریان، خالیى سهران^۱.
- چافى ل دهران، خۆليا سهران.
- ۶- چوويه دزى دهریى، وه ئینصاف به لى.
- (تۆ) چوويه دزیا دهریا ژى، بهلى یى ب وجدان به.
- ۷- چه ره ديك بان كر، مریشكى قام كر.
- چهوا ديكلى بانگ دا، مریشك تى گههشت.
- ۸- چرى كهس، تا سووى نا شهوته^۲.
- چرایى كهسى تا سپیدى نا سوژیت.

1 چافى ل بهر دهره بلا بچت ناؤ بهرا (نهخشی) - بپ (۴۰).

یان چافى ل دهریا، خوهلى ل سهریا (مشتاخ - بپ ۷۳).

2 چرایى چ كهسا ههتا سۆبى نا شغولیت (گۆتن - بپ ۳۸).

یان: چ چرا ههتا سپیدى ئیسییای نابن (گۆتن - بپ ۳۷).

- ۹- چرى خوه وه پيشدا ويخه.
- چرايى خو ل بهراهيى هلکه.
- ۱۰- چيلکهک چاغ، ژ دوو مريشک عاجز رنده.
- چيچکهکا قهلهو ژ دوو مريشکيت لهغهر باشتره.
- ۱۱- چيلکان ل پائيز دژميړن^۱.
- چيچکان ل پاييزى دههژميړن.
- ۱۲- چ کار ته ههيه وه نئيش، تو نارتى نهرم بخوازه.
- (ته) چ کار ب ناشى ههيه، تو نارى نهرم بخوازه.
- ۱۳- چيا ههر چى بلندوه، رى سهردکهفه^۲.
- چيا چهند بلند بيت، رى ب سهر دکهفيت.
- ۱۴- چيا ناگينه چيان، ئادهم دگينه ههف^۳.
- چيا نا گههنه چيا، مروف دگههنه نئیک.

1 چويچکيت مريشكى دوماهيا پاييزى دهژميړن (نهخشي - بپ ۴۲).

يان: جووجهلهى بههار، له پايزا بژميړه (خال - بپ ۱۶۷).

2 چيا چهند بلند بت، ريك هدرالى هدى (نهخشي - بپ ۴۴).

3 چيا ل چيا ناکهفن، بهلى چاؤل چاؤل دکهفن (مشتاخ - بپ ۷۵).

يان: کيو به کيو ناگا، ئادهمى به ئادهمى نهگات (خال - بپ ۳۵۶).

(ح)

- ۱- حەقى خوە يى بدى يە، موزدى دزان سىلى يە.
- حەقى خۆ ددەتن، كرى يا دزان چەكە (سەكى پارا) ^۱.
- ۲- حەمامى كەران خالى يە، جەشنى باغقىن نالى يە.
- گەرماقا كەران خۆلى يە، جەژنا باغقانى چاندنا شتلانە.
- ۳- حاكىمى قەزموى زۆرى خوە لىخە، دىكى خوە دىك ھلدگرە.
- حاكىمى زۆردار ب زۆريا خۆ دىكىل وى دىكلا دگریت.
- ۴- حەمامى كەران لە كۆللى دەران.
- كەرماقا كەران ل ھەمى جھايە.

1 واتە: باشى ب خرابى دزفريت. كريا دزان چەكە.

(خ)

- ۱- خودیّ یه‌که، کهپ ژى یه‌که.
- خودیّ ئی‌که، ئاخفتن ژى ئی‌که.
- ۲- خامیّ ته‌ما دوو جیپف خوه هه‌یه، هه‌ردوو وه‌تال^۱.
- (کاکلکا) ته‌مه‌عییّ دوو به‌ریکیّت هه‌ین، هه‌ردوو دفالانه.
- ۳- خانى ژن خروا که، هه‌رکه هه‌رکه نوکو ئاوات که^۲.
- خانییّ ژن خراب دکه‌ت، هه‌ر کهس نه‌شیّت ئافا که‌ت.
- ۴- خازییّ هه‌رکه ل فه‌کیّ وی شرینه.
- خوزیا (ئافا ده‌فی) هه‌ر کهسه‌کی، دده‌فیّ وی دا یاشرینه.
- ۵- خالیّ بیّ ئیره‌ک کور کوره.
- خالیّ بیّ غیره‌ت وه‌کی کور کوره‌یه.
- ۶- خاکی میرو ژنان ژه دهره‌ک.
- ئاخا میرو و ژنان ژ جهه‌کی یه.
- ۷- خودیّ شاخ نه‌دایه‌ که‌ران، یا نه زک ل (گا) ن نه‌ده‌ما.
- خودیّ شاخ نه‌دایه‌ که‌ران، ئه‌گه‌ر زک ل (گا) ن نه‌دما.
- ۸- خه‌و مه‌رگ یه‌که^۳.
- خه‌و مرن ئی‌که.

1 ته‌ماعی فه‌نایی (فه‌ناهی یه) (گۆتن - نه‌خشی - بپ ۳۱ - ۳۵).

2 یان: خایییّ ژن ئافا که‌ت، که‌س نه‌شیّت خراب که‌ت (گۆتن - بپ ۴۴).

3 خه‌و (نفس‌تن) مه‌رگه (مرنی یه) (خال - نه‌خشی - بپ ۲۰۲ - ۹۶).

- ۹- خەلکو، خودی کەفری تو کەسی کەلە پانەوی.
- خەلکو.... خودی کەفری چ کەسی نەئیختە خواری.
- ۱۰- خودی دۆر دکە، درەوین ناکە.
- خودی دویر دکەفیت ، درەوین دویر ناکەفیت.
- ۱۱- خودی چیان دوینە، بەرقی لی دبارینە^۱.
- خودی چیا دببنت، بەفری لی دبارینت.
- ۱۲- خوارن ئاسندە، داگرتن دشوارە.
- خوارن یا ب ساناهی یە، داگرتن یا دژوارە.
- ۱۳- خیر بخوازە تاخیر بیوہ دەری تە.
- خیری بخوازە تا خیر بیته دەری مالاتە.
- ۱۴- خەلک ل ئیوار بەرفە مالن، شقان پاشە مالن.
- خەلک ل ئیقاری بەرف مالن، شقان پاشفە مالن.
- ۱۵- خەلک ژ کەری کەت وە خوہ هەسیا، ئەم ژ دیف کەتین هیئی ل خەوین.
- خەلک ژ کەری کەت ب خو حەسیا، ئەم ژ حیشتزی کەتین هیستا
دخەوین.
- ۱۶- خیزانی کوتی، بافی خوہ دز دکە.
- زارۆکی خراب، بابی خو دکەتە دز.
- ۱۷- خوہ تەل فە هەر کار مەکە.
- خو دەهەمی کاران هلنەدە.
- ۱۸- خورجین کە بزديا، دوه دوو تۆروان.
- خورجین ئەگەر بزديا، دبنه دوو تویرک.

1 خودی چیا دببنت. لەو بەفری لی دبارینت (گۆتن - بپ ۴۲).

۱۹- خيجاوئى دولى ژ دور رنده ۱ .

- دهنكى دهولئى ژ دویر يى خوشه .

۲۰- خيزان وهقه ب پيننه ههف ، هه مو چافئ ههف وهرنئخنن .

- زارو وهكى ليك دكهفن، هه ما چافين ئيك نه دهرئخن .

1 دهنگى دهول له دوور خوشه . (خال - بپ ۲۴۱) .

يان: دهنگى دهفئ ژ دویرفه خواهش تئ (مشتاخ - بپ ۱۲۲) .

(عومهر الخيام) ژى ب فارسی دبیریت:

گویند کسان بهشت با حور خوش است

من میگویم که اب انگور خوش است

این نقد بگیرد دهست از آن نسیمه بدار

کاواز دهل شنیدن از دور خوش است .

(د)

- ۱- دار هشین، میوه رهش، می سیس وه بهرخئ بهش، له بن کیفر فه گولی بنهفش، ژ کارید خودئ نه.
- دارا شین، فیقی رهش، میها سپی و بهرخئ بهش، ل بن کهفیری فه گولیت بنهفشی. ژ کاریت خودئ نه.
- ۲- دیف ناوه وه کهفجی ئاف دی.
- نا بیت حیشرتئ ب کهچکی ئاف دهی.
- ۳- دارئ بلند، ئادهمئ بلند، زودا دشکی^۱.
- دارا بلند، مروفئ بلند، زوی دشکیت.
- ۴- دی باف تهختئ دهرئ مهچیتئ نه، نه تینه شهوتاندن نه ئافیتن.
- دهیک و باب دارئ دهرئ مزگهفتئ نه، نهدهینه سوتن نههافیتن.
- ۵- دهست دهستان دهشو، دهست ژئ تاویده خوه رویان دهشو^۲.
- دهست دهستان دشوت، دهست ژئ دهافیته خو رویان دشوت.
- ۶- دار بییر وهبار زو هسک دهوه، سهر وه مو تژی رشک دهوه.
- دارو بارئ ب بار زوی هسک دبیت، سهرئ ب موی تژی رشک دبیت.
- ۷- دهرئ کهلی تئ یه گرتن، که زمانی خه لکی بیوه داگرتن.
- دهرئ کهلی دهیته گرتن، که زمانی خه لکی بیته داگرتن.

1 یان: ئهوی بلند بفرت وی نزم بکهفت. (مشتاخ - بپ ۲۵).

یان: خوه مهزن نه که دا تو نهشکی. (مشتاخ. گوتن - بپ ۹۲ - ۴۶).

2 بهست دهست دشوی، دهست فه دگهرئ رو دهشوی (کوردو - بپ ۲۶۳).

- ۸- داری ل زمینی خەلکی چاندی، تەق تەقان دەبی^۱،
 - دارا ل ئەردی خەلکی چاندی، دی تەق تەقی بەیسی.
 ۹- داری صەندەلی ناوہ ئیژینگ.
 - داری کورسیکی نابیتە (بیشی سۆتنی).
 ۱۰- داری میوہ چاندن، ژ خیزین چپتر.
 - چاندنا دارا فیقی ژ زارۇکان چپترە.
 ۱۱- داری بی سەوی و بی میوہ، ئادەمی بیخیرو سادە، مریشکا عاجز و ئافە،
 ناتى هەفن.
 - دارا بی سیبەر و بی فیقی، مروقی بیخیر و ساویلکە، مریشکا لەغەر و
 نساخ، وەکی ئیکن.
 ۱۲- داری بی یی بی ئەمەر، ژن تەمەل بی هونەرە.
 - دارا بیھوکی یا بی بەرە، ژنکا تەمبەل یا بی هونەرە.
 ۱۳- دار دوو پیوئەندە، هاتن ناتن خوہ هەییە.
 - دار دوو جوۆرە، هاتن و نەهاتن خو ییت هەین.
 ۱۴- دەرزیك ل کەسەك لیخستی، دریش وە چافی خوہ بوین.
 - دەرزیکا تەل ئیکی دای، شیژنی دچافیت خو دا ببینە.
 ۱۵- دز ژ فانونی خاشی نی.
 - دزی ب یاسایی خوش نینە.
 ۱۶- دلی گرتی گوندی فەگرتی.
 - دلی گرتی گوندی فەگرتی.

1 تەق تەقا بفری، واتە دی هینە برین

- ۱۷- دز ژى مه گهر شاهدیٰ خوه هه یه.
- دزى ژى شاهدیٰ خو یی هه ی.
- ۱۸- دزى نافع له كادانى لیده خه، خودی بى عه قل ده ری تیلل دگره ^۱.
- دزى نه زان دته ویلی دا لیک دكهفن، خودانى بى نافل دته ویلی دا دگریت.
- ۱۹- دزى زهمین وه ریس قهرده ^۲.
- دزى ئهردى وه ریسى دهر دئخیت.
- ۲۰- دشمن ریشی دۆچه، دشمن می هری یه دشمن مرار شاخه.
- دوژمنی ریشی کوریه، دوژمنی میه هری یه، دوژمنی کیفی شاخه.
- ۲۱- دیف خواستنی داینه ^۳، ده خلی مانگان زاینه.
- دیف خواستنی دانه، مفا یی چیلای زانه.
- ۲۲- دیف سه رنیشی سان گیایه، یی په زداران چیا یه.
- دهرمانی سه رنیشا سا گیایه، یی خودان په زان چیا یه.
- ۲۳- دوو كه پ ژ جادویه ك به دتره.
- دوو ناخفتن ژ سیربه نده کی خرابتره.
- ۲۴- دۆچى ریشی كه مه ندى قهره قوشی یه.
- كوریا ریشی دمی شاهینی یه.
- ۲۵- دوو سه ر وه قلیفه ك دا ناكه له ^۴.
- دوو سه ر ددیزه کی دا ناكه لن.

1 دزى ناشی له كادان ئه دا. (خال - بپ ۲۱۵).

2 واته: یی نه زانه.

3 یان: دهرمانی خوه ستنی دانه. (مشتاخ - بپ ۱۲۲).

4 ژ گوشتین عیسی ده لایه (بپ ۶۵).

سه رى دوو بهرانا ن ل دیزه كى (له مه نجه لیكا) ناكولى (نا یی كه لاندن) (مشتاخ - خال - بپ ۱۹۴ - ۲۸۲).

- ۲۶- دېڭ گره، بارئ وى ژى گره^۱ .
- حېښترا گره، بارئ وى ژى يى گره.
- ۲۷- دوو بهر ژوئ پاشلىكى ل ههڤ لى دكهڤه^۲ .
- دوو مه مك د پاخله كى دا لىك دكهڤن.
- ۲۸- دېڭ كهته قوژان، پېرانندن هه لاجان.
- حېښتر كهته ناف زهڤييت په مېبى خودان دهيتته قوتان،
- ۲۹- دېڭ نه گهر شوور بخوازه، نهو ستويى خوه دريژر دكه.
- حېښتر نه گهر شيرى بخوازيت، ستويى خو دريژر دكهت.
- ۳۰- دوو برا وه دهرپيكي ون.
- دوو برا ب دهرپيه كى نه.
- ۳۱- دوو كهفران ل ههڤ لىخ تا توژك وه ناف كه وه.
- دوو كهفران لىكده دا توژهك ژناف دهركهڤيت.
- ۳۲- دهولى خوه وه (رب العالمين) لى مه خ^۳ .
- عومبارا خو ل يا خودى نه ده.
- ۳۳- دېڭه دوو جار شهر ژى دوه.
- حېښتر دوو جارن دهيتته سهر ژيكرن.
- ۳۴- دېڭه چهپ ميز دكه، ترسو يىك هېز دكه.
- حېښتر چهپ ميزى دكهت، ترسنوك مرؤفى ب هېز دئىخيت (ويړهك دكهت).

1 بارى گهوره، حوشر ئه بيا (خال - بپ ۷۷).

2 دوو مه مك له باخه ليكا بن ههڤ ئه تهڤين بهيه كا (خال - بپ ۲۲۷).

3 واته: عومبارا خودى عومبارا خو وه كى ئيك نه زانه.

- ۳۵- دوشمن ماری توروه یه ژ دهست مهکه ^۱ .
- دوژمنی ماری تویرکه، بهرنهدهی.
- ۳۶- دهستی زۆر راویس وه سه ر چاو خوده ^۲ .
- دهستی زۆریی ماچیکه و دانه سه ر چافیت خۆ.
- ۳۷- دهستی هرچی پيله رستن.
- دهستی هرچی و ئارمیش رستن !!
- ۳۸- دهستی خوه چی باوژی دۆچی دۆدی چی باوژی دۆچی شیر.
- دهستی خۆ چ ب هافیژیه کوریا دۆدی، چ ب هافیژیه کوریا شیر.
- ۳۹- دهست دهستان ناس دکه، دز ژ ییك خاس دکه.
- دهست دهستان دنیا سیت، دز ژ ییك پیخواس دکهن.
- ۴۰- دهستی بی حهیا پیشه، ژنی کوتی سه ریشه.
- دهستی بی هه تک ل پیشه، ژنا خراب سه ر ئیشه.
- ۴۱- دهستی پشیک ل دو بهند نه بو گۆت: خیر مری یه هه ری.
- دهستی پشیک بۆ کوریی نه هاتبو گریدان گۆت: هه ره خیرا مریابه.
- ۴۲- دهستی پاچه دوو جار کار دکه.
- دهستی له زئ دوو جارن کاری دکهت.

1 داستانها که کهن یا هه دی دبیژیت جاره کی سویاره ک دهر ده حله کی را دچوو ناگر پیقه بو، نیژیک بو دا ماره کی سووژیت، نهوی ژی مار گرت و کره د توپرکی جهی دا، چهنده کی چوون، مار ژ توپرکی هینا دهر و ماری خۆ دستویی سویاری نالاند دا پیقه ددهت، سویاری گۆتی تو نه ژره ماره چهوا چوو یه دفی توپرکی دا؟! ماری گۆتی بهری خۆ بدی، چوو تیدا و سویاری مار کوشت.

2 دهستی نه شیم بیرم دی ماچی کم. (نه خشی - بپ ۵۲).

یان: دهستی نه کاری گه زبکی ماچی بکه. (مشتاخ - بپ ۱۱۱).

یان: هه که نه شی ی دهستی دوژمنی له ق دهی ماچی که. (گۆتن - بپ ۱۱۲).

- ۴۳- دەستى تە ناگىيە باف بران، وهلى دگىيە جينارى تە.
- دەستى تە ناگەھىتە باب و بران، بهلى دگەھىتە جيرانى تە.
- ۴۴- ددانى ئىشاي كىشاي^۱.
- ددانى ئىشا بو هلکىشانى يە.
- ۴۵- دخوازی برایی خوهیى رند عازیز مه لوم کی، ژى تشتهك بخواز.
- تە دقیت برایی خو یى باش و عەزیز بنیاسی، تشتهکی ژى بخوازه.
- ۴۶- دخوازی کەر دار بى کەرکی، دهنکهك زیده.
- تە دقیت خودان کەری بى کەر کەى، دندکهکا زیده بدى.
- ۴۷- دخوازی رسوا نهوی، خوہ ژ خەلکی کنار مهکشین.
- تە دقیت رسوا نهبى، خو ژ رهخ و روپین خەلکی نهقهکیشه.
- ۴۸- دخوازی هولى خوہ بفرۆشى، لنگى دەرۆزى خراوکه ژنيان چى دکە.
- تە دقیت هوشا خو بفرۆشى دەرۆزى خراب کەو ژنوی چى کەقه.
- ۴۹- دخوازی ئادەم ناس کی، وه کەپ کرن بده.
- تە دقیت مروفهکی بنیاسی، ئاخفتنهکی بدى.
- ۵۰- دل ئشکاندن زو دوه، هانى نه دەست دشغاره.
- دل شکاندن زوی چى دبیت، ب دەستقه ئینان یاب زهحهته.
- ۵۱- دلى شقین بخوازه، ژ نیری شیر دى دۆشى.
- دلى شفانى بخوازه، ژ نیری دى شیرى دۆشى.
- ۵۲- دەرەوان هەستی خوہ تونە، کەشکا هەویا.
- دەرەو دبی هەستی نه، خوۆزی هەبان.

1 دان ئیشان: چارهی (دەرمان) کیشان. (خال – بپ ۲۰۸).

- ۵۳- دهردي ل هاويلي، كون ل ديغل^۱ .
- دهردي ل ههفالي، كونا ل ديواري.
- ۵۴- درهوين كه م روژي يه.
- درهويني كي م رزفه.
- ۵۵- دهواري ئه مانهت وه زوره^۲ .
- دهواري ئه مانهت يي ب زوره.
- ۵۶- دينو ب رهف كه جايل هات.
- دينو ب رهفه ئه گهر ججیل هات.
- ۵۷- دين مه گهر كوندر، ل پشتي هشين دكه ؟!
- ديني ما خونه كولند ل پستا وي شين دكهت !؟
- ۵۸- دينهك كه ورهك داڤيژه گولي، سهدي ب ناقل نوكو فهرخين.
- دينهك كه فرهكي دهافيته دگولي دا، سهدي ب ناقل نهشين دهربيخن.
- ۵۹- ديفال كه پهست، كوللي ژ سهر رهد دون.
- ديوار ئه گهر كورت بو، هه مي ژ سهر دهرباس دبن.
- ۶۰- ديفال وه پينهك نه كهت، دوو ديان ليخ.
- ديوار ب پينهكي نه كهت، دوويت دي لي بده.
- ۶۱- ديك كه ل دهري خين بان كر، ميوان دخازه.
- ديكلي ئه گهر ل دهري خاني بانگ دا، ميهشانا دخوازيت.
- ۶۲- ديك كه ژ فهكي ريشي فيلتي، مييري چل ژنانه.
- ديكلي ئه گهر ژ دهفي ريشي رزگار بو، مييري چل ژنانه.

1 ئيشال ههفالي، تيرا كه ندالي (گوتن - بپ ۱۶).

2 واته (بهتران) دبیت.

٦٣- ديك كه بان كر ل ئيٺقار، پيچاق دوه پهديدار^١.

- ديكلى نهگەر ل ئيٺقارى بانگ دا، چهقو لى پهيدا دبیت.

٦٤- دار هەر چى بار هلينه، سهري وى خوار دوه.

- دار هەر چند بهرى بدهت، سهري وى خوار (شور) دبیت.

٦٥- دينى چهره دوينى، ناتى دلى خواه.

- دونيايى چهوا دبينى، وهكى دلى خواه.

1 كهله شير له ناوهختا بخويئى سهري خوي نهخوا (خال - پ ٣٥٠).

(ر)

- ۱- راستى ل سفيا دارى ژى نهمايه.
- راستى ل نك سهفيدارى^۱ ژى نينه.
- ۲- رى بههشت ژ كيلهكى مرفهت رهد دفة.
- رىكا بههشتى ژ كيلهكا مروهتى دهرباس دبیت.
- ۳- رۆزى گورى ل پهنجانه، زۆرى پلنگى ل دۆچانه.
- رزقى گورگى ل پهنجانه، زوريا پلنگى ل كورپانه.
- ۴- ريقى يى تۆلان چەروى، هل ناینه.
- ريفيكيت سان بهزى نا هه لگريت.
- ۵- ريشه بخوه، تهميشه بخوه.
- ههمى تستان تا دوماهیی بخۆ دا هەر بخۆی^۲.
- ۶- ريقى نه دچوو كونی، ههژلهك ل دۆچى خوه بهند دكر^۳.
- ريقى نه دچوو كونی، ههژلهك ب كورپا خوڤه گریدا.

1 سهفيدار: جۆره داره كه (تهبریزی)

2 واته: راهافین تیدا نهبيت.

3 ريقى نه دچوو دكونى فه، ههژلهك (زهنگلهك) ب كورپا (ديقى) خوه فه كر. (مشتاخ - نهخش - بپ ۱۲۶ - ۶۱).

يان: ريقى نه نهچوو بهكونهوه، ههژ كيكيشى بهستبو به..... (خال - بپ ۲۵۵).

كوردین لهك ژى دبیتون:

روايه ژ وهكونا نهمه چوو چهپهى جاروو مهوینی.

واته: ريقى نه دچوو دكونى فه، گيسكهك ب كورپا خوڤه گریدا.

- ۷- ریشی ئەگەر جوۆجه بوینه، ته‌میشه پارێزانه دخوه.
- ریشی ئەگەر چیچک ب دەست ب کهفیت دئ هەر ئافکا وان خۆت.
- ۸- ریشی چ کار خوه ل بازار ههیه که دوچ بئ برین.
- ریشی چ کار ل بازاری ههیه کو کوریا وی بئته برین.
- ۹- ریشی ئەگەر ژ باران بترسیا تا چهند پوستین درو .
- ریشی ئەگەر ژ بارانی ترسیابا دا چهند کهفلا دروویت.
- ۱۰- رپ بئ خه‌م ناوه. کانی بئ نه‌م ناوه. ئاده‌م بئ غه‌م ناوه. ژن بئ چه‌م ناوه. پلاو بئ ده‌م ناوه. مار بئ سه‌م ناوه . می‌ر بئ هه‌مده‌م ناوه.
- برین بئ مره‌م ناوه. دوشمن ژى مه‌رم ناوه.
- رپ بئ چه‌پ نابیت. کانی بئ ئاف نابیت. مروؤف بئ خه‌م نابیت. ژن بی فند نابیت. برنج بئ زه‌وق نابیت. مار بئ ژه‌هر نابیت. می‌ر بئ ژن نابیت.
- برین بئ ملحه‌م نابیت. دوژمن ژى نابیته یار.

1 گورگی پوینته (دخه‌ما - منه‌ت) ب بارانی هه‌با. دا کوم تیلکه‌ك (که‌په‌نه‌کی) چی کت (مشتاخ - گۆتن - نه‌خش - بپ ۲۴۵ - ۱۰۹ - ۸۴).

2 مار بئ ژه‌هری نینه. (مشتاخ - بپ - ۲۴۶).

(ز)

- ۱- زمانى خواش مېر ژ كونى فەردخه ^۱.
- ئەزمانى خوښ ماری ژ كونى دەر دئىخیت.
- ۲- زۆرى خوه لیخ، یا قوراق هور دوه، یا (گا) ن دبزدینی، یا گزیر ^۲ رادکی.
- زۆریا خو لیبدە، یان ناسن (گیسن) دى هویر بت، یان گا دى بزديیت، یان گزیر دى برییت.
- ۳- زكى تیر های ل یی برچی نینه ^۳.
- زكى تیر های ژ یی برسی نینه.
- ۴- زۆر که چوویه باى حەساو، جیب چیدار ^۴.
- ب زۆرى كوچوویه بهر حسیبا، چهپ راست دگرتی نه.
- ۵- زۆر هاته کوپهکی ژ تیژی رهد دکه .
- ب زۆری بی یه سهی دى ژ تاژی زی دهرباس بیت.
- ۶- زۆر ناتى دارى شهخ ئاف، ژ غافلی دا دفره.
- ب زۆری وهکی دارا گهلهك ئاف ل سهر، ب خافلهتی دشکیت.
- ۷- زیر، زهمین، فهرمیس و خالی ضهلهر ناکه.
- زیر، ئهرد، سفرو مهحضر زیانی ناکهن.

1 ب خهبردانا نهرم (ب ئاخفتنا خوښ) مار ژ كونى تینه دهر (مشتاخ - گۆتن - بپ ۴۳ - ۲۱). یان: بهزبان شیرین (قسه‌ی خوښ) مار له کون دینه دهر. (خال- بپ ۱۱۵-۱۱۸).

2 گزیر: جوړه گیابه کی زیان بهخشه.

3 تیری چی ها (ناگای) ژ برسی هدیبه (له برسی نینه) (مشتاخ - خال - بپ ۶۷ - ۱۶۲).

4 واته: هیجدهت نامینن.

5 واته: دى هاریت.

- ۸- زكهك دوو منهتا ناكشینه ۱ .
- زكهك دوو منهتا ناهلگریت،
- ۹- زمانى شرینه، میهقان خۆر نینه.
- زمانى شرینه، میهقانی تیشت نینه.
- ۱۰- زمانى کوتی، فهك چهپهل خوه وه خۆن دكه.
- ئەزمانى خراب، دهقی پيس خۆب خوين دئیخیت.
- ۱۱- زفستان رهد دوه، رو رهشی وه زغال دمینه ۲ .
- زفستان دهرباس دبیت، روی رهشی و رهژی (تهنى) دمینت.
- ۱۲- زفستان وه زهردالو ؟
- زفستان و مشمژه ؟!
- ۱۳- زمین تیر ئاف ناگره.
- ئەرد تیر ئافی ناگریت.
- ۱۴- زهمین زیړی زهره، شیر ژى یی میی قهره.
- ئەرد زیړی زهره، شیر ژى یی میها قهره.
- ۱۵- زهمین خوه ئاوات كه، هینگا بچین.
- ئەردی خۆ ئافاكه، ژ نوی بچینه.
- ۱۶- زهمین كه زۆروه، گا ژ گى دوینه.
- ئەرد یی رهق بیت، گا ژ گای دبینت.
- ۱۷- زهمین كه ژ بیاران و خانان هلگرتن دونه گورئ رۆت.
- ئەرد ژ مهزن و خانان بیته ستانندن ، دبنه گورگیڤ رویت.

1 زكهك و دوو منهت (نهخشی — بپ ۶۳).

2 كوردین لهك دبێژن: زمسون مهچوو و روی سیاهی ئەژ زوخال مهمنی.

واته: زفستان دچیت و روی رهشی بۆ رهژیی دمینت.

(ژ)

- ۱- ژ (أحتياط) تو مويی زراف نابزده.
- ژ (ئحتيات) چ مويیت زراف نابزديین.
- ۲- ژ بی (أحتياط) هەر جوّره زنجیر دبزده.
- ژ یی (ئحتياتی) هەمی جوړیت زنجیرا دبزديین.
- ۳- ژ ئهري نهرم بترس.
- ژ ئهري یا نهرم بترسه.
- ۴- ژ تڤانگی و متال دوو نهفهەر دترسه^۱.
- ژ تڤهنگا فالالا دوو نهفهەر (مرؤف) دترسن.
- ۵- ژ ئهسپی خه لکی گه ره زو داکه فی.
- ژ ههسپی خه لکی فه ره زوی بی یه خوار.
- ۶- ژ ئیش تپیم، ئه و دوئی نووه ناوه^۲.
- ژ ناشی دهییم، ئه و دبپژیت نۆبهت نابیت.
- ۷- ژ تازه تپیران دپن مه که، دپن زی دکی خه رج مه که.
- ژ تازه تپیران فه را نه که ی، قه ر زی دکه ی نه مه زیخی.
- ۸- ژ جیناری کوتی بره ف.
- ژ جیرانی خراب ب ره فه.

1 له تڤهنگی خالی دوو کهس نه ترسی. (خال - بپ ۳۸۹).

2 چونکی ل نک کوردان:

(ناش به نۆره نهک به زۆره) (په ند - بپ ۱۱۶).

من له ناش دپمه وه ئه و ئه لی نوره ت نیه (خال - بپ ۴۲۶).

- ۹- ژ باف مری، وه بهری زهواج تشت بکر.
- ژ باب مریارا، بهری ژن ئینانی تشتا ب کره.
- ۱۰- ژ دهست بافی نائیل دوئی ب رهفی، ئەما خیزان کوتی ناوه ژ مال ودرخی.
- ژ دهستی بابی خراب مروفت دشیب ب رهفیت، بهلی زارویی خراب نابیت ژ مال دهربیخی.
- ۱۱- ژ دزان همهایهت کرن دزی یه.
- ژ دزان پاراستن ههر دزی یه.
- ۱۲- ژ راستی زهوال تونه، ل فی دهوری ههفال تونه.
- ژ راستیی زهوالی نینه، ل فی دهوری ههفال نینن.
- ۱۳- ژ خیلی ئار عه مهل دکه، ژ ئیر خالی.
- ژ ئاخى ئاگر چى دبیت، ژ ئاگری زی ئاخ چى دبیت.
- ۱۴- ژ تۆلی كهفت كهفتۆك مهترس،
- ژ سهیی درهویت نهترسه.
- ۱۵- ژ چیلی بلبل یهك دوه بلبل، یی دی پتکن.
- ژ چیچه لۆکیی بلبلا ئیک دبیته بلبل، یی دی پتکن (تیشکییت چیچکانه).
- ۱۶- ژ کۆران دخوازی قورنان بخۆنن؟
- ژ مروفتیت کۆره دخوازی قورنانی بخوینن؟!
- ۱۷- ژ کلاف پهت، کولا گووشی وهر ناکهفه.
- ژ گلۆلکا ئالزیای، کولافی سهر گوها ژئی چی نابیت.
- ۱۸- ژ زمین وه دوری، ژنی وه کوروه ب رهف.
- ژ ئاخا ب درى و بی ژنا ب کور ب رهفه.

- ۱۹- ژ نه لاجی وه ماشقی دیایی خوه گهره بوئی بهبو .^۱
- ژ نه چاری هره بیژی یه دۆستی دهیکا خو باب.
- ۲۰- ژ میردی تینه زینده ههر شهف په لاه دخواه .^۲
- ژ میړی هزر ساخ ههر شهف دی برنجی خوئی.
- ۲۱- ژن دخوازی هلگری ژ کالان پرس کهه.
- ته دفتی ژنی بینی پرسیارا پیران بکهه.
- ۲۲- ژنی نافام میړان کال دکهه.
- ژنا بی فام (نهزان) میړا پیر دکهت.
- ۲۳- ژنی کوتی سوهه نهه.
- ژنا خراب مقره دهه.
- ۲۴- ژن مرن کهه تشت نینه، سهه سلامه تی خه لکی یه کی دکوژه.
- ژن مرن چ تشت نینه، سهه ره خوشیا خه لکی مروقی دکوژیت.
- ۲۵- ژنیران برن.
- ژنیرا برانه.
- ۲۶- ژن کهه رندوه، میړ کال ناوه .^۳
- ژنا باش بیت، میړ پیر نابیت.
- ۲۷- ژن، دزی زمان شرین، کهری کوری وه پشت وه برین ناتئ ههفن.
- ژن، دزی نه زمان شرین، کهری کوره و پشت ب برین وه کی نیکی.
- ۲۸- ژنی رند خاتری میړی خوه وه برایی خوه ناده.
- ژنا باش خاترا میړی خوه ب یا برایی خو نادهت.
-
- 1 مرۆژ ژ مهجوری دیژیته زربایی (یاری دایی) بابو. (نهخشی - گۆتن - بپ ۹۱ - ۱۱۱)
- 2 زهلام... ب ناقل په لافا بخو! (گۆتن - بپ ۶۰).
- 3 ژن میړی بلند دکت (نهخشی - بپ ۶۵).

- ۲۹- ژن و ئهسپ و شوور و تڦانگيٰ خوہ وه هہر کہس ئيعتوار مہکہ.
- ژن و هہسپ و شیر و تڦهنگا خوٰ نہدہف ہہر کہسہکی.
- ۳۰- ژن کہ بہلانہ، تو مال بی بہلا نہوہ^۱.
- ژن بہلانہ، چ مال بی بہلا نابن.
- ۳۱- ژن ل داوہتی ناس ناوہ، بی چین چی بی داس ناوہ، کلاو ژى کراس ناوہ.
- ژن ل دہوہاتی ناہیٲتہ نیاسین^۲ ، دروینکہر بی شالوک نابیت، تہحتیک
ژى نابیتہ گوملک (کراسک).
- ۳۲- ژ نہلاجى دارى بی چہرمہ گيايہ.
- ژ نہچارى دارى بيھوکى نالفہ گيايہ.
- ۳۳- ژنى قیض، خنزیر زک دیل نالی ہہفن.
- ژنا پیس، بہراژى زک ہیز وہکی ئیکن.
- ۳۴- ژن زرننگ وہزیرى میرانہ، بور ژى برى شیرانہ.
- ژنا زانا وہزیرى میرانہ پلنگ ژى برایى شیرانہ.

1 ژن بہلايہ، ئيشہللا چو مال بی بہلا نہبن (نہخشی - بپ ۶۵).

2 دہوارا نہکرہ ل نیسانی و ژنا نہ بژیرہ ل دیلانی (مشتاخ - بپ ۱۱۹).

(س)

- ۱- سهري کوللی کهپان کهپی راستی دبره.
- سهري ههمی ناخفتنا ناخفتنا راستیی دبریت.
- ۲- سهري گوری نی فہرشاتن.
- سهري کهچہل ناہیتہ فہشارتن.
- ۳- سهري کہنیشہ، دەسمالی گری مہدہ^۱.
- سهري نہنیشیت، دەسمالی گری نہدہ.
- ۴- سهري عہقلی خوہ تونہ، کوندری وەتالہ.
- سهري ناقلی خو نہبیت، کولندی فالایہ.
- ۵- سهري یہک و بالگی یہک.
- سہر نیکہ و بالیفک نیک.
- ۶- سی چی راکہفی ل شوئی تیئر، بوینی خہونی پیئر.
- ژبو چ بنقی ل جہی خواری، ببینی خہونا ب ہەر جہہکی فہ.
- ۷- سی تشت وہفایی خوہ تونہ، ژن ، ددان، ہہسپ.
- سی تشت دبی وہفانہ، ژن ، ددان ، ہہسپ.
- ۸- سی ژنان بہندی تی مہکہ.
- ژبو ژنان نہبہ بہنی.
- ۹- سی خوہ نوکو گیرمہکہ، سی خہلکی بہلکہ دە پیژہ.
- ژبو خو نہشیت ئافکی چی کہت، ژبو خہلکی (ئافکا) بہلگا دلینیت.

1 سهري نہ نیشت نہ حہو جہیہ گری بدی. (مشتاخ - بپ ۱۹۸).

- ۱۰- سیّ تشت خودی ناس ناکه، مال شوور ، تفانگ.
 - سیّ تشت خودی نانیا سن، مال، شیر ، تفهنگ.
 ۱۱- سیّ دهریّ خوه که فرکری، ههر که که فر دکه .
 - سهی ل بهر دهریّ ته بهر لی داین، ههر بهر دیّ فیّ که فن.
 ۱۲- سولی لاستیکی چافی یهکی خراو دکه.
 - پیلافا لاستیکی چافی مروّفی خراب دکهت.
 ۱۳- سیر نه خواری مه فهکی من بیّن ده، کومی ل ههینی منه.
 - (من) سیر نه خواری یه بیهن ژ دمفیّ من بهیت. کولافیّ ل سهر نه نیا
 من.

1 سهیی خودانی فه جفانندی، خه لکی دار و بهر تی وهرانندی.

(ش)

- ۱- شفیٰ خودی، خیجاو خوه تونه.
- شفا خودی، یابیٰ دهنگه.
- ۲- شاخیٰ بهرین برا له سهریٰ بهرین گرانىٰ که^۱.
- شاخیٰ بهرانی بلال ل سهریٰ بهرانی گرانیهك بیت.
- ۳- شاهدیٰ ریقیٰ دوچه، خاشیٰ مالدار زیٰ کوچه.
- شاهدیٰ ریقیٰ کوریه، خوشیا په‌زداران زیٰ کوچه.
- ۴- شانسیٰ کهچکان فه‌شه‌نگیه، ییٰ ژ نه‌بیان زهره‌نگیه.
- شه‌نسیٰ کهچکان جوانیٰ یه، ییٰ بی ژنان زیره‌کی یه.
- ۵- شانسیٰ نانی هره راکه‌فه.
- شه‌نسیٰ نه‌هیټ هره بنقه.
- ۶- شانسیٰ که ناینه که‌ریٰ تو کولهك دوه.
- شه‌نسیٰ نه‌هیټ، که‌ریٰ ته دیٰ له‌نگ بیت.
- ۷- شوئیٰ شوان خواش دوه، شوئیٰ که‌پان رهش دوه.
- شوینا شفا (دارا) خوش دبیت، شوینا ناخفتنا رهش دبیت.
- ۸- شف ژ تفانگیٰ وه‌تال رنده.
- شفا ژ تفه‌نگا فاللا باشتره.
- ۹- شوور کالانىٰ خوه نابره^۲.
- شیر کافلانىٰ خو نابرت.

۱ واته: دا بهاییٰ خو هه‌بیت.

۲ شیر کافلانىٰ خو نابرت (گوتن - بپ ۷۲).

- ۱۰- شىقى كورمىنچ شۆرفەيە، سىرقى شقىن تۆرودەيە.
- شىقا كرمانجى شۆربەيە، سفرا شقانى تويركە.
- ۱۱- شقانى رند دتەركينە، بەيارى كوتى نوگو.
- شقانى باش پەزى ئازا دكەت، خودانى خراب نەشىت.
- ۱۲- شۆنى پشيك سەرى ئىر، چىلى جوجك يى مىر.
- جەي پشيك سەرى ئاگرى يە، چىچەلۇكىت چىچكا بارا مارانە.
- ۱۳- شەغل كە ژ بىغ قار دكە، نەف خودى بىغە.
- تويرى ژ باغى سل دبىت، مفايى خودانى باغى يە.
- ۱۴- شۆنى كەر گرېداين، خوە فام كە.
- جەي كەر گرېدانا خۇ بزانه.
- ۱۵- شير خوارى مە فەكى من شەوتى يە، نوكا پوقى دەوى دكم^۱.
- من شيرى فەخوارى دەقى من يى سۆتى، نۇكە ئەز يى پوف دكەمە دەوى.
- ۱۶- شيران دگرتن، ريقى لە جيىنگل نەدە سەكنين.
- شير دگرتن، ريقى ل دارستانى نە دراوستيان.
- ۱۷- شيرىنى تورى ل باغى خۆشە کرن مەلوم دەو^۲.
- شيرىنيا ترى ل دوماهيا باغى، ديار دبىت.
- ۱۸- شير وه ريقى گۆت: چى كار تە ھەيە ژ كۆتى؟ تۆ سەر فەرازى بخواز.
- شيرى گۆتە ريقى: تە چ كار ھەيە، ژ كيشە دەى ي تۆ سەر فەرازى
بخوازە.

1 دەقى وى ژ شير (گرارى) دشەوتيت، بف دكەتە دەو (كەفجك) (گۆتن – مشتاخ – بپ ۵۰ – ۱۰۰).

يان: بەشیری دەو سووتايە، پفی لە ماسقی دەکا. (پەند – بپ ۱۲۶).

2 واتە: ل دوماهيا وەرزى دەمى خەرت دبىت.

(ص)

- ۱- صاندوقى دلىٰ خوه صاف كه.
- سندوقا دلىٰ خو ساقى كه (پاقرکه).
- ۲- صاندوقى چىنى دەست لىٰ مه خ كه دشكىنى^۱.
- دەستىٰ خو نه كه سندوقا چىنى كو تو بزانى دىٰ شكىت.
- ۳- سهغىران نه گهر شانس خوه هه ويا، سىٰ چى بژيرهك ژ پيشى برژيا؟
- ئىتيمان نه گهر شه نس هه با، ژبو چ گهنم دا ژ ناف پيشى رژييت.
- ۴- سهغىر كه تىٰ كه وىر ده وه، رو رهشى وه فه له كىٰ دمينه.
- ئىتيم كو مه زن بو، روى رهشى ب فه له كىٰ (زهمانى) دمينت.
- ۵- سهغىر لا قهيد دبن، پ وان هه واله تىٰ مه كه.
- ئىتيم سه ربه رداى دبن، هه فالينيا وان نه كه.
- ۶- سه لاه وه گرو قچكان دىن رنده، ئەما فای وه خوه ژى دزانى ژ دەست مه كه.
- چاكى شيره ت كرن ژ گرو هيرا يا باشه، ئەما تو بو خو ژى دزانى ژ دەست نه ده.

1 راماڻ ژى ئەو ژنكه يا تشتهك دزكى دا.

(ع)

- ۱- عاشق که مهست دوه، دۆل ده دره.
- دهۆل قوت مهست بیت، دهۆل ددرییت.
- ۲- عهطری رند وه خوه بیّن دده، تاریف کرن نا خوازه.
- گولافا خوش بخو بیهنی ددهت، پی نیاسین پی نهقییت.
- ۳- عهقل و مال بری ههفن.
- ئاقل و مال براییت ئیکن.
- ۴- عهمری گیز گیزکی چهل رویه^۱.
- زیی گیز گیزهکی چل روژن.

1 سه گئی هار (ژیی وی) چل شهوی عومره. (گرتن - خال - بپ ۶۹ - ۲۸۷).

(ف)

- ۱- فيلهتى پيشىي گهداتى يى دادگره.
- پالەتى بەرى گهداتىي دگریت .
- ۲- فضول برنه جيئىمى، كۆ كوندى تەرە.
- پربىيژ برنه جەهنەمى، گۆت كويرى يا تەرە.
- ۳- فضول ، كەران وه گۆچك، كۆران زى وه چاف دكە.
- پربىيژ، كەرا ب گوھ دئىخيت و كۆرا ب چاف دئىخيت.
- ۴- فەكى تە ئەگەر، تزی خۆن وه، لە جەم خەلكى توف مەكە.
- دەفى تە ئەگەر تزی خوين بيت، ل نك خەلكى تف نەكە.
- ۵- فەكى خوه بى وەقت فەمەكە.
- دەفى خۆ ل ھەر دەمەكى نەفەكە.
- ۶- فەكى سستى دوو ژنە، ھەوان بنى كونه.
- دەفى سست دوو ژنە، بنى ھومبانى يى كونه.
- ۷- فەكى سست كار ددە دەستى خوه.
- دەفى سست كارى ددەتە دەستى خۆ.

1 واتە: ناھىلييت مرؤفە خاز خازۆكىي بكتە.

(ق)

- ۱- قەدرئ گول بلبل دزانە، قەدرئ کار کارگەر دزانە.
- بەھایئ گولئ بلبل دزانیت، بەھایئ کاری کارگەر دزانیت.
- ۲- قەدرئ زیئر زیرگەر دزانە^۱ ، قەدرئ پیغەمبەر (ص) ، عەلی (ع).
- بەھایئ زیئر زیرنگر دزانیت، بەھایئ پیغەمبەری (س) ، عەلی (ع).
- ۳- قامیش نافئ نافئ وہ لەرزە، عەطرئ نافئ دئو ژئ مەرزە.
- لەفەن دنافئ نافئ دا دلەرزیت، خۆشیا نافئ دەوی ژئ مەرزە.
- ۴- قاطر پیئشیئ کئش، ئاخەر دوه تۆروه کئش.
- هئسترا ل پیئشیئ دکئشیت، دوماهئئ توبرکا دکئشیت.
- ۵- قلنگئ جاییلان لە دزئ تاقیە.
- نەختئ جاییلان بی ل سەر تاقچکی.
- ۶- قەولئ میران ئیمانە، میوئ ژنان خیزانە.
- قەولئ میران ئیمانە، فیئقیئ ژنان ژئ زارؤکن.
- ۷- قۆره قۆرئ گایی زەر، ژ پشئئ گایی رەش تئ.
- قۆره قۆرا گایی زەر، ژ پشئە فانیئا گایی رەش دەیت.
- ۸- قەومە و خویش کە وہ هەف داکەت، ناتئ نەردئ^۲ هەف دو تەف دکن.
- ئەگەر مللەت لیئ کەفەن وەکی نەردئ بەردبەنە ئیک.

1 قەدرئ زەر بەلای زەرەنگەر وەبە. (خال - بپ ۳۱۷).
یان زیرنگر زیئر خۆ دنیاست. (گۆتن - بپ ۵۹).
2 نەرد: جۆره پلپلکە کە کو خوینیئ دمئۆن.

- ۹- قلیال وەسی فېچان، ژ کەران پندە ^۱ .
 - ھەسپى ب سى پيان ژ کەران باشترە.
 ۱۰- قیزی ئادەم دارا زوتەرە میڤ.
 - کچکیت ھەیی یا زویتر شوی دکەن.
 ۱۱- قەیلان ئەگەر سى کۆرە کۆرئ نەویا، کەس نەدکشانە.
 - نارگیل ئەگەر ژبەر کۆرە کۆرئ نەبا (دەنگى وئ)، کەسى نەدکیشان.
 ۱۲- قرکى خواست ناتى کەوی یورغەکە، رى چووینى خوہ ژى وەندوکر ^۲ .
 - قرکى فیا وەکی کەوی ب رېڤە بچیت، رېڤە چوونا خوژی بەرزەکر
 (ژبیرکر).

1 ئەسپىكى لەر: لە تەویلەبەکی پر لە کەر چاکۆزە. (خال – بپ ۲۹).
 2 قرى چاؤل وەرەکی کر، رېڤە چوونا خوہ ژبیرکر (نەخشی – بپ ۵۷).

(ك)

- ۱- کارهکی بکه ل خودی خواش بوه.
- کارهکی بکه ل خودی خوښ بیت.
- ۲- کارکرنی (گا) ن، ئافه خوارنی کهران.
- کاری (گا) نه، ئافه خوارنا کهرانه.
- ۳- کال دیفالی هسک ناگره.
- کادیواری هسک ناگریت.
- ۴- کاری پند دوو موزدی خوه ههیه.
- کاری باش دوو کرییت ههین.
- ۵- کاری دهست بکه، دی باف ناکه.
- کاری دهست دکهت، دمیک و باب ناکهن.
- ۶- کال دزانه جهوان چیه، برؤش دزانه میقان کیه.
- پیر دزانیته ججیل چیه، دیزک دزانیته میقان کیه.
- ۷- کهران سی بیئر، دیهقیین سی کیئر، ژنان سی ئیر دخوازن.
- کهران ژ بو باری، (خهلکی گوندا) ژ بو کاری، ژنان ژ بو ناگری دخوازن.
- ۸- کانی که ژ سه ری جویی دا شیلی وه، درهنگ زهلال دوه.
- کانی کو ژ سه ری جویی شیلی بت، درهنگ زهلال دبیت.
- ۹- کهر کهته گیرهکی ژ خوهدی وه زور تر کهس تونه^۱.
- کهر کهته نافه تهنی، ژ خودانی وی پیقه کهس نینه.
- ۱۰- که ری جه خور کهته وه بن بیردا، کهت وه سه ردا سیار وه.
- که ری جه خور کهته بن باری دا کهت و ل سه ر سویار به.

1 هه که کهر کهته کوری، کهس ژ خودانی فهرتر نینه. (گوتن - بپ ۱۰۹).

- ۱۱- کهری نیر وهریسی خوه ل میخ دپیچه.
- کهری نیر وهریسی خو ل بزمارئ (سنگی) دپیچیت.
- ۱۲- کهر چی دزانه ههلووا؟
- کهر چ ژ شریناهییا دزانیت.
- ۱۳- کهر که فهرخستی سهر خینی، دیخستن دوشغار.
- کهرئ ته بره سهر خانی (بانی) داكرنا وی یا دژواره.
- ۱۴- کهر هه موو ههفساروه، داگرتنی وی دوشغار.
- کهر هه می ههفسار بیت، داكرنا وی یا دژواره (ب زهمهته).
- ۱۵- کهرئ پیر و ههفسارئ رهنگی، ئادهمی نادار و بهنگی نالا ههفن.
- کهرئ پیر و ههفسارئ رهنگین، مروؤئی بی دهراف و تریا کچی وهکی ئیکن.
- ۱۶- کولینج ژیکه نانه، نهنگی ژنانه.
- کولینج (نان) ب کهفیته دته نویری دا ههر نانه، ههتك یا ژنانه.
- ۱۷- کهرئ مهست، گران بار دوه.
- کهرئ مهست، بارئ گران دفت.
- ۱۸- کهرئ نیر و کورئ، جلگی زهمین و دوری ؟!
- کهرئ نیر و تیژک، ئهردی بیابان و دوری ؟!
- ۱۹- کهرئ قاشمیر بوه ئافی نیکهك خوه هلگر.
- کهرئ پی کول ببه ئافی، باشیهکی وهرگره.
- ۲۰- کورمی دیر ژ دیر^۱، پونگ زی ئافاتئ می^۲.
- کرمئ دارئ ژ دارئ یه، پوینگ زی بهلا مارانه.

1 کورمی دارئ نه ژ دارئ بت، زهوالا دارئ نینه (مشتاخ - بپ ۲۲۳).

2 ماری ژ پوژان (پینگی) نهخوش بی، ل بهر دهرئ کونا وی شین بی. (مشتاخ - بپ ۲۶۸).

یان: ماری حهزی له سیر نهبو، سیریش دهچوو له بهر دهرکی کونی نهو شین نهبو(حال - بپ ۴۰۹). لهك زی پینگی ب کار دهینن.

- ۲۱- کش کشی ژنان، کوشتنی میړان^۱ .
 - کش کشا ژنان، کوشتنا میړان.
- ۲۲- که چکان بۆك دكرن، ژنه بی ژ ههف ووردكه تن^۲ .
 - كچك دبوئه بويك، بی ژن ژيك دهاتنه دهر.
 ۲۳- كۆچ كرى، پۆچ كرى^۳ .
 - كۆچ كرى، پۆچ كرى.
- ۲۴- كۆسى وه مرارى گۆت: مهرگانان ژ مه جی دخوازن^۴ ؟!
 - كیسه له ی گۆته كیقى: نیچیرفانان چ ژمه دقیتن ؟!
 ۲۵- كولا ف رهش سیس ناوه، مردی ژى زیندی ناوه.
 - تهحتیکى رهش سپی نابیت، مری ژى زیندی (ساخ) نابیت.
 ۲۶- کوتی دگبه سزى خوه.
 - مروقى خراب دگه هته سزایی خو.
- ۲۷- کوتی دهرى خینی، وه رندى دهران مه ده.
 - خرابى دهرى خانى نه ده ب باشى كۆلانا.
- ۲۸- كۆزه كۆزى خیزین ههر چى تال وه، ژ بى خیزانیى شیرینه.
 - واژ واژا زارۆكان چه ندا ته عل بیت، ژ بى زارۆکیى شیرینتره (خوشره).
 ۲۹- كۆزه كۆزى ریقیان ل سه رى لیش، ئافرویی شیران ژى دوه.
 - تهوینا ریقیان ل سه رى نیچیرفانان، هه تكا شیران ژى دبه ت

1 گۆته گۆتى ژنان، کوشتنی میړان (په نند - بپ ۱۵۸).
 2 كچكا گۆت ئەم دى شوى بى كين، بیژنا گۆت رزقى مه ل خودى به. (نهخشی - بپ ۷۸).
 3 واته: بى مشهخت بیت دى ژ مالدارى كه قیت.
 4 ل ده فەرا مه دیوون خەزال و له سه ر وى ئاخفتن: خەزالى ژ بهر شكیف لاتوكى ژۆزان ل خوه حەرام كر. (مشتاخ - بپ ۹۲).

- ۲۰- كەڧرى گران شوئى خوه دوينه ۱ .
- كەڧرى گران شوينا خو (جھى خو) دببنت.
- ۳۱- كوزى ئافى له رى ئاف دشكه ۲ .
- كوزكى ئافى درىكا ئافى دا دشكيت.
- ۳۲- كولاف ل ئاف ما گران دوه.
- تەحتيك ب مینته د ئافى دا گران دببنت.
- ۳۳- كوچه كهران، مال وه ميوان.
- مروقيت پيچ، مالا وان يا پرى ميهفانه.
- ۳۴- كهوى سهرى تهپى ليخم بيسته ۳ .
- كهوى سهرى گرى، ليدهم بيسته.
- ۳۵- كهلهوانچى ئار دکشینه سهر كوماجى خوه ۴ .
- ئاشهفان ئاگرى دكيشته سهر (كوماج) ا خو.
- ۳۶- كهس قرکان ل سهر ههڧ ناوينه.
- كهس قرکان ل سهر ئيك ناببنت.
- ۳۷- كهفى دهستى من كه مويى خوه تونه، تو وهره يهكى زيکه.
- لهپى دهستى من كوچ موى لى نهبن، تو وهره ئيكي زيفهكه.
- ۳۸- كڧگير ژ بن بروشى وه خههره.
- كەڧگير ژ بنى ديزى يى ب خهبهره.

1 ههر بهرهك ل جھى خوه ب قهدره (سهنگينه). (نهخش - خال - بپ ۱۰۵ - ۱۱۰).

يان: بهرى گران ل جھى خوه دا گرانه، گاڧا قهلقى نهب دوو پهرايه (مشتاخ - بپ ۳۹).

2 گوزه (جهرک) ههموو جارى به ساغى ناگهرپتهوه له كانى. (خال - گوتن - بپ ۳۶۸ - ۳۴).

3 واته: دى بنه بيست.

4 كوماج: جوړه خوارنه كا كهښه.

- ۳۹- کهله وانچی کوتی ژ حهقی خوه پرتو نوکو هلینه.
 - ئاشهفانی خراب ژ حهقی خو پتر نه شیت هلگریت.
 ۴۰- کهله وانچی ناراو ژ تیان دکهفه.
 - ئاشهفانی ته مبهل ژ تیهنان دکهفیت.
 ۴۱- کهم شانس نه ل بهرخیتی شیر دوینه، نه ل کافریتی گیا^۱.
 - کیم شهنس نه دهمی بهرخ شیری دبیت، نه دهمی کافر گیای دبیت.
 ۴۲- کهم شانس ل سهر دیف ره توله پی دگره.
 - کیم شهنس ل سهر حیستری سه پی وی دگریت.
 ۴۳- کهم طاله، کهوی بهشه.
 - کیم شهنس (تالع)، کهوی بهشه.
 ۴۴- کهم طاقت پیمازی وی ل تو دهی بن ناگره.
 - کیم سهبر، پیمازا وی ل چ جهان بنی ناگریت.
 ۴۵- کینی زک چهل رویه.
 - کوینا زکی چل روزه.
 ۴۶- کیفی دوی مه رگان نه گهر شاخی من بوینه، نه ز چارخی لنگی وی
 دوینم.
 - کیفی دبیت نه گهر نیچیرفان شاخی من دبیت، نه ز بنی پی وی (شین
 پیی وی) دبینم.
 ۴۷- کیوانی پر، گیمه شور دوه^۲.
 - کابانی زور بن، ئافک سویر دبیت.

1 نه به بهرخی تیر شیرم خوارد، نه به کاروی تیرگیا (خال - بپ ۴۴۹).
 یان: نه ب گولکینی تیرگیا خوار و نه ب گابنی تیرکون خوار (مشتاخ - بپ
 ۲۸۴).
 2 گارا دوو کابانیا (پر کهفانی) یان سویره یان بی خوی، (نهخش - مشتاخ - بپ
 ۸۳ - ۲۴۴).

(گ)

- ۱- گا که دکهفه ، بی چاق پردوه.
- گا بکهفن، چهقو مشه دبن.
- ۲- گور که پیروه، ژ نیچیر دکهفه.
- گورگ پیر بت، ژ نیچیرئ دکهفیت.
- ۳- گا که مهست دوه، خالی وه سهر خوه دکه.
- گا مهست بیت، خولیئ ب سهرئ خو وهر دکهت.
- ۴- گا که داگرتی، گهره تیړکی.
- گایئ دابهستی، فهره تیړ کهی.
- ۵- گایئ وه خوړهک، ژنی کهم خوړهک بهرهکهتی مالانه.
- گایئ خوړهک، ژنا کیم خوړهک بهرهکهتا مالانه.
- ۶- گهپ پوستی بیقازی یه، طاق طاق رادوه^۱.
- ئاخفتن تیقلی بیقازی یه، تهخه تهخه رادبیت.
- ۷- گهپ کرنی پر یهکی سفک دکه.
- ئاخفتنا زور مروقی سفک دکهت.
- ۸- گهپی فهکی خوه بزانه، چی که بهرده.
- ئاخفتنا دهقی خو بزانه، درست کهو بهرده.

۱ ئاخفتن (قهسه) پهریت بیقازی نه. (نهخشی - گوتن - بپ ۱۴ - ۷۹).

- ۹- گه پي ٿي سي و دوو دان وهرڪت، ل سي و سي ڪله بهلاو دوه^۱
- ٺاڃفتنا ٿي سيهو دوو ددانان دهرڪت، ل سيهو سي ڪه لا دي بهلاڦ بيت.
- ۱۰- گه پ ٿي ٺادهميزاد چيتره.
- ٺاڃفتن ٿي مروڦان چيتره.
- ۱۱- گه پي ڪوتي ٿي ڪوتيان، ٺسيپي رهش ٿي پرتيان.
- ٺاڃفتنا خراب ٿي خرابان، سيپهيت رهش ٿي (تشتين) پرتي.
- ۱۲- گه پي پر بي ٿه مهر^۲.
- ٺاڃفتنا زورا بي فيقي. (بي بهر).
- ۱۳- گه پان وهر بوي خهريدار خواهه وه.
- ٺاڃفتنا فهره بڪري ڇو ههبيت.
- ۱۴- گور جي دزانه قاطر گرانه؟^۳
- گورگ چ دزانيت هيسترا بها گرانه؟
- ۱۵- گورگ پ مي دوست ناوه.
- گورگ نابيته دوستي ميهي.
- ۱۶- گريي دهستان وهدي دانان ميخ^۴.
- گريا ب دهستان فهديت، ددانان نهئيخي.

1 خه بهر (فهمه) دهر ڪهفت (ڪهوته) ٿي زارا، دي ڪهفته بازارا (شاري) (گوتن - خال - پ ۴۳ - ۳۱۰).

يان: خه بهر هندي ب خورانه، هندي ل بن ددانه. نه گهر مروڦي گوت، دي ڪهفت دهر و ڪولانا، (گوتن - پ ۴۴).

2 ٺاڃفتنا بي مفا.

3 گورگ نازاني هيستر به قيمته (پهه - پ ۱۵۹).

4 گريا ب دهستا فهبت هه وجهي ددانا نه ڪه (مشتاخ - پ ۲۴۶).

- ۱۷- گور پوئستی خوہ نافیژہ.
- گورگ کہ فلی خو ناهافیت.
- ۱۸- گارس ناوہ برنج.
- گارس نابیتہ برنج.
- ۱۹- گہداتی ئه گہر نہنگہ، وہ بہرہ کہ تہ وہ بار ہہنگہ.
- گہداتی ئه گہر فہیتی یہ، لی بہرہ کہ تہو ہاری گرانہ.
- ۲۰- گہدا ہہمو داراوی خو وندو دکہ.
- گہدا ہہمی دہرافی خو بہرزہ دکہت.
- ۲۱- گوشت بی ہہستی ناوہ، گہدا زہلہرر ناکہ.
- گوشت بی ہہستی نابیت، گہدا زی زیان فی ناکہ فن.
- ۲۲- گول کہ گولہ بی عہیو ناوہ.
- گول کہ گولہ زی، بہلی بی عہیب نابیت.
- ۲۳- گولکہ کی ریخہک گوومریکی بہد ناف دکہ.
- گولکہ کا ریخہک نافی گارانہ کی دہہر مینت.
- ۲۴- گومزی خوہ وہ دریش دا لی مہخ.
- مستا خو ل دریشکی نہدی.
- ۲۵- گہپی ژ فہکی تہ فہرکہت ، ناتلی گوللی تہ فہنگ ب شوندا فہنا گہرہ.
- ناخفتنا ژ دہفی تہ دہرکہت، وہکی گوللا تہ فہنگی یہ، نا زفریتہ فہ.
- ۲۶- گور سالی ہہفت چیلہ تینہ، پیژ سالی یہکی دیسا پیژ پرہ.
- گورگ سالی حہفت تیژکا دہینت، بہز سالی تیژکہ کی دہینت و ہہر بہز پترہ.
- ۲۷- گوری نینم سہری من شولی کی.
- نہیی گوری مہ سہری من دہرمان کہی.

- ۲۸- گۆلك دوو ئاخیرە، یا وهقه دخوه دقه لیسه، یا ژ برچیان دمره.
- گۆلك د ناخیری فه یان وهکی دخۆت دئی په قیت یان ژبرسان دئی مریت.
- ۲۹- گه وریی کون خودی مه تهل ناکه.
- گه وریا کون خودی مه حتل ناکه ت.
- ۳۰- گه پ گه پان تینه^۱.
- ئاخفتن ئاخفتنی دهینت.

1 ئاخفتن (قسه) ئاخفتنی دکییشیت (ئه هیئی) (نه خشی) - حال - بپ ۱۴ - ۳۱۰).

(ل)

- ۱- ل گۆلكى گرىداي لى مەخ.
- ل گۆلكا گرىداي نەدەي.
- ۲- ل قەطپىر نىر ھەوۋە، بار ل ھەردى نامىنە.
- ل كاروانى حىشترەكا نىر ھەبىت، بار ل ئەردى نامىنت.
- ۳- ل دىقى ھەرچى باركى، ھەمو راوۋە دىبە.
- ل حىشترى چەندى بار كەي، ھەمى دى رابىتەفە.
- ۴- ل دەرەك بىكەفى دەستى تە ھۆر وە نە ستويى تە.
- ل دەرەكى بىكەفى، دەستى تە ھويىر بت نە ستويى تە.
- ۵- ل دىزى چۆيان رونشتى، ئاف دىكىشە بن تە.
- ل رەخى چۆيان روينىيە خوار، ئاف دى گەھتە بن تە.
- ۶- ل داويى نىزىك جارنى برنو كارى شقى خوار ناكە.
- ل شەرپىن نىزىك ھندە جاران برنو كارى شقىكا خوار ناكەت.
- ۷- ل بزنى نەخۆرە، ناننى شقىن ناخوۋە.
- بزنا نەخۆر، ناننى شقانى ناخۆت.
- ۸- ل مەجلىسان شۆنى خوۋە فام كە.
- ل جقاتان جەي خۆ بزانه.
- ۹- ل مەچىتان و تەعزىيان ئەوۋەل فام كە، ھىنگا ب گرى.
- ل مزگەفت و بەھىيا بەراھىيى بزانه ژ نوى بىكە گرى.
- ۱۰- ل مەجلىسان تا گەپ ژ تە پىرس نەكن، خەف رۆنە.
- ل جقاتان تا پىرسىاران ژ تە نەكەن، بى دەنگ روينە.

- ۱۱- لئ برم لئ برم، كولئ لئيان نه ز برم.
- لئ برم لئ برم، هممى سيلافان (نافا) نه ز برم.
- ۱۲- ل ههر دهر ههوه ههساو پا ماله.
- ل ههر جههكى ب هيژ بچى، حساب دئ هيته دان.
- ۱۳- ل ههر مهجليس مهوه كولئ مهجليس.
- ل ههر جفاتا بيت نه به گولا جفاتئ.
- ۱۴- ل ههر دهر نائف ههيه، گيرهك زى ههيه،
- ل ههر جهئ نائف ههيه، تهفن زى يا ههيه.
- ۱۵- ل نه خواهشك كه مانجه خواه نه دهات، دينهك دگو ب پيننه دولئ.
- ل نساخهكى كه مان خوش نه دهات، دينهكى گوت بينن دهولئ لئيدن.
- ۱۶- ل سهريئ ئيقار، وهقتئ تيرو زيلاهيه ژنان رامهكهوه.
- ل سهريئ ئيقارى، دهمئ تيرو واستياي ژنان رانهكهفه.
- ۱۷- ل شونئ شيران، ريفيان دكرن سيران^۱.
- ل شويئا شيران، ريفى لئ دكهن سهيران.
- ۱۸- ل نائف فهرمانئ ما شين جام نه ترسيئ دانينه.
- دنائف تومبيلئ دا (شوفيرئ وئ) پهرداغا نه ترسيئ يا دانين.
- ۱۹- لؤمهكار، گونهكار.
- لؤمهكار، گونههكاره.
- ۲۰- ل نائف ديؤئ هه لوا پاره فهناكن.
- ل نائف شهري شريناهيئ به لاف ناكهن.

1 ل شويئا (جهئ شويئ) شيرا، ريفى لئ دكهن گيرا (مشتاخ - خال - گوتن - بپ
۲۵۹ - ۲۹۴ - ۳۳).

- ۲۱- ل نائف نائف زهلال ، ماسی گرتن دوشغاره.
- ل نائف نائف زهلال ماسی گرتن یا دژواره (ب زهحمهته).
- ۲۲- ل نائف گوچکی ئهسپی جامهك شهراوه.
- ل نائف گوھیت ههسپی پهرداغهكا شهرابی یه.
- ۲۳- ل کهری سیار عهییوهکه، داکهتن دوو دی یه^۱.
- ل کهری سویار بوون عهیبهکه، هاتنه خوار دوو عهیبه.
- ۲۴- لنگی وه شهو گهریاوه گو گهریا.
- لنگی ب شهف گهریا، ب پهرخاندن گهریا.
- ۲۵- لواس بشور ناتئ باکهك بنزین، تمیشه خهطه ره.
- لباسئ نایلونی وهکی پانزینئ یه، ههردهم یئ ب مهترسی یه.

1 ل بههدینان دبیزن:

ژ ههسپ کهفتن عهیبهك، ژ کهر کهفتن دوو عهیب (گۆتن - بپ ۶۵).

(م)

- ۱- مار ژ ههفالی کۆتی رنده.
- مار ژ ههفالی خراب، باشتره.
- ۲- مار ههر چی خوار ههره، گهره راست ههره کۆنی^۱.
- مار چهند خوار بچیت، فهره راست بچيته کۆنی.
- ۳- مار گرتی ژ وهریسی چیتک دترسه^۲.
- مار گرتی ژ وهریسی چی کری دترسیت.
- ۴- میړ دچيته سهروه دۆمانه، یی ژنه بیان زبانه.
- میړ دچته سهه مژئ، یی بی ژنان نه زمانه.
- ۵- میړ بی کار، دارئ بی بار، بزنی بی کار نالا ههفن.
- میړ بی کار، دار بی بار، بزنی بی کار وهکی ئیکن.
- ۶- مهه رگان وه تیرهك ل دوو نیشانان ئیدخه^۳.
- نیچیرفان ب تیرهك ل دوو نیشانان ددهت.
- ۷- مهه رگی كهته (گا) ن، خودئ دایه سان.
- مرنا كهتیه نافگا، خودئ یا دایه سا.

1 تا (حهتا) مار راست نهییته وه، ناچیتته به کونا (خال - گۆتن - بپ ۴۰۹ - ۸۷).

2 ماران گهستی له مار میلقوی (وهریسی - خشه ی گۆریس) دهترسی. (په ند - مشتاخ - خال - بپ ۱۶۴ - ۲۶۴ - ۴۰۹).

3 دقیت دوو چوچکا ب بهه رکی بکوژیت (نهخشی - بپ ۵۰).

یان: بهتیری دوو نیشان نهشکینی.

- ۸- میړ وه ئیرهگ ناتئ شوورئ ناف کولپه.
- میړئ ب غیرهت وهکی شیرئ ناف کافلانی یه.
- ۹- میړ هه مو دارا وئ ل دیرهکئ، ژن یال زپړ یا لوپس لیدخه.
- زهلام هه می دهرافئ خو ل تهقنئ ددهت، ژن یان ل زپری یان ل لباسی ددهتن.
- ۱۰- ماسی ل دهریئ نههنگ دوه ^۱.
- ماسی ل دهریا دبنه نههنگ.
- ۱۱- مریشک ناوه، قود قودئ وی سی خوهدی یه ^۲.
- مریشک ل ههر جهئ هیکا بکهت، قود قودا وئ ههر بو خودانی یه.
- ۱۲- مریشک غه ریوه، کولئ چینگ دکن.
- مریشک یا بیانی یه، هه می ددهنه بهر نکلا.
- ۱۳- مریشک ئاف دخوه، تهماش ئاسمین دکه ^۳.
- مریشک ئافی فه دخوت، تهماشه ی ئهسمانی دکهت.
- ۱۴- مهراگان، پهلهوان، عاشق تمیشه برچی یه.
- نیچیرفان ، پهلهوان، دهول قوت، ههردهم دبرسی نه.
- ۱۵- مالی کوتی ل خوهدی وهدگه ره.
- مالی خراب (پیس) بو خودانی فه دگه ریپته فه.

1 هه قودئ وی گوتئ یه کو دبیریت:

ماسی ل گولا دا نابن حویت. (مشتاخ - بپ ۲۷۳).

2 لهوما دبیرن:

نه ل وی هیکی و نه ل وی قددی (مشتاخ - بپ ۲۸۳).

3 چویچک چویچکه، نکلی خوه ل ئافی ددهت ل سهر خوه را ل خودی دبیریت (مشتاخ - بپ ۷۵).

- ۱۶- مالى ئەگەر پرە، بسپىر براىي خوه.
- مالى تە ئەگەر يى زۆر بيت، بهيلىه ل نك براىي خۆ.
- ۱۷- مالى خوه قيمەت نه كرى مه فرۆش.
- تا بهايى مالى خۆ نه زانى نه فرۆشه.
- ۱۸- مالى ئادەم ناديدە مه كر.
- ژ مروقى نه ديتى نه كره.
- ۱۹- مالى پر، عه بوى مروقى وندو دكه.
- دهراقى زۆر عه يبا مروقى به رزه دكهت.
- ۲۰- مال وه رى يه ك تهره، خوه دى وه هزار رى^۱.
- مال دري ككه كى دا دچيت، خودان د هزار ري كاندا.
- ۲۱- مالى وى كه سى شه وتى كه ژ سهر خيزان خوه هات.
- مالا وى كه سى سۆت كو ژ پشت زارۆكيت خۆ دهر كهت.
- ۲۲- مانگه با شير بده، ههر چى دخوه بوخوه.
- بلا چيل شيرى بدهت، چ دخۆت بلا بخۆت.
- ۲۳- مي ردى وه نختيار خوه به ردى ب قور ژى ناسه كنه.
- مريى زيره ك خۆ به رده يه ناف گورى ژى ناراو ستيت.
- ۲۴- مه گهر گۆتى هه لوا، فه كى تە شرين دوه.
- ئەگەر گۆتى هه لاره (شربناهي)، دهقى تە دى شرين بت.
- ۲۵- مي رى كه ته شو ن سمى گى، دونيى كوللى ناف دوينه^۲.
- مي رى ياكه تيه دشوين سمى گاي دا، دونيايى هه ميى ناف دبينت.
- ۲۶- مه يدانى مشكان كادانه.
- مه يدانكا مشكان كادانه.

1 يان: دز بهر تيه كا ئه روا، خاوه ن مال به هزار ري دا (خال - بپ ۲۱۴).

2 تۆفانى مي روله، دلۆبى ناوه (خال - بپ ۱۵۶).

- ۲۷- مى پىل ل بەرخى خوه ناكه .^۱
- ميه پىل ل بەرخى خو نادانيت.
- ۲۸- مالى سان و ههوان !؟
- خانى ساو هومبان !؟
- ۲۹- مەزنان دوپن، ئەگەر قەوم و خويش گوشتى هەف بخون، هەستى هەف بەرهف كن .^۲
- مەزن دىبىژن ئەگەر مللەت گوشتى ئىك بخوت، هەستىكىن ئىك كوم دكەن.
- ۳۰- مۆرى كون ل هەردى نامينه.
- مۆركا كون نامينته ل ئەردى.
- ۳۱- مەخمەل هەرچى كوتى وه، ناوه بى تاف.
- مەخمەل چەند يى خراب بيت، نابيته داف (دەزى).
- ۳۲- مى گونەكار جارەك وه پيش بزن دا ژ جوپى بازدا !
- ميه گوننەهكار بو كو بەرى بزن بازدا جوپى !
- ۳۳- مەگەر توپ كوتيان مەوه هەفالى لوتيان.
- ئەگەر توپ دگەل خرابان بى، نەبە هەفالى جەمبازا.
- ۳۴- مەدەش مېردى خوه كرى يە، خەلكى دەش فاتە خانى خوه ناكه.
- مەيى دەست ژ مريى خو كرى، خەلك دەست ژ (خانى) خو بەرنادەت.
- ۳۵- مۆشە كە وەتەنى ما، چراغ توری يە.
- مشك كە بتنى ما، چرا توپركە.

1 يان: هەر ميههك بەرخا خو رادگريت. (گوتن - بپ ۱۲۰).

2 مروفى مروفى هەكە گوشتى مروفى بخوت (بكوژيت)، دى هەستىكىت مروفى فەشیريت. (گوتن - مشتاخ - بپ ۹۶ - ۲۰).

- ۳۶- مهوه مريشك ل كاران (ايشالا) بوى.
- نهبه وهكى مريشكان، ل كاران (ئيشالا) بيژه.
- ۳۷- ميوان ژ شهوهك، دوو شهو، ئيلا سى شهو^۱.
- ميھقان ژ شهفهكى، دوو شهفا، تاسى شهفا.
- ۳۸- ميھقانى چاف حهرام، تولى دز، ئادهم نهمهك نهشناس يهكه.
- ميھقانى چاف حهرام، سهيى دز، مروقى بى (نان و خوى) ئيكن.
- ۳۹- مانگه ههرچى ل پهنى بيوه گا، وه ئاشكار دزى.
- چيل چهند ب دزيقهل گاي بدهت، بهلى ئهشكهر دزيت.
- ۴۰- ميھقان كه پر ما، هيلىن چى دكه.
- ميھقان نهگهر گهلهك ما، هيلىنى چى دكەت.

1 يان: كنى چاف بهلهكى، ميھقان دخوشن شهفهكى. (گوتن - بپ ۸۵).

يان: ميھقان زيره، پاشى دبيتته زيف، پاشى دبيتته ئاسن. (گوتن - بپ ۹۹).

(ن)

- ۱- نانئ خوه مهكه تۆروئ ههفالى خوه^۱.
- نانئ خو نهكه توپركى ههفالى خو.
- ۲- نانئ ميړان، ل زكى ناميړان نامينه.
- نانئ ميړان، د زكى نه ميړاندا نامينت.
- ۳- نان وه تۆلان ده، مهده ئادهم بئ مهنظور.
- نانئ بده سان، نهده مرؤفئيت بئ (سهر و چاڤ).
- ۴- نانئ جي، شوئئ نانئ گيئم ناگره.
- نانئ جهه، شوينا نانئ گهنمى ناگريت.
- ۵- نانئ گيئم بوخه، عهقل وه سهري خهلكى كه.
- نانئ گهنمى بخو، ئاقلئ بكه سهري خهلكى.
- ۶- نانئ گهداتئ دانه (گا) ن ، جووت نه چوو.
- نانئ پارسهكيئ دانه گا، جووت نه كر.
- ۷- نالى رند، خيژانئ رند، ژ فچكئتدا مهلومه^۲.
- شتلا باش، زارويئ باش (هاتئ)، ژ بچويكى دديارن.
- ۸- ناديده، ل ئهسپى سياروه، باقى خوه ناس ناكه.
- مرؤفى نهديتى، ل ههسپى سويار بيت، بابئ خو نانئاسيت.

1 نانئ مرؤفى ههكه دچانتكى خهلكى دايت دئ ههر بئ برسى بيت (گۆئن - بپ ۱۰۷).

2 يان: ههكه خياره ژ تويتك فه دياره. (مشتاخ - بپ ۲۹۶).

يان: بهرخى بهران له كليئجهى رادياره. (پهئند - بپ ۱۳۶).

- ۹- نافام كا دده وەر تۆله، ههستىك دافئژه ئاخىرئ دئف^۱ .
- نهزان كايئ ددهته بهر سهى، ههستىكا ژى دهافئته بهر حئشترئ.
- ۱۰- نافئ خيزانئ خوه خار گرتئ، كوللئ خار دگرن.
- نافئ زارۆكى شاش گرتئ (دبئژيت)، ههمى شاش دگرن.
- ۱۱- نافئ تۆلان گرتئ، شقئ ل جهم خوه داينه.
- ته نافئ سهى يئ گرتئ، شقئ (دارى) دانهنك خو.
- ۱۲- نافام ب ههف رند ناون، فاميده قهت داوى ناكن.
- نهزان دگهل ئىك باش نابن، زانا ژى قهت شهرا ناكهن.
- ۱۳- نهخواشان ژ خوارنئ نافئ سار دامهگرن.
- نساخان ژ فهخوارنا ئافا تهزى دانهگرن.
- ۱۴- نؤكا دى يه وه مۆيه.
- نؤكه يئ ديتى و دبئژيت يئ ب موى يه.
- ۱۵- نؤكا وه خوه دى يه، خهلكى مئفاندارى دكه.
- نؤكه يئ خو ديتى، خهلكى مئفاندار دكهت.
- ۱۶- ناتئ ريفى مهوه، تهپئ كى داگر.
- نهبه وهكى ريفى، ل گرى راوستيت.
- ۱۷- نافام وه سئير ناره تئيلئ، ژ پارا دافئژنئ.
- نهزان ب سهرى ناچيته تهويلئ، ژ پشتفه دهافئنه تئدا.
- ۱۸- نووى لئستكئ دئفه ژى تئ.
- نؤبهتا لهيزؤكا حئشترئ ژى دئ هئت.

1 كاو جو - ناليك - له بهر سهى، هئسك له بهر ههسپى (پهند - بپ ۹۹).

(۵)

- ۱- ھەر کار دكى ئەوھل ئافى ئخودى بگر.
- ھەر كارى دكەى، ل بەراھىيى ئافى ئخودى بگرە (بىژە).
- ۲- ھەر شەھرەك ماستەوى تىركە.
- واتە: ھەر باژىرەكى ئافكاوى وەكى وى يە.
- ۳- ھەفت قەتەر دىقە پ بىر، ژ كوني دۆدە رەد دوە.
- ھەفت قاترىت حىشترى ب بارقە. ژ كونا دۆدى دەرباس دبن.
- ۴- ھەر كەتنەك فندەكە.
- ھەر كەتنەك ھونەرەكە.
- ۵- ھەر شەھرەك خىرەك خوە ھەيە.
- ھەر شەھرەكى باشىيىت خۇ يىت ھەين.
- ۶- ھەر كە خۇقى كە، ل مالى خوە نامرە.
- ھەر كەسى باشىيى بكەت، ل مالا خۇ نامریت.
- ۷- ھەر كار دكى، ئەوھل فكرى فرۆش كە.
- ھەر كارى دكەى، ل بەراھىيى ھزرا فرۆتنى بكە.
- ۸- ھەوالى رند، رويى تەنگى نانى گىرسە.
- ھەقالى باش، رۆژا تەنگافىيى نانى گارسى يە.
- ۹- ھەولى ھەزار تومانە، جىنارى رند سەد ھەزار.
- ھەوش (خانى) ھزار تومانە، جىرانى باش سەد ھەزارە.
- ۱۰- ھەر كار دكى فەرايش.
- ھەر كارى دكەى لەزى بكە.

- ۱۱- ھەوئى كوتى رپند دودە، ئادەم كوتى رپند ناوہ.
- با (سەقايى) خراب باش دىبىت، مرؤقى خراب باش نابىت.
- ۱۲- ھەقالى نامىر گۈزى كونہ.
- ھەقالى نەمەرد گۈسكى كونہ.
- ۱۳- ھەر كەس نان داتە، دەستى وى گەز مەكە.
- ھەر كەسى نان داتە، دەستى وى نەگەزى (لەقا لى نەدەى).
- ۱۴- ھەر كەس ل ئەسپى خوە سيار مەكە.
- ھەر كەسى ل ھەسپى خۆ سويار نەكە.
- ۱۵- ھەر كە ھەوالى خوە تارىف دكە.
- ھەر كەس ھەقالى خۆ ددەتە نياسين.
- ۱۶- ھەر كەس لە رپى دى، نافى وى پرس كە.
- ھەر كەسى تە ل رىكى دىت، پرسيارا نافى وى بكە.
- ۱۷- ھەر كە دكە، وە خوە دكە.
- ھەر چ دكەت، بۆ خۆ دكەت.
- ۱۸- ھەر كە كەتە وەر گونى خوە، وە گىرتى لى بواخشين.
- ھەر كەس دكەفیتە بەر گونەھا خۆ، ب مەزنىا خۆ لى ببۆرە.
- ۱۹- ھەر كە خوە تاو دا، مەگەر قەلاى چپە.
- ھەر كە سەكى چەپەك ل خۇدا ما روى وەرگىرا؟
- ۲۰- ھەر كە تەرە جىنگەل، دارى خوە دبپە.
- ھەر كەسى دچپتە دارستانى، دارىت خۆ دبپت.
- ۲۱- ھەر كە كەتە، پىنەك وەزكى دا لىخ.
- ھەر كەسى كەت، پىنەكى ل زكى وى بدە.

- ۲۲- ھەر كەسى تە دل ناشەوتى نە.
- ھەر كەسى دلنى بۇ تە ناسوژىت.
- ۲۳- ھىكا سۆر و سىس مەكە، ھەقالى خوە خەسىس مەكە.
- ھىكا سۆر و سىپى نەكە، ھەقالى خۇ پىيس نەكە.
- ۲۴- ھىلىنى مرىشكى كۆر، خودى وە شەف چى دكە^۱.
- ھىلىنا مرىشكا كۆرە، خودى ب شەف چى دكەت.
- ۲۵- ھىنى تەندۆر گەرمە، ناننى خوە لىخ^۲.
- ھندى تەنویرا گەرم بيت، ناننى خۇ پىفەدە.
- ۲۶- ھىف كە فەركەت، كولنى دوینن.
- ھەيف كە دەرکەت، ھەمى دبىنن.
- ۲۷- ھەقالى لەجۇك، خنزىرى زەلى يە.
- ھەقالى فىلباز بەرازى واستىايە.
- ۲۸- ھەرچى كە زار فە ئادەم كە، خوە ئار دكە.
- ھەرچا بزارى مرۇفا فەدكەت، خۇ دەھافىتە ئاگرى.
- ۲۹- ھارە ھارى كەرى، لىستكى دىف ژی تىنە.
- زىپنا كەرى، لەيزۇكا حىشترى ژی دەھىنت.
- ۳۰- ھەرچى بچىنى، فەوى ھلتىنى^۳.
- چ ب چىنى، دى وى ھەلىنى.
- ۳۱- ھەفت برا وە كراسەك سەر دكن، دوو خانگ وە دامەنەك ناكن.

1 ھىلوينا تەيرى كۆر ژی خودى چى دكت (مشتاخ - بپ ۲۹۰).

2 تەندۆر ھەتا گەرم نەبىت ناننى پىفە نادەن (گۆتن - بپ ۳۲۱).

يان: تەنوور تا گەرمە نان ئەبىرژىنى (خال - بپ ۱۶۱).

3 تۆ چى بچىنى تى وى ھىلىنى (مشتاخ - بپ ۶۰).

- حەفت برا كراسەكى دكەنە بەرخو، دوو خويشك (تەنورەكى) ناكەنى.
- ۳۲- ھەر مريشك ل پيئنگى خوە.
- ھەر مريشك ل كۆلكى (ليسى) خۆ.
- ۳۳- ھوچكى سوور پەلاو دخوە .^۱
- ھچكى سوور پەلافي دخۆت.
- ۳۴- ھەنەك مار تەرنە مەكە ئيژدە رھاتيئ.
- ھندەك مار دچنە مەكەيي، ئەژدەھا ئازا دبن.
- ۳۵- ھەنەك ل سەر قەورئ وھطال دگرين.
- ھندەك ل سەر قەبرئ (گۆرئ) فاللا دكەنە گرى.
- ۳۶- ھەنەك ژ نيسكى گيسك چئ دكن .^۲
- ھندەك ژ نيسكى دكەنە گيسك.
- ۳۷- ھەنەك نانئ نانئ سيلى دوو روينە .^۳
- ھندەك وھكى نانئ سيلى دوو روينە.
- ۳۸- ھەنەك نەكافرئ خيئرئ نە نەگيسكى داوھتى.
- ھندەك نەكافرئ خيئرئ نە، نە گيسكى دھواتئ.
- ۳۹- ھەنەك بافن، ھەنەك نافن.
- ھندەك بابن، ھندەك نافن.
- ۴۰- ھەنەك دئ نە، ھەنەك مئ نە.
- ھندەك دەيكن، ھندەك مئ نە.

1 يان: مرؤف دارئ لباسى يە. (گۆتن - بپ ۱۰۲).

2 ژ نيسكى دكەتە گيسك. (گۆتن - بپ ۶۳).

3 نانئ سيلى يە. نەبەرە نەپشت (گۆتن - بپ ۱۰۵).

يان: ئەلى ي نيسكە (لبا نيسكى يە)، نەبەرە و نە پشت. (خال - گۆتن - بپ ۵۱ - ۱۲۵).

- ۴۱- هه‌نه‌ك لاون. هه‌نه‌ك كاون.
- هه‌نه‌ك لاون، هه‌نه‌ك گاڤن (سۆل).
- ۴۲- هه‌نه‌ك قيزن، هه‌نه‌ك ئافاتى جيزن.
- هه‌نه‌ك كچن، هه‌نه‌ك به‌لا يا جيهازانه (كزۆت).
- ۴۳- هه‌نه‌ك برانه، هه‌نه‌ك چرانه.
- هه‌نه‌ك برانه، هه‌نه‌ك چرانه.
- ۴۴- هه‌نه‌ك خانگن، هه‌نه‌ك نانگن.
- هه‌نه‌ك خويشگن، هه‌نه‌ك كرپتن.
- ۴۵- هه‌نه‌ك مه‌تن، هه‌نه‌ك سه‌رى په‌تن.
- هه‌نه‌ك مه‌تن، هه‌نه‌ك دسه‌ر و چاڤ تيك چووينه (مريتونه).
- ۴۶- هه‌نه‌ك ئاپن، هه‌نه‌ك گه‌پن.
- هه‌نه‌ك مامن، هه‌نه‌ك ئاخفتن.
- ۴۷- هه‌نه‌ك خالن، هه‌نه‌ك نالن.
- هه‌نه‌ك خالن، هه‌نه‌ك نالن (ناليت ده‌وارا).
- ۴۸- هه‌نه‌ك مارن، هه‌نه‌ك زارن.
- هه‌نه‌ك مارن، هه‌نه‌ك زارن.
- ۴۹- هه‌نه‌ك ئه‌سپن، هه‌نه‌ك نه‌صبين.
- هه‌نه‌ك هه‌سپن، هه‌نه‌ك نيه‌سه‌كن.
- ۵۰- هه‌نه‌ك مه‌زنن، هه‌نه‌ك بزرنن.
- هه‌نه‌ك مه‌زنن، هه‌نه‌ك بزرنن.
- ۵۱- هه‌نه‌ك خاله‌تى نه، هه‌نه‌ك پالت پالتى نه.
- هه‌نه‌ك خاله‌تن، هه‌نه‌ك دپه‌ل قوتن.

- ۵۲- ھەنەك يارن، ھەنەك بارن.
- ھەنەك يارن، ھەنەك بارن.
- ۵۳- ھەنەك مېرن، ھەنەك ل سقىي دېرن، ژ خوھ بېيخېرن.
- ھەنەك مېرن، ھەنەك ل بن سىبەرا دارى بۆ خو دېيخېرن.
- ۵۴- ھەنەك ژنن، ھەنەك ئافاتى شونن.
- ھەنەك ژنن، ھەنەك بەلانە بۆ جھان.
- ۵۵- ھەنەك براكەنە، ھەنەك تېرا كەنە.
- ھەنەك پلنگن، ھەنەك تېراكەنە.
- ۵۷- ھەنەك شېرن، ھەنەك ل ور ئېرن.
- ھەنەك شېرن، ھەنەك ل وپىرى ئاگرن (زېرەفانېن ئاگرى نە).
- ۵۸- ھەنەك گورن، ھەنەك رەنگى سوورن.
- ھەنەك گورگن، ھەنەك رەنگى سوورن.
- ۵۹- ھەنەك رىقى نە، ھەنەك لە ھىچى كىقى نە.
- ھەنەك رىقى نە، ھەنەك ژ چنەيى كىقى نە.
- ۶۰- ھەنەك مېرن، ھەنەك شېرن ھەنەك تېرن، ھەنەك خېرن، ھەنەك ل ور ئېرن.
- ھەنەك مېرن، ھەنەك شېرن، ھەنەك تېرن، ھەنەك خېرن، ھەنەك ل وپىرى ئاگرن.
- ۶۱- ھەنەك ژنن، ھەنەك ژانن، ھەنەك دەردى بى دېرمانن^۱.
- ھەنەك ژنن، ھەنەك ژانن، ھەنەك دەردى بى دەرمانن.

1 ھەنەك ژنن، ھەنەك ژانن، ھەنەك مەحبوبىت بەر دلانن، ھەنەك سەر دلېت مېرانن. (گوتن – بپ ۱۱۹).

يان: ژ نېش ھەيە، ژانىش ھەيە (خال – بپ ۲۶۵).

يان: ژن ژى ھەيە، ژنگوك ژى ھەنە، (مىشتاخ – بپ ۱۳۸).

6۲- ھەنەك خەفەتى مېران، ھەنەك ئافاتى كونديانن، ھەنەك سستىي ژونيانن .

- ھەنەك خەما مېرانن ھەنەك ژېن برنا مالانن ھەنەك سستىي چۆكانن.

6۳- ھەنەك كەوى چيانن، ھەنەك بەرخى ميانن، ھەنەك كىشكۆرى كۆچانن.

- ھەنەك كەوىت چيانە، ھەنەك بەرخىت ميهانە، ھەنەك فرەھيا كۆلانانە.

6۴- ھەنەك ددان ئيشانن، ھەنەك گولى باغانن.

- ھەنەك ددان ئيشانن، ھەنەك گولى باغانن.

6۵- ھەنەك سىقى طاقانن.

- ھەنەك سىقىت سەر تاقچكانە.

66- ھەنەك ديوانى بەلەخى نە .

- ھەنەك ديوانا بەلەخى نە.

1 كوند: سەلمەيشك، كۆلك، ل قىرى ب مەبەستا مال

2 رۆژەكى ئىكى چافى ئىكى كۆرەكر، مروفى كۆرە چوو گازندا خو گەھاندە پيش چافىن دادگايى، سەرۆكى دادگايى ئىكى دى ئينا كوكرى وى تەشى چى دكرن و چافى وى پيشقە هينا دەر و گۆت چافەك بۆ وى بەسە، ئەفە بۆ زۆرداريا حاكىمى بەلەخى، ل دەفەرا مە دىبىژن: حوكمى قەرە قوشى يە.

(۹)

- ۱- وهقه بهرې خوه لنگې خوه دريژکه^۱ .
- هندی بهرکا خو پیت خو دريژکه.
- ۲- وهگهپانې زیر زهنگار ناگره.
- ناخفتنېن زیری زهنگ ناگریت.
- ۳- وه دهستی دوشمن میړ ژ کونې وهرخه.
- ب دهستی دوژمنی ماری ژ کونې دهرپیخه.
- ۴- وه دهستهک دوو قهربوژ ناوه بگری^۲ .
- ب دهستهکی دوو شتی نابیت هلگری.
- ۵- وه دیقه گوتن خودی کاشیکهک دایهته: گوټ باری ئستویې منه^۳ .
- گوټنه حیشرئ خودی تیژکهکا دایه ته، گوټ باری ستویې منه.
- ۶- وه دیقه گوتن ئستویې ته خواره ، گوټ کهندی من دوزه^۴ .
- گوټنه حیشرئ ستویې ته بی خواره، گوټ کیرا من یا راسته.
- ۷- وهریس ل شونې زراو دبزده^۵ .
- وهریس ل جهی زراف دبزديټ.

-
- 1 پیت خوه هندی بهرکا خوه دريژکه (نهخشی - بپ ۳۰).
 - 2 دوو کالهک (زهبهش، شفیق، گوندور) ب دهستهکی هه لئا گری (نایین گرتن).
(خال - مشتاخ - گوټن - بپ - ۲۲۶ - ۱۲۳ - ۳۱ - ۹۹).
 - 3 به حوشریان ووتی کورت (برابهک) بو، ووتی باری خوم له سهر پشقی خومه.
(خال - گوټن - بپ ۱۰۳ - ۹۱).
 - یان: ماکه ری... مزگینی ل ته ته جه حشهک بی، گوټ: باری من هدر ل منه (مشتاخ - بپ ۲۶۵)
 - 4 گوټیان حوشری... خواره، گوټی چی راستم هه به!؟ (په ند - بپ ۱۵۸).
 - 5 به ندک ل جهی زراف را دبچت (نهخشی - بپ ۲۶).

- ۸- وهریس کور، ئادهمی بیخیر نالا ههفن.
- وهریسی کورت، مرؤفی بیخیر وهکی ئیکن.
- ۹- وه وهریسی خه لکی مه ره چالی^۱.
- ب وهریسی خه لکی نه چه چالی.
- ۱۰- وه سهر سه ری که وی ده خوهره کی وی ریگه.
- ب سهر سه ری که وی دا خوارینا وی خیزه.
- ۱۱- وه سه رمی، ئیر ، ئافی په له وانی ناتئ یه^۲
- ب سه رمایی ، ئاگری ، ئافی په له وانی ناهیت.
- ۱۲- وه سه ری مه کیش کانیا، وه شه ف مه ره سه ر خانیا، سیار مه وه ل جانیا، وه ری مه ره وه پانیا.
- ب سه ری ئافی ژ کانیا نه فه خو، ب شه ف نه چه پشتا بانا، سویار نه به ل جانیا، ل ریکا هیزی (هشاری) نه ئیخه سه ر پانیا پی ی.
- ۱۳- وه شوشتنی کلاوی ره ش سیس، یی سیس ره ش ناوه.
- ب شوشتنی ته حتیکی ره ش سپی نابیت، یی سپی ره ش نابیت.
- ۱۴- وای ل وی روی که بیچاق ل ههستی به ندوه.
- وهی ل وی روژا چه قو جهی خو دناف ههستیکی دا دکهت.
- ۱۵- وه پاریان نه گهر تیر نه وی، وه دالیستن کی قهت^۳.
- ب پاریان نه گهر تیر نه بی، ب ئالیستن قهت تیر نابی.
- ۱۶- وه گریان مردی زندی ناوه.
- ب گریانی، مری ساخ نابیت.

1 ب وهریسی خه لکی نه چه که فری (دارا) (گوتن - بپ ۱۸).

2 باوریا خو نه ب ئافی، نه ب ئاگری نه هینه.

3 یان: کس ب گزشتی بهر ددانی تیر نابیت (گوتن - بپ ۸۲).

- ۱۷- وہ قورئان خواندنىٰ خنزير ژ جينگهل وەر ناکه وه.
- ب قورئان خواندنىٰ بهراز ژ دارستانىٰ نا دەرکه فیت.
- ۱۸- وه دینهک گۆتن خەرمان ئار مهکه، گۆت ها کرم.
- گۆتنه دینهکی ئاگری نه بهردهیه بیدهرئ، گۆت ته یا نیشا من دای.
- ۱۹- وهگریان ئادهم تیر ناوه، وه گهپان کەس شیر ناوه.
- ب گریانىٰ مرؤف تیر نابیت، ب ئاخفتنىٰ کەس نابیته شیر.
- ۲۰- وه یهکی گۆتن هه ی لۆکه، گۆت پانی من قهلیشتیه.
- گۆتنه ئیکى هه ی... لۆ بیژره، گۆت پانیا پیللافا من یا دریایه.
- ۲۱- وهیهکی گۆتن ههره کوم وینه، چوو سهر هانى.
- گۆتنه ئیکى ههره کولافى بینه، چوو سهر ئینا.
- ۲۲- وه ناف سالان که چووی. کاران پر دوینی ^۱.
- ب ناف سالان فهبجی، دى گهلهک کاران بینی.
- ۲۳- وه گولهکی بهار ناوه، وه ژنهکی میدار ناوه ^۲.
- ب گولهکی بهار نابیت، ب ژنهکی مالهک ب ریقه ناحیت.
- ۲۴- وه گۆزهکی کۆر ههوالی خوه ژ خوه راضی که.
- ب گويزهکا کویر ههفالی خو ژ خو رازی که.
- ۲۵- وه خهلیکی مار دگره وه مه کهل پاسه.
- بو خهلیکی مارا دگریت، بو مه رۆژی دپه ریسیت.
- ۲۶- وه بهند خهرجی پشیک وی، مشک خانیان خراو دکن.
- تۆل هیفیا پشیک دهرئیخستنی بی ، مشک دى خانیان خراب کهن.

1 هندی بمین ههر دى بیین.

2 به گولی بههار نایهت. (خال - بپ ۱۲۱).

(ی)

- ۱- یهکی باغهك دایه، یهکی خوشکئی تری نه دایه.
- مروّفهکی باغهکئی دای، ئیکئی دی ئیشیهکی تری نه دایه.
- ۲- یهکی ژ قاری کچی ئار بهردهدا ئورغین^۱.
- مروّفهکی (ئیکئی) ژ قههرا کچی ئاگر بهردا لحیفکی.
- ۳- یهکی دی باف نه دههات گوتن کانیاں خراو دکر.
- ئیکئی دگهل دهیبابان فیک نه دکر، گوتن کانی خراب دکر.
- ۴- یهکی زور نه دگیشته کهری، دپرانده پالانی^۲.
- ئیکئی زوردار نه دگههسته کهری، ل پالیی ددا.
- ۵- یهکی نه دلشتنه کهلی، دگوت زین و یاراقان بونه مالی کهد خودا.
- ئیک نه دهیلان بچيته کهلی دگوت زینی من ببهنه مالا کویخه ی.
- ۶- یهکی وهزک دا لیدخستن دگوت: ناخ پشتی من^۳.
- ئیکئی ل زکی ئیکئی ددا دگوت: ناخ پشتا من.
- ۷- یهکی بهرننده بیچین، داس وهریس که ژیهک هلناگرن.
- یهکی نه دهیلا دورینا بکهین، ژ خو شالوک و وهریسا زی ژ مه ناوهرگرن.
- ۸- یهکی کهری وی وه بن بیردا کهت، وه سهر بیړا دا سیار دهؤ.
- ئیکئی کهری وی دبن باری دا کهت و ل سهر باری سویار بو.

1 ئاگری گرتنه مالا ئیکئی شهوتی، گوت:

نه هدر ئهو... ژ کیچارا نهما! (مشتاخ - بپ ۱۶).

2 نه شیت کهری د شیت کورتانی. (نه خشی - بپ ۹۷).

3 ئیکئی ل زکی ئیکئی ددا. دگوت: نای پشتا منو. (مشتاخ - گوتن - بپ ۱۶ - ۲۶۲).

- ۹- يەكى ژ دەست پاچەتى ژ شوئى ئەسپى زىن ل بزنى دانىو.
- ئىكى ژ دەستى لەزى ل جەئى ھەسپى زىن ل سەر بزنى دانابو.
- ۱۰- يەكى ھەفت سال بى دەرىپى سەكنى و ل ساعەتى تامىل نەدەكر.
- ئىك ھەفت سالان بى دەرىپى ما، خو ل سەعەتەكى نەگرت.
- ۱۱- يەكى وە لاوى خوہ گو ئەسپ بوہ ئاف.
- لئو جىواو دا: ددانى من ئالوفى يە.
- ئىكى گوئە لاوى خو ھەسپى بىبە ئافى
- لاوى بەرسف دا: ددانى من دئىشيت.
- ۱۲- يەكى لاف دكر: ئەز ل ھەمەدانى ژ سەر ھەفت كوندران بازدام، يەكى جواو دا: ھەمەدان دؤر كوندر نزيك .^۱
- ئىكى خو ددا نياسين: ئەز ل ھەمەدانى خو ژ سەر ھەفت كوندان را دھافىژم. ئىكى بەرسف دا: ھەمەدانا دويرە كوندى نيزيكە.
- ۱۳- يەكى وەشەنە نەدكر پشتيەك ئيزنگ بينە، وەريس وە دؤر جينگەل دكشاند.
- ئىك نەدشيا پشتيەكى رويسى بينت، وەريس ل دؤر دارستانى دزفراند.
- ۱۴- يى شوانان شقە، يى بوكان زى لنگە.
- يى شفانان شقە (دارە)، يى بوپكان زى لنگە.
- ۱۵- يى كەرى نير ھارە ھارە ، يى لاتان زى قارە قارە.
- يى كەرى نير زرينە، يى پيچا (چ فى نہ) زى قارە قارە.
- ۱۶- يى پەلەوانان كوشنى يە، يى قەوەچيان بەفشىە.
- يى بەھلەوانان خو ليكدانكە، يى ترياكچيان (باسكە).

1 يان: گزتى كەرى مى كەفرينە، گزتى: ئەفە كەرو ئەفە كەفر (گزتن - بپ ۹۱).
يان: ئەمە نەرزو ئەوہ گەز. (خال - بپ ۵۳). لەك زى دييژن: يەزد دويرە گەزك نزيكە.

۱۷- یهکی وه حضرهتی یوسف گۆت: پر خواتری ته دخوازم
وی جیواو دا باقی من خاتری من دخواست
که تیمه چال زوله یخا عاشقی من و ههفت سال زیندانی کشاندم.
- نیکی گۆته هه زره تا یوسفی: نهز گه لهك خاترا ته دخوازم وی بهرسف دا:
بابی من خاترا من دخواست که تیمه چالی زوله یخا عاشقا من و ههفت
سال که تمه زیندانی.

فەرھەنگۆك

ئ

مام	ئاپ
مرۆف	ئادەم
مرۆفۇ زىرەك و شەھرەزا (ھونەرمەند)	ئادەم كارى
توخمى مرۆفى	ئادەمىزاد
ئاخىرا گياندارا	ئاخۇر
ئىر ، ئاگر	ئار
ساناھى يە	ئاسەندە
بەلا	ئافات
ھىر	ئافى
ئاورى ، ھەتك	ئافرى
ئىشان	ئالوفى
(أحتياط) ، يەدەك	ئحتىيات
زىرەك	ئختىيار
سپىھ	ئسپى

ب

با	بلا
بارههنگه	بارئ گرانه
باغ	بيغ، چه م
باغقان	خودانئ باغئ
بالگئ	باليفك
برچئ	برسى
برؤش	قازان ، ديز
برزئ	ب وهرينت
بزديان	بچانندن ، قه تانندن
بژيرهك	تشتئ ژ نافئ بژارتئ (گه نم)
بشؤر	نايلون
بقئين	ببينه
بهبر، ببر	بور ، پلنگ
به خشين	لئ بؤرين
به د	خراب ، پيس ، كور
به دپا	پئ كور ، بئ ئيفله ح
به دنائف	نائئ پيس و خراب
به ر	چچك ، مه مك
به رف	به فر
به رف كرن	به رهه ف كرن

به ف شی	باسك ، فته لوین
بهش	سپی ، رهنگه
به له خ	باژیړه که ل نه فغانستان
به ند کر	گریډا
به ند خه رج	دهرئیڅستن
به ندی	مروږف ، به نی
بی	بیهوځ
بی ئیره ک	بی غیرت
بی ئیجازه	بی دستویردان
بی چاق	چه فو ، کیړ
بی خیجاف	بی دهنگ
بی سه واد	بی خواندن
بی سه خاومت	نه مه رد
بی شه نس	به خت رهش
بی مه نظور	بی سه ر و چاف ، بی مه خسه د
بیچینچی	ئه وی دروینا دکه ت
بیړغه ، بیړفه	برکا ئافی
بیغ ، باغ	چه م
بیگانه	بیانی
بیوه	بینت

پ

پا	پا
پائين	بن - دوماهی
پاچه	لهز
پارسو	په راسی
پاره	به لاف
پاشيک	پاخل
پالان	پالی
پالت - پالتي	په لقوت - بی دست و بی
پانی	په حنی
پتك	تیشکین چیچکا
پر	گه لهك - زور
پراند	قوتان - لیدان
پرتي - پرتیان	پرنگی - په رتی
پهت	نالیزای - قورمچی
په خیل	به خیل - زك رهش
په دیدار	په یدا دبیت
په رنده	فرنده - بالنده - تهیر
پهس	باشه
پهست	کورت
په لاولو	په لاف - برنج

نەيىنى - ب دزى فە	پەنى
پيىست - كەقل	پۆست
گيايى ھشك - رويىسى	پيش
زيرە فانى	پيئانى
كرمى ئارميشى	پيله
پەز	پيز
بى ئيفلەح	پى كور
ليس - كۆلك	پيىنك
ليىك كەفتن - ب شەر چوون	پيىنە ھەف

ت

تاریف	بی نیاسین - تعریف
تأف	دأف - دهزی
تاق	تاقچک
تاق - تاق	ته خه - ته خه
تال (طالع)	بهخت - شه نس
تال	تهعل
تامیل	سهبر
تپ	گر - تهپ - تهل
تتون	دیکیل - کادی
تهپ	گر - تپ - تهل
تهخت	دار - دهپ
تهزه	تازه
تهعزی	تازی - بههی
تهل	گر - تپ - تهپ
تهل (تیکههل)	تیکههلی
تهما	تهمهع
تهماشه	بهری خودان
تهمهل	تهمههل - بیخیرت
تهمهر	ثمههر - سهمههر - فیقی - بهر
تهمیشه	ههمی دهما

تەندۆر	تەندۆر - تەنوير
تو	چ
تۆرفە	تۆروە - تويرك
تۆزە	كرى
تۆلە	سەگ - سە
تۆمان	دەراقى ئىرانى يە
تونە	نينە - نەبىت
تىژى	طاژى - تاژى
تىلە	تىلى - طەويلە - تەويلە
تيكان	ستى - درك

ج

جادو	سىر بەند
جام	پەرداغ
جانى	تېشىكى ماھىنى
جايل	ججىل - لاو
جلگە	بيابان
جەشن	جەژن - كەيف
جەغفەرى	جۆرە گياپەكە
جەفان	جوان - لاو ججىل
جەم	نك
جەنگەل	جىنگەل - دارستان
جۆجە	چىچك
جىنار	جيران
جى	جەھ
جىز	كزۆت - جىھاز
جىف	جۆف - بەرىك
جىمىندى	گياندار
جىۋاۋ	جەۋاۋ - بەرسف

چاڭخ	چاڭخ - كالك - رهشك
چاغ	دهم - چاخ
چاغ (چاق)	قهلهو
چاه	بيرا ئاقى
چراغ	چرا
چەپەل	پيس
چەرمەگيايە	ئالقه گيايە
چەرە	چرا - چەوا
چەروى	بەز - چەورى
چەم	چام - فند
چيلك	جەمباز
چيلە	تيزك
چيلك	چيچەلوک
چينك	دم

ح

پاراستن	حمایهت
جوٲتیارین په مبی	حه لاج
شریناهی	حه لوا
گه رماق	حه مام
هه ول - هه وش	حه ول
شه رم - هه تک	حه یا

خ

خۆزی - تفادهفی - ئافا دهفی	خازی
پیخواس کرن	خاس کرن
ئاخ	خاک
مه حفیر	خالی (قالی)
خۆلی - خوهلی	خالی
خویشک	خانک
خراب	خراو
دهنگی لشینا گويزان	خرت - خرت

بهراز	خنزیر
مه ترسی	خه تهر
مه زاختن	خه رج
خورجین - کیسکه کی دوو بهریک	خه رجین
بی‌دهر	خه رمان
بکر	خه ریدار
پیس	خه سیس
بی‌دهنگ	خه ف
خه م	خه فهت
خه بهر	خه فهر
هویرده	خورده
ره‌وشت	خولق
خالی - فالالا	خولو
فه‌خوارن	خور
ئیشیی تری	خوشک
دهنگ	خیچاڤ
زارو - ژن	خیزان
خانی	خینی

داس	شالۆك - داس
دادگره	دگريت
دافی ، دپوی	داوی - شهر
دافیژه	ژبهر دچیت
داگرتن	دابهستن - راگرتن - ربیتهکرن
دالان	نهیوان - بهرسف
دری - دورپی	جۆره گیایهکه
دریش	شیژن - دریشك
دشغار	دژوار
دلگیر دکه	دلگرتی دکهت
دهبی	دبهیسی - گوھ لی بون
دهخل	مفا
دهران	جهان
دهرخۆن	دهرپۆش - قهباغ
دهستی	دهستك
دهسمال	کهفیک - دهرسوک
دهف	دیف - حیشت
دهم	زهوق
دو	دویف - پشت -
دۆج	کورپی

جۆره باسكه كه بۆ ترياكى	دۆده
راست	دۆز
مژ - ئەور	دۆمان
دببۆم	دویم
چاڤپيکه تن	دیدار
قازان - برۆش	دیز
دار	دیڤر
رهخ - کنار	دیڤز
دیڤال - دیوار	دیڤل
دهڤ - حیڤتر	دیڤف
دیڤن - دهقان - خه لکی گوندان	دیڤهڤین
قهه	دین

راميسان - ماچ	راويس
كەس دگەل نەبىت	رسوا
ھېكەت سېھا	رشك
جوان - باش	رند
بەردان - رزگار كرن	رها
دەرباس بوون	رەدبوون
رۇژ	رۇ
رويت	رۇت
رۇژىت تەنگافى	رۇي تىنك
خيز	ريك
ريشيك	ريشى

س

ساويلكه	ساده
سهر ساخ	سالم
هيٲلان	سپاردن
رائيخستنا خوارني	سفره
مهرد	سه خاوهت
پيس	سه خت
جوړه دارهكه (تهبريزي)	سه فيدار
ژبو - ژبه	سه قي
سه غير - ئيتيم و سيوي	سه غير
راوستيان	سه كنين
صيلاح - چاكي	سه لاح
ژههر	سه م
(ثمر) - فيقي	سه مهر
سه ندهل - كورسيك	سه ندهل
خواندهفان	سه واد
سقي - سيبهر	سه وي
پيٲلاف	سه وٲل
سپيٲي	سه وقي
مقهد	سه وهن

سپى	سيس
ژبو	سى
سى رى	سىريان
چەك (صەكى پارا)	سىلى

ش

شەنس – بەخت	شانس
ناقى فرىندەكى يە	شاهين
شقك – دار	شق
نيچير	شكار
شەرخواز	شەر
شغال – توپرى	شەغل
سووتن	شەوتاندن
سوير	شور
شوير	شوور
دەرمان كەن	شولى كەن
جھ – شوين	شون

ع

لهغهر	عاجز
دهۆل قوت	عاشق
بیئنا گولافی	عطر (عتر)
ژی	عهمر

غ

غهریب - بیانی	غهریف
---------------	-------

ف

فامیده	زانا — شه‌هره‌زا — فاما
فزول (فضول)	پریژ
فکر	هزر
فند	هونه‌ر
فه‌تیر	هه‌فیری نه‌گه‌هشتی (نه‌ترش بووی)
فه‌رایش	له‌زکرن
فه‌رمانی ماشینی	شوفیر
فه‌رمیس	سفر
فه‌ک	ده‌ف
فه‌لتی	فیلتی — رزگار بو
فیله‌تی	پاله‌تی

ق

قەتەر - ھېستەر - كاروان	قاتر
قەھر - عاجزى - كەرب	قار
سل دىبىت	قاردكە
پى كۆل	قاشمىر
لەفەن	قامىش
رازى بوون	قانع
ياسا	قانون
ھویر - بچوئك	قچك
جۆرە فرندەكە	قرك
رزق	قسمەت
نەخت	قلنگ
ھەسپ	قلىان
دیز - قازان	قلىف
بھا	قەدر
پى - پا	قەدەم
رەش	قەر
شتى - زەبەش	قەربۆز
زۆردار	قەزەوى
جوان	قەشەنگ

قەلاشتن	قەلېشتن – پەقەين
قەوور	قەبەر – گۆر
قەورستان	قەبەرستان – گۆرستان – زيارەت
قەوۋەچى	(مەدەن) – تريا كچى
قەيلان	باسك – قەلوين كو ترياكى پى دكيشن
قود قود	دەنگى مريشكى
قۇراق	ئاسن – گيسن
قۇرە قۇر	دەنگى گاي
قۇزان	زەفپين پەمبى
قىز	كچ
قىچ	پى
قىف	پيس

كادان	چھي كاي دكهنى
كار	كارك - تيشكا بزنى
كاركەر	پالە
كاشيك	تيژك
كالان	كافلان
كال	پير
كشكور	فرهه
كفاش	پيلاف
كلاف	كلولك
كلاو	تهحتيك
كنير	كنار - رهخ
كهپ	ئاخفتن
كهزه	خراب
كەشكا	خوزى
كهفت كهفتوك	درهويت
كهف كهفوك	كهف
كهف	لهپ - دهست
كهفير	كهوير - مهزن
كهله	كهلا - قهلهه
كهله وانچى	ناشهان

د م	كەمەند
كوھ - چيا	كو
كيڤه	كۆ
سەگ - سە	كوپەك
خراب	كوتى
كۆلان	كۆچە
مشەخت	كۆچ
فېرندەكى بى غىرەتە	كور كورە
دەنگى كيشانا نارگىلى	كۆرە كۆر
دەنگى گريا زارۆكانە	كۆزە كۆز
دەنگى ريشيانە	كۆز كۆز
كيسەلە	كۆسە
هەمى	كول
كۆچ - پەزا بى شاخ	كۆل
لەنگ	كولەك
كولىچە - كادە - نان	كولينج
كافلان	كوليف
كولاف	كوم
جۆرە خوارنەكە	كۆماچ
كولند	كوندر

گ

گرو ھوپر	گروچکان
ئاخفتن	گەپ
پارسەك - خازخازۇك	گەدا
لەق	گەز
فەرە	گەرە
گوھ	گوچك
گورگ	گور
گوما ئافى	گۆرم
ئەو گويزا كاكلكاوئى ب ساناهى نەدەر كەفیت	گۆزا كوير
گوھ	گۆش
گارار	گۆفەر
گۆم	گۆل
مست	گومز
گا	گى
گارس	گىرس
گرمى - ئافك	گىرمى
تەقن - ھەرى	گىرەك
جۆرەكى تويانە	گىزنىجى
جۆرە پيشكەكە ل ھافىنى دژیت	گىژ گىژەك
گەنەم	گىنەم

ل

لاتان	پيچان
لاف دكه	ددهته نياسين
لافوك	فلانه كهسى
لاقهيد	سهر بهرداى
لاو	ججیل - كور
لنگ	پى
لهجوك	فيلباز
له ذيد	لهزیز - خوش
لهغهر	لاواز - زهعيف
لهواس بشور	جلکیت نایلونى
لوش	ههرى - تهقن
ليدخه م	ليددهم
ليستك	سهما - لهيزتن - ليستهك - يارى
لييان	سيلاقان - ئاف

ماشق	مه عشوق
مامله	معامله - بازار
مانگ	چپل
مست	لهپ
مه جلس	جفات
مه چپیت	مزگهفت
مه خمهل	جوړه ترگالهکه (قوماش)
مه رار	مرار - په زکیشی
مه رز	جوړه گیایه که
مه رگان	میړگین - نیچیرفان
مه رگ	مرن
مه رپه	نه چه
مه ست	پهیت - سه رخوش
مه غهل	مه خهلی پهزی
مه کهم	موکم
مه لوم (معلوم)	دیار
مه نظور	مه خسه د
مه یا	هه فیر ترش
مو	موی
موزده	کری

زنجیر - دریژ دکهت	موسه لسهل
میھ	می
بزمار - سنگ	میخ
فیقی	میوه
مار	میژ
دهعوت که	میژدومه که
پهز	میشین

ن

خراب	نائیل
وهکی	ناتّی
نهدار - بیّ دهراف	نادار
نهزان	نادان
تہمبہل	ناراو
فراقین	ناریّ
هنار	نار (ئہنار)
ناچیت	نارہ
ناوہرینت	ناریژہ
وهکی	نال
نہہال	نال
شتل	نالی (نیہال)
ناگہہیتہ	ناگیہ
کریّت - فہیّت - نہنگ - قویجہت	نانگ
نابیت	ناوہ
نابینت	ناوینہ

هاره هار	زړپنا كهړى
ههركه	ههر كهس
ههژلهك	ههژهك
ههفان	ههقيڼ - هومبان
ههف دو	دوههف - دگهل نيك
ههمدم	ژن
ههم رى	كاروان - ب ريكهگى دچن
ههم سفرى	پيگفه خوارن
ههميشه	ههردهم
ههوا	ههوى - با - بلند - سهقا
ههواو	رازى بوون
ههول	حهول - ههوش
هوش	هزر
هيله	حيله- خاپاندين
هينگا	ژنوى - پاش

و

به تال- قالا	و متال
دهردئىخيت	و مردخه
ودهكى	ودهقه
وندا - بهرزه	و مندو
هلكه	ويخه

ى

چۆره ريفه چوونهكه	يورغه
-------------------	-------

ژیدەر

- ۱- پند کرمانجی: أحمد عضدی (۱۹۸۸).
- چاپخانا گل سرخ. بجنورد
- ۲- گوڤارا پيشه‌نگ: هژمار (۱۷). گه‌لاویژا (۱۹۸۹).
- (کوچی کورد بو خوراسان). قازی نه‌حمه‌د.
- ۳- گوڤارا پيشه‌نگ: هژمار (۲۰) تیرمه‌ها (۱۹۹۰)
- (چاپ‌پیکه‌وتن له گه‌ل ماموستا ته‌وه‌هودی). ب. فلاد
- ۴- گوڤارا پيشه‌نگ: هژمار (۲۱). چ. نیکی (۱۹۹۱).
- (راپه‌رینی خودا ویردی له خوراسان). ته‌وه‌هودی.
- ۵- گوڤارا سه‌ره‌لدان: هژمار (۴ - ۵) (۱۹۹۳).
- (سه‌ره‌لدانا خدو ل خوراسانی).
- ۶- خیل و تایه‌فه‌کانی عه‌شایه‌ری کوردی ئیران. سید علی میرنیا.
- وه‌رگیران: شوکت شیخ یه‌زدین (۱۹۹۵).
- ۷- الاکراد. ملاحظات و انطباعات. ف. ف. مینورسکی.
- ترجمه. د. معروف خه‌زنه‌دار. بغداد (۱۹۶۸).
- ۸- کوردستان و الاکراد. د. عبدالرحمن قاسملو.
- ۹- په‌ندی پیشینان. شیخ محمد خال (۱۹۷۱) (خال)

- ۱۰- مشتاخا چیا ژ گۆتینین پِشیا. مه‌لا مه‌حمود دیرشه‌وی (۱۹۸۰)
(مشتاخ).
- ۱۱- گۆتینین مه‌زنان ل ده‌فه‌را به‌هدینان. حجی جعفر (۱۹۸۶) (گۆتن).
- ۱۲- نه‌خشی ل به‌را. مسعود خالد گولی (۱۹۹۹) (نه‌خشن).
- ۱۳- په‌ندی کوردی. عمر شیخ الله (۱۹۸۰) (په‌ند).
- ۱۴- په‌ندی پِشینان به‌زاراوه‌ی له‌کی. گوڤارا ئاسۆی فلکلۆر ژماره (۷)
(۲۰۰۵).
- ۱۵- عیسی ده‌لا- فه‌یله سوفه‌کی کورده — معصوم انور مائی.

